

Slovenski Pravniki

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

SLAVNOSTNA ŠTEVILKA
POSVEČENA STANKU LAPAJNETU
OB NJEGOVI ŠESTDESETLETNICI

V LJUBLJANI 1938

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d.
v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

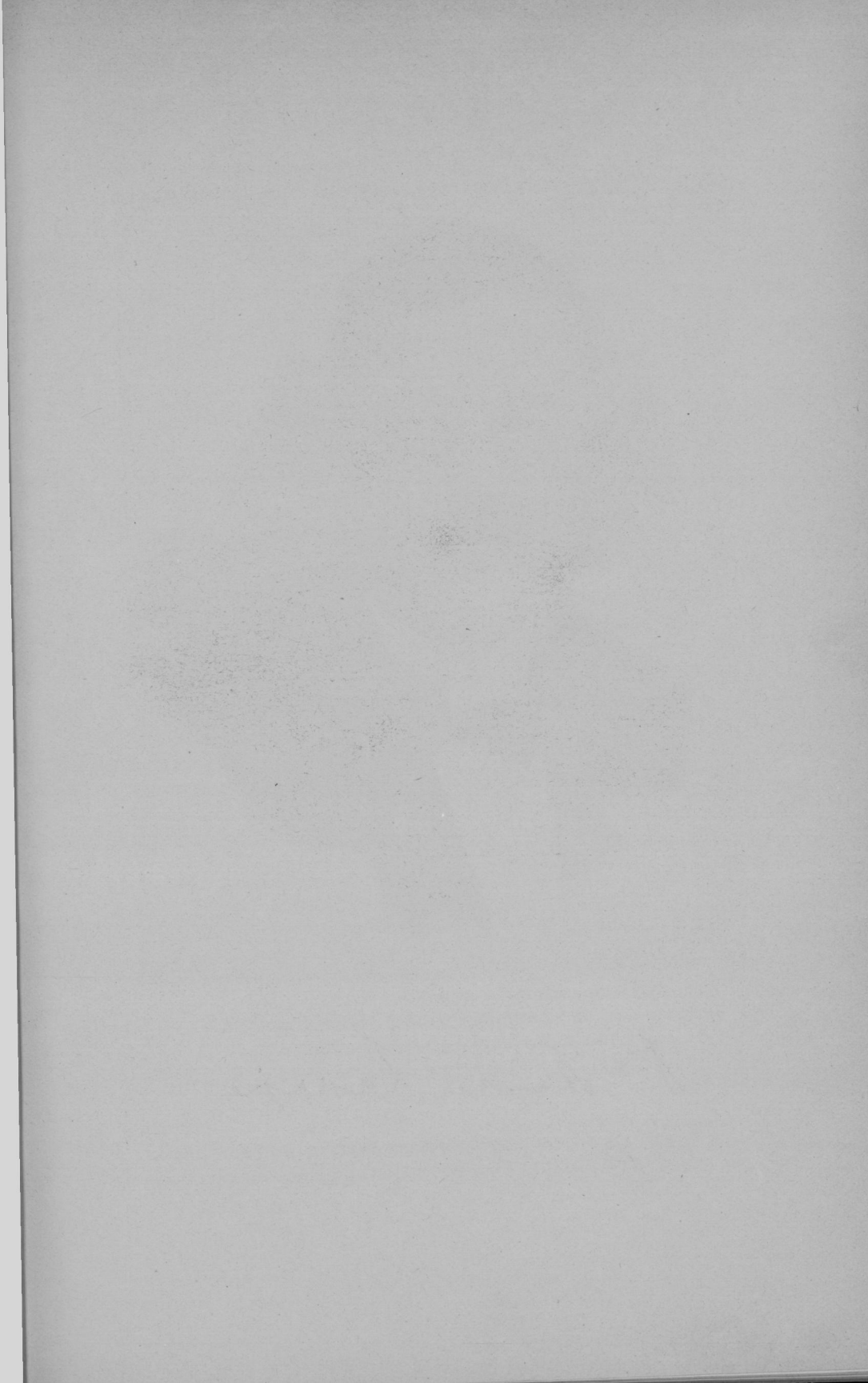
Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I

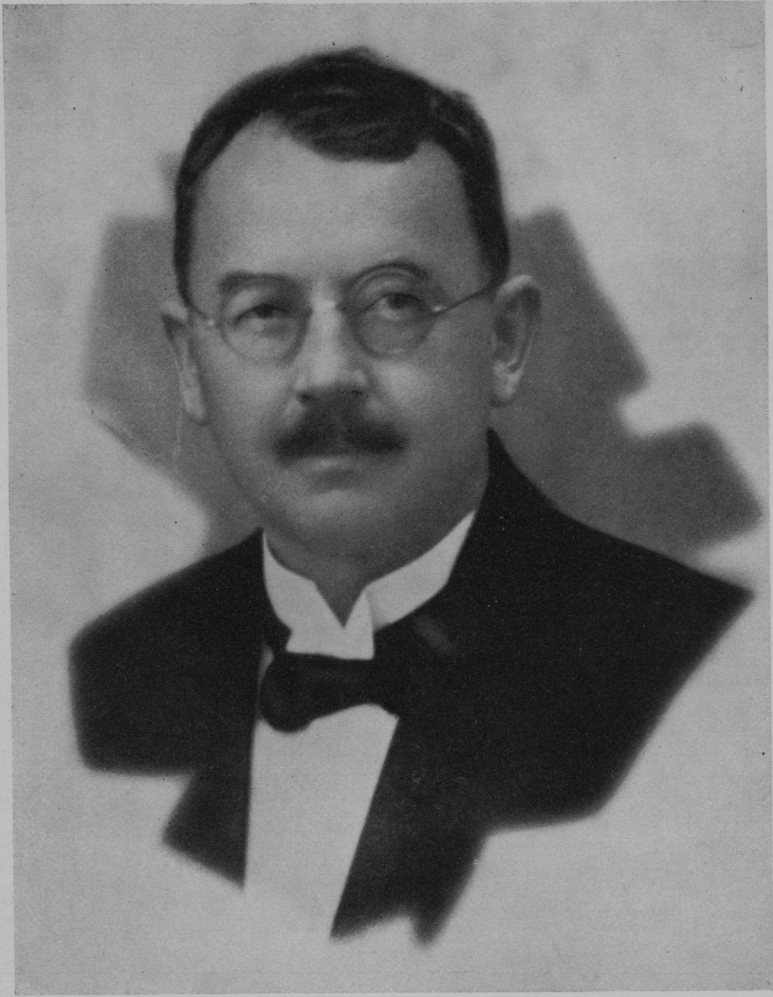
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravniki“ v Ljubljani).

VSEBINA :

1. Stanku Lapajnetu ob šestdesetletnici (s sliko)	153
2. Dr. Stojan Bajič: Razširitev kolektivne pogodbe	155
3. Branko Goslar: Kazenska zaščita nemočnih in odvisnih oseb	164
4. Dr. Joso Jurkovič: O zakonu	173
5. Dr. Viktor Korošec: Paberki iz hetitskega prava	178
6. Dr. Gorazd Kušej: O pravnem položaju narodnih poslancev in senatorjev, ki svojih pooblastil niso predložili narodni skupščini oziroma senatu v verifikacijo	188
7. Dr. Kornel Sušnik: Contentieux de l' interprétation v franco- skem upravnem pravu	198
8. Dr. Jurij Štempihar: Dedni dogovor	208
9. Dr. Rudolf Trofenik: Zavarovalna prevara	216
10. Dr. Josip Žontar: Razvoj deželskih sodišč na Gorenjskem (z narisom)	221
11. Književna poročila	225
12. Razne vesti	237

H. Frank Lanajne

Stanku Lapajnetu ob šestdesetletnici.

V tem mesecu, dne 11. julija 1938, bo dopolnil Stanko Lapajne, redni profesor na ljubljanski pravni fakulteti, šestdeset let.

Preteklo bo pa tudi osem in trideset let, to sta dve tretjini njegove dosedanje življenjske poti, odkar je stopil v stik s „Slovenskim Pravnikom“ in po njem s pravno vedo. Kot mlad pravnik se je l. 1902. uvrstil med takrat še maloštevilne delavce, ki so orali ledino našega pravoznanstva, in se oglasil v XVIII. letniku „Slovenskega Pravnika“ z razpravo „Zmota ali prevara“. Z njo se je pridružil skupini naših civilistov, zasebno pravo je ostalo tudi poslej podlaga in torišče njegovemu delovanju. Snov pa, ki jo obravnava v tej razpravi, znači gotovo vsaj en odtenek tiste veje civilnega prava, ki ji je posvetil pozneje v zreli dobi toliko razmišljanj in v kateri je prišel do toliko dognanj, namreč tistega dela civilnega prava, ki daje podlago za popravo porušenega ravnotežja med pravnimi subjekti, bodisi da je to nesorazmerje nastopilo hote ali brez krivde enega ali drugega dela.

Zveze s Slovenskim Pravnikom nato ni več prekinil. Že pred svetovno vojno je objavil, kot prvi plod pariških študij, razpravo „Prvi dogovor haaške konvencije z dne 12. junija 1902 in avstrijsko matrimonialno pravo“, s katero je posegel na področje mednarodnega zasebnega prava. Tej razpravi so sledile po prevratu mnogoštevilne druge, obravnavajoče najrazličnejša vprašanja mednarodnega zasebnega in civilnega procesualnega prava. Obenem je načel, med prvimi, najrazličnejša vprašanja našega medpokrajinskega prava. Zaključek vseh teh študij je podal v svojem „Mednarodnem in medpokrajinskem zasebnem pravu s pravnimi granami — posestrimami“ (1929), v delu, ki ni samo edino slovensko, marveč v takšnem obsegu tudi edino sistematično jugoslovansko. V svojih osnovah preveva to delo univerzalistična nota, nasproti mnogim drugim, ki so zgrajena na teritorialistični koncepciji.

Poleg tega pa ni zanemarjal občega zasebnega prava. Ni ga letnika „Slovenskega Pravnika“ po prevratu, da bi se ne bil ogle-

sil v njem z daljšo ali krajšo razpravo. Prav tako zvest sodelavec je bil drugemu slovenskemu pravniškemu časopisu, tržaškemu „Pravnemu Vestniku“. Podobno se ponašajo z njegovimi razpravami letniki „Zbornika znanstvenih razprav juridične fakultete v Ljubljani“, da ne omenimo drugih, tudi inozemskih časopisov, ki jim je čislan sodelavec.

V teh razpravah, ki obsegajo vse panoge civilnega zasebnega prava in ki presegajo često krajevno pozitivno pravo in skušajo obseči zlasti ostala slovanska prava, je ostal zvest svojemu načelu, ki si ga je zastavil, že ko je obdeloval zasebno mednarodno pravo. „Predvsem sem se trudil za dobro sistematiko“, tako se pričinja predgovor k mednarodnemu pravu. Ta misel ga spremlja povsod, v vseh njegovih delih in postaja zanj maksima. Vsebinsi norme hoče dati poseben poudarek s tem, da jo skuša uvrstiti na pravem mestu tako v znanstveni razpravi kakor tudi v sistemu norm samih. Zato značijo vsa njegova dela poleg zajetja vsebine zakona obenem prispevek za bodočo pravno sistematiko.

Razglabljanja o civilnem pravu so Lapajneti samo po sebi privedla k študiju načrta za jugoslovanski državljanski zakonik. Kakor drugod je razvil sedaj tudi v tem pravcu posebno delavnost tako v vsebinskem pogledu, ko podaja nasvete, kako vlitii v staro posodo zakonika iz l. 1811. nove vsebine in tega vzposobiti za ureditev modernih pravnih razmerij, pri tem ga pa vsaj malo tudi sistematično preurediti. Prva polovica teh mnenj je izšla tudi v našem glasilu in je bila že dve leti podlaga za diskusije o načrtu novega državljanskega zakonika, ki se vrše pod okriljem „Pravnika“.

Podlaga našemu zasebnemu pravu je stara in nepregledno je znanstveno delo o njem. Vendar navzlic temu ne bo mogel nihče, da se ne bi ustavil ob delu profesorja Lapajneti. V njem bo zasledil nove vidike, prejel bo nove pobude, kako to pravo tolmačiti, kako ga usmerjati in v katerem pravcu podpirati njega daljnji razvoj.

Za vse to delo, v katero je vložil toliko naporov in ki je tako pomenljivo za našo pravno vedo ter najože povezano s „Slovenskim Pravnikom“, naj sprejme profesor Lapajneti ta snopič. Poklanjajo mu ga predvsem njegovi učenci, katerim je posvetil tudi svoje najboljše moči. Znači pa naj mu tudi pri srčno voščilo kot zvestemu sodelavcu in kot izraz skromne oddolžitve za delo na našem pravoznanstvu.

Slovenski Pravnik.

Razširitev kolektivne pogodbe.

Dr. Stojan Bajič.

Uredba o določanju minimalnih mezd, sklepanju kolektivnih pogodb, poravnavanju in razsodništvu z dne 12. februarja 1957 (Sl. N. 53/XI, Sl. L. 105)¹ določa v 1. odst. čl. 14, da „se sme kolektivna pogodba, ki se sklene v eni stroki, razširiti z odločbo bana (upravnika mesta Beograda) na vso stroko na področju banovine (uprave mesta Beograda), če obsega ta pogodba več kot polovico podjetij dotične stroke in če je v njih zaposlena vsaj polovica vsega delavstva, zaposlenega v tej stroki na področju banovine (uprave mesta Beograda)“.² S tem je uredba uvedla v jugoslovansko pravo ustanovo razširitve kolektivne pogodbe, ki jo poznajo tudi drugi pravni redi.³ Veljavnost določene kolektivne pogodbe se s takim upravnim aktom razširi na tiste obrate in njihove obratne posadke, za katere doslej ni veljala, zato da se zenačijo delovni pogoji, onemogočijo v takih obratih nizke mezde ter prepreči tudi nečedna konkurenca, ki jo utegnejo izvrševati taka podjetja z nizkimi cenami.

Pogoji za razširitev kolektivne pogodbe so naslednji: veljavna kolektivna pogodba, ki naj se razširi, pretežna veljavnost te kolektivne pogodbe v dotični stroki ter za raz-

¹ O tej uredbi Bajič, Uredba..., Slov. Pravniki 1957, 49.

² Drugi stavek prvega odst. tega člena ni v zvezi z razširitvijo kolektivne pogodbe. Določa namreč, da „izstop posameznega podjetja iz poslodavske organizacije, ki je sklenila kolektivno pogodbo za stroko, ne oprasha veljavnosti, niti obveznosti te pogodbe“. Če naj namreč meri „ta pogodba“ na razširjeno pogodbo, je izstop iz sd. sindikata glede veljavnosti kolektivne pogodbe brez učinka že zaradi razširitve kolektivne pogodbe, ki jo uveljavi tudi za nečlane sd. sindikata.

³ Nemško pravo je uredilo posplošenje kolektivne pogodbe (Allgemeinverbindlicherklärung des Tarifvertrages) v Tarifvertragsordnung z dne 23. decembra 1918 (o tem posebno Jacobi, Grudlehen des Arbeitsrechts, 1927, 94 i. sl.; Hueck-Nipperdey, Lehrbuch des Arbeitsrechts, 1952, II, 505 i. sl., oba z obširnimi slovestvom); sedanje nemško pravo te ustanove ne pozna več, ker veljajo kolektivni redi, ki jih izdajajo državni organi, kot norme objektivnega pravnega reda na splošno (o tem Bajič, Novo nemško delovno pravo, Slov. Pravniki, 1955, 208). Avstrijsko pravo je uvedlo razširitev kolektivne pogodbe (kot *Satzung*) z zakonom o ustanovitvi poravnalnih uradov in o kolektivnih pogodbah z dne 18. decembra 1919 (Dechant, *Der Kollektivvertrag...*, 1925). Po italijanskem pravu (zakon o kolektivnih pogodbah z dne 3. aprila 1926 v zvezi s čl. 56 i. sl. naredbe k temu zakonu z dne 1. julija 1926 in s t. III. *Carte del Lavoro* z dne 21. aprila 1927) so upravičene osrednje sindikalne organizacije izdajati splošne norme za svojo stroko. Angleško pravo ureja to snov

širitev sposobna vsebina kolektivne pogodbe. Razširiti se more samo veljavna kolektivna pogodba, torej taka, ki so jo sklenile sposobne stranke, namreč strokovne organizacije službodavcev in službojemnikov, poleg tega v predpisani pisni obliki (§ 209 ob. z., čl. 9 uredbe o določanju minimalnih mezd itd.). Dotična kolektivna pogodba mora imeti v stroki pretežen pomen.⁴ Ta lastnost se izraža po izrečni določbi uredbe v tem, da mora veljati za več kot polovico podjetij dotične stroke⁵ in da je v teh

z zakonom z dne 28. junija 1934. Češkoslovaško pravo je uvedlo razširitev kolektivne pogodbe najprej za tekstilno stroko (vladna naredba z dne 15. aprila 1935 v zvezi z naredbo z dne 24. junija 1937, o tem Koblížek, Kolektivni smlouva pracovní, 1937, 123 i. sl., Budnik, Obecná platnost kolektivních smluv, Pracovní právo, 1937, 61; isti, Nevylučitelnost a obecná platnost hromadních smluv pracovních, ibid., 121). V francoskem pravu ureja razširitev kolektivne pogodbe (extension) zakon z dne 24. junija 1936, ki je noveliral čl. 31 prve knjige Code du travail (k temu Paul Pic, Traité élémentaire de législation industrielle, drugi dodatek, 1937, 67; Julliot de la Morandière, Les Conventions collectives de Travail, Les Etudes pratiques de Droit commercial, 1937, t. III, 20; Fargeaud, L'application des nouvelles lois sociales, 1938). Poljsko pravo pozna razširitev kolektivnih pogodb, veljavnih v trgovini in industriji, z odlokom ministra po zakonu z dne 14. aprila 1937.

Po sovjetskem zakoniku o delu iz leta 1922 (čl. 16, 17) velja kolektivna pogodba po tem, ali je samo krajevna ali splošna, za vse pomožne osebe dotične stroke (prim. žemčužnikova, Die Kollektivverträge in der UdSSR, Ztschr. f. Ostrecht, 1927, 481, in Thal, Grundlinien des russischen Arbeitsrechts, ibid. 1928, 881). Razširitev tudi ni potrebna po bolgarskem zakonu o kolektivni delovni pogodbi in ureditvi delovnih sporov z dne 22. septembra 1936 (objavljen tudi v beograjskem Socialnem arhivu, 1937, III, 23; prim. tudi Rajko Ošanov, Kolektivnijat trudov dogovor i trudovijat arbitraž, Sofija 1937, 35). Enak splošen učinek ima kolektivna pogodba tudi po španskem pravu (čl. 12 zakona o službeni pogodbi z dne 21. novembra 1931) ter pod določenimi pogoji tudi po severoameriškem zakonu (National Labor Relations Act) z dne 5. julija 1935, ki so ga pa sodišča proglasila za neustaven (sodbe v Recueil international de jurisprudence du travail, XI, 1937, 191 i. sl.).

⁴ Nemško (§ 2) in avstrijsko pravo (§ 16) govorita na splošno o „pretežnem pomenu“ dotične kolektivne pogodbe. Francosko pravo dovoljuje razširitev tistih kolektivnih pogodb, ki so jih sklenile „najbolj reprezentativne sindikalne organizacije“ v posredovalnem postopanju mešanih komisij (čl. 31 vd). Čsl. pravo omogoča razširitev samo tistih kolektivnih pogodb, ki veljajo za najmanj 70% delavstva (§ 5).

⁵ Pod tem pojmom razumejo navodila za izvrševanje uredbe o določanju minimalnih mezd itd. z dne 15. aprila 1937 (Sl. Nov. 86/XXVII, Sl. l. 262) „posebno delavnost v okviru gospodarske panoge, kakor: manufakturna trgovina, trgovina z železom, konfekcijska trgovina, tvornica nogavic, pohištva itd.“; gospodarska panoga pa je „celotna gospodarska delavnost, kakor industrija, obrt, trgovina itd.“ (t. 17 splošnih navodil).

zaposlena vsaj polovica vsega delavstva v tej stroki na področju banovine. Tak večinski značaj kolektivne pogodbe torej ne izhaja samo iz dejstva, da velja kolektivna pogodba, ki naj se razširi, že vsaj za polovico vsega delavstva dotične stroke, marveč se mora temu znaku pridružiti še večinski značaj po številu obratov, za katere velja, ne glede na število v njih zaposlenega pomožnega osebja.⁶ Tudi vsebina kolektivne pogodbe mora biti sposobna za razširitev: vsebovati mora norme o splošnih delovnih pogojih, ker se razširi samo njen normativni del, to je tisti del, ki ustanavlja splošne delovne pogoje s prisilnim učinkom za posamezna službena razmerja, ne pa tudi obližajski del, ki ustanavlja neposredne obveznosti samo med strankami, ki so kolektivno pogodbo sklenile.

Pristojen za razširitev kolektivne pogodbe je ban, torej občje upravno oblastvo druge stopnje.⁷ Ker glede postopka samega uredba ne vsebuje nobenih predpisov, marveč le določa, da se ukrene razširitev z odločbo (§ 106 zap.), velja za postopek ta zakon. Ker niti uredba ne predpisuje, da bi bil potreben predlog za razširitev kolektivne pogodbe, niti ne izhaja potreba predloga⁸ iz „bistva stvari“ (§ 69), se lahko pokrene postopanje za razširitev brez predloga, seveda pa tudi na predlog interesentov, ki jih uredba ne označuje. Gotovo so upravičene k predlogu stranke kolektivne pogodbe, ki naj se razširi, pa tudi prosta ali prisilna predstavništva delavcev in podjetnikov v dotični

⁶ Tako se lahko zgodi, da ni mogoče razširiti kolektivne pogodbe, ki velja na pr. v dveh obratih, ki zaposlujeta 90% delavstva dotične stroke, če obratujejo izven kolektivne pogodbe trije obrati, ki zaposlujejo le 10% delavstva. Tudi se ne more razširiti enostranska kolektivna pogodba (t. j. pogodba, ki jo je sklenil posamezen sd. s sj. sindikatom), ne glede na število v tem obratu zaposlenega pomožnega osebja, ker mora obsegati kolektivna pogodba, ki naj se razširi, več kot polovico obratov v dotični stroki, kar ne more biti, če gre za kolektivno pogodbo, ki jo je na sd. strani sklenil posamezen sd. Prednost te ureditve se je poudarjala v francoski parlamentarni debati o priliki razprav o čl. 31 vd (Journal officiel od 18. junija 1936, 521).

⁷ Po drugih pravnih redih ukrenejo razširitev bodisi osrednja upravna oblastva, n. pr. minister za delo oz. socialno skrbstvo po nemškem (§ 4), francoskem (čl. 31 vd), čl. pravu (§ 5), bodisi paritetna komisija na pr. po avstrijskem pravu (Einigungsamt, §§ 3, 16). Več podatkov v študiji Mednarodnega urada dela, Les conventions collectives, 1936, 199.

⁸ Tako tudi avstrijsko in francosko pravo. Nemško pravo je dovoljevalo razširitev samo na predlog strank kolektivne pogodbe, ki naj se razširi, kakor tudi strokovnih organizacij, katerih članov bi se predlagana razširitev tikala (§ 3). Po čl. pravu morejo predlagati razširitev samo strokovne organizacije (§ 5). Prim. tudi Pollak, Kolektivni smlouvy, 1938, 49.

stroki. Treba je uvesti proizvodovalno postopanje, da se ugotovijo dejanske okolnosti, odločilne za razširjenje, predvsem pretežna veljavnost kolektivne pogodbe. Poleg tega je treba dati vsem zainteresiranim, ki bi jih nameravana razširitev zadela, priliko, da „oživotvorijo ali zaščitijo svoje pravice in pravne interese“ (§ 70). Ta krog je zelo širok: poleg sedanjih strank kolektivne pogodbe obsega tudi vse službodavce in službojemnike, na katerih službena razmerja naj bi se veljavnost kolektivne pogodbe razširila, pa tudi stranke tistih (manjšinskih) kolektivnih pogodb, ki morda veljajo izven področja večinske kolektivne pogodbe. Zato bo posamičen poziv na udeležbo v postopanju nemogoč in se je treba poslužiti — tudi če uredba tega izrečno ne predpisuje — javnega poziva, kakor ga predpisujejo druge zakonodaje.⁹ Po potrebi se razpiše tudi ustna razprava. Ko so vse okolnosti, ki so pogoj za razširitev, ugotovljene in obstoji poleg tega tudi javni interes na razširjenju, izda ban — ne da bi bil vezan na predlog ali njega obseg ali pa na izjave strank dotične kolektivne pogodbe — odločbo, s katero razširi kolektivno pogodbo na vse področje banovine ali pa predlog zavrne. Objava pozitivne odločbe ni predpisana, vendar je spričo svojega pravnega učinka neizogibno potrebna.¹⁰

Odločba o razširitvi kolektivne pogodbe je torej vezana na konkretno pogodbo.¹¹ Njene norme o splošnih delovnih

⁹ Po nemškem pravu je bilo treba pozvati k izjavi tudi stranke dotične kolektivne pogodbe (§ 4). Čsl. pravo predpisuje, da mora ministrstvo v 14 dneh, odkar je sprejelo predlog za razširitev, obvestiti o tem interese, da sporočijo svoje ugovore in ev. dokaze, da znaša število izventarifnih delavcev več nego 50%, in sicer tudi v 14 dneh (§ 5). Francosko pravo zahteva, da mora minister pred razširitvijo s pozivom v Journal officiel pozvati vse organizacije in osebe, da sporočijo v roku, ki ga on določi, svoje pombe in mnenja (čl. 51 ve); poleg tega mora minister pribaviti mnenje pristojnega odseka Conseil national économique. Avstrijsko pravo dovoljuje ugovor v 30 dneh po objavi razširitvenega odloka na višji posredovalni urad (§§ 19, 20).

¹⁰ Vsebinska odločbe je po našem pravu določena v § 107 zakona o občem upravnem postopku; seveda mora obsegati tudi razširjene norme kolektivne pogodbe in pa določbe o časovnem trajanju razširitve; tako izrečno avstrijsko pravo (§ 16). Registracijo in skrajšano objavo razširjene kolektivne pogodbe je zahtevalo nemško (§ 5 in naredba o vodstvu tarifnega seznama z dne 7. maja 1919).

¹¹ Ali je po našem pravu možno razširiti arbitražno odločbo, ki ima učinek kolektivne pogodbe po čl. 18 uredbe o določanju minimalnih mezd itd., je dvomljivo. Izrečno ureja to vprašanje francosko pravo (čl. 18 zakona o postopkih posredovanja in arbitraže z dne 4. marca 1958, o tem zakonu Bajič, Francoski moderni statut dela, (Misel in delo, 1958, 109), tako, da se lahko razširi tista arbitražna odločba, ki je izšla iz spora med „najbolj reprezentativnimi sindikalnimi

pogojih se deloma ali celoma razširijo na službena razmerja izven njenega dosedanjega področja, torej na obrate, kjer do sedaj dotična kolektivna pogodba še ni veljala.¹² Odločba torej ne ustvarja nove kolektivne pogodbe, marveč je vezana na to, kar je v dotični kolektivni pogodbi že dogovorjeno. Zato njene vsebine ne more spremeniti: niti norm o splošnih delovnih pogojih (na pr. o mezdah, dopustih itd.), niti določb o osebni veljavnosti (na pr. da velja samo za kvalificirano osebje, da veljajo mezdne postavke za mladoletne delavce itd.), niti določb o stvarnem obsegu kolektivne pogodbe (na pr. da velja samo za industrijske obrate), ker bi razširitev kolektivne pogodbe na druge kategorije pomožnega osebja in na druge obrate pomenila spremembo kolektivne pogodbe, česar razširitvena odločba ne more povzročiti. Odločba namreč lahko samo razširi kolektivno pogodbo na tkzv. izventarifna podjetja tako, kakršna je, z učinkom, da velja v tem razširjenem področju le za tista službena razmerja in tiste obrate, za katere bi veljala po določbah dotične kolektivne pogodbe same, če bi bili izventarifni službodavci njeni udeleženci.¹³

Razširitvena odločba načelno ne obsega vseh določb kolektivne pogodbe, marveč razširi lahko samo njen *normativni del*, bodisi celoma, bodisi tudi le deloma¹⁴ (na pr. samo mezdne postavke), seveda, kolikor se te določbe lahko izločijo iz sestava kolektivne pogodbe. Učinkovita je razširitev samo glede tistih norm kolektivne pogodbe, ki so veljavne, torej tistih, ki so v skladu s pravnim redom, ne pa glede tistih, ki n. pr. nasprotujejo prisilnim zakonskim določbam (§ 1164 odz., §§ 251, 338 ob. z. itd.). Ne more se razširiti *obligacijski del*¹⁵ kolektivne pogodbe,

organizacijami podjetnikov in delavcev“ (pojem je posnet po čl. 389 versajske mirovne pogodbe — čl. 3 statuta Mednarodne organizacije dela —, kakor poudarja ministrska okrožnica z dne 17. avgusta 1936 k zakonu z dne 24. junija 1936). Prvotni predlog je določal, da more minister tisto arbitražno odločbo, ki spremeni mezdne postavke v že razširjeni kolektivni pogodbi, razširiti („elle pourra être rendue obligatoire“) brez predhodnega postopanja po čl. 31 ve (prim. Journal officiel, seja 19. februarja, str. 465). Ta dostavek je bil opuščen (seja 2. marca, str. 737) in je bil zakon sprejet brez njega.

¹² Po pravih, ki priznavajo učinek kolektivne pogodbe na sj. strani samo članom strank kolektivne pogodbe na pr. nemško, avstrijsko, francosko (z možnostjo pristopa), se razširi veljavnost kolektivne pogodbe tudi na nečlane strank v tarifiranih obratih.

¹³ O teh pojmih več Bajič, Delovno pravo, 1936, 159 i. sl.

¹⁴ Proti tej možnosti posebno Jacobi, l. c. 111, češ, da bi morda stranki tako okrnjene pogodbe sploh ne sklenili.

¹⁵ K obligacijskim določbam spadajo m. dr. določbe o sprejemanju na delo na pr. koalicijska klavzula, dogovori o številu zaposlenega

ker ne ustanavlja splošnih delovnih pogojev za posamezna službena razmerja, torej generalne norme, marveč le individualne obveznosti med strankami dotične kolektivne pogodbe in s tem le med njimi neposredne pravice in dolžnosti. Zato tudi sindikati (izven strank razširjene kolektivne pogodbe) in službodavci, na katere se kolektivna pogodba razširi, ne postanejo stranke razširjene kolektivne pogodbe, ker bi ta učinek presegel zgolj v uredbi ustanovljeno funkcijo razširitve. Spremenil bi namreč pravni položaj strank dotične kolektivne pogodbe in bi za nove udeležence ustanovil poleg konkretnih obligacijskih obveznosti iz kolektivne pogodbe še splošne obveznosti, ki izvirajo za stranke iz vsake kolektivne pogodbe. Tak pravni učinek bi morala uredba izrečno ustanoviti.

Učinek razširitvene odločbe je torej v tem, da razširi veljavnost kolektivne pogodbe na vso dotično stroko na področju banovine. Razširjenje kolektivne pogodbe na manjše upravne edinice je torej po naši uredbi nemogoča.¹⁶ Z razširitvijo se uveljavi kolektivna pogodba oz. njen razširjeni del v novem, razširjenem področju, do čim ohrani v prvotnem področju svojo veljavo, kakor doslej. Zaradi te dvojnosti nastanejo težavna vprašanja, tako glede razmerja med prvotno kolektivno pogodbo in odločbo o razširjenju, kakor tudi glede zveze med kolektivno pogodbo v prvotnem in razširjenem področju. Spoznanja so toliko bolj otežkočena, ker je — posebno spričo rastoče normodajne moči upravnih oblastev — meja med upravno odločbo in pravotvorno upravno uredbo dokaj nejasna,¹⁷ poleg tega pa tudi pravna narava kolektivne pogodbe na današnji stopnji razvoja ni tako izrazita, da bi jo mogli dokončno uvrstiti bodisi med pogodbe zasebnega prava ali pa k izvrševanju sindikatom delegirane uredbodajne oblasti. Zato je naravno, da sta se pojavili glede pravne narave razširjenja, ki prevaja sindikalni dogovor preko upravnega akta delno v pravno normo, dva nazora: prvi trdi, da je razširitvena odločba samostojna

pomožnega osebja, o razsodiščih (o tem posebno Jacobi l. c. 111), in o drugih skupnih ustanovah (na pr. socialnih, gospodarskih: o tarifni vzajemnosti, posredovalnicah za delo itd.). Več o tem Bajič, l. c. 162.

¹⁶ Čsl. pravo razlikuje razširitev na sosedne sodne okraje (§ 5), ki je olajšana, in splošno razširitev (§ 5). Po nemškem in francoskem pravu se krajevni obseg veljavnosti nikdar ne more izpremeniti (§ 2, čl. 51 vd).

¹⁷ O tem posebno Krbek, Upravno pravo, 1929, 102; Pitamic, Država, 1927, 265; Kostić, Upravno pravo, II, 1937, 2; Jurkovič, Področje uredbe po ustavi z dne 5. septembra 1931, Slov. Pravnik, 1932, 112.

pravna uredba, torej objektivni pravni vir, neodvisen od kolektivne pogodbe (zakonska teorija),¹⁸ dočim izvaja drugi pravno naravo te ustanove iz kolektivne pogodbe, ki ji upravni akt razširi le obseg veljavnosti, ne da bi spremenil njeno prvotno pogodbeno naravo (pogodbena teorija).¹⁹

Uredba o določanju minimalnih mezd itd. sama pravi, da ukrene ban razširitev z odločbo, torej z upravnim aktom po § 106 zup. Navzlic temu se ne more prezreti, da ima ta akt izrazite znake pravne uredbe. Meja med obema vrstama upravnih aktov res tudi v teoriji ni dodobra ugotovljena, ker se štejejo k upravnim odločbam tudi tisti akti upravnih oblastev, ki se ne nanašajo na posamezen primer in ne ugasnejo z njega izvršitvijo, marveč veljajo celo za nedoločeno število primerov ne glede na to, ali so ti primeri že nastali ali šele bodo, tako da gre za docela abstraktno normo. Za pravno uredbo govorijo materialno pravni učinki razširitvene odločbe na razširjenem področju, kjer učinkuje na enak način, kakor prisilna zakonska norma, namreč na vse obstoječe primere, poleg tega pa tudi na vse primere, ki v času njene veljavnosti šele nastanejo. Nasprotno se pa protivi pravni uredbi to, da je razširitvena odločba glede svoje vsebine, pa tudi glede časovne veljavnosti, vezana docela na konkreten, zasebnopravno zasnovan vzorec. Vendar je treba ugotoviti, da poudarek zgolj na spremembi področja veljavnosti²⁰ ni prepričevalen razlog zoper njen pravotvorni značaj. V razširitvi ne leži samo dejstvo, da se poveča področje veljavnosti dotičnih norm, marveč je značilna ravno v razširjenem področju pravotvorna moč razširitvene odločbe. S stališča izventarifnih službenih razmerij namreč ne gre zgolj za razširitev. Povečana moč norm kolektivne pogodbe temelji na pogodbi in je zato omejena na svoj notranji obseg, torej na pripadnost k podjetniškemu sindikatu in na zaposlitev v takem obratu. Zato norma kolektivne pogodbe ne učinkuje na splošno, torej nasproti vsakomur, kakor n. pr. objektivna pravna norma, marveč samo znotraj svojega lastnega vpliva, o katerega obsegu udeleženci lahko dokaj svobodno odločajo, namreč v krogu udeležencev, ki jih naše pravo določa z udeležbo služboдавca na dotični kolektivni pogodbi in z vstopom službojemnika v tak obrat. V tem, da se take norme z vso svojo

¹⁸ Zastopajo jo Jacobi, Kaskel, Potthof, Molitor, Sinzheimer, Dechant, Sitzler.

¹⁹ Predvsem Nipperdey, l. c. 308, pa tudi RAG.

²⁰ Tako Nipperdey, l. c. 307, 313.

specifično učinkovitostjo razširijo preko svojega prvotnega področja, ni samo razširitev, marveč gre za mnogo več: uveljavijo se relativno prisilne in neposredne norme o splošnih delovnih pogojih izven območja, v katerem učinkujejo po naravi in pravni moči dotične kolektivne pogodbe same, tako da postanejo te norme v razširjenem področju splošno obvezne²¹ ne glede na udeležbo na dotični kolektivni pogodbi. Nasprotno pa govori za upravno odločbo dejstvo, da se nanaša na konkretno kolektivno pogodbo in da nima odlok sam generalne norme, marveč kolektivna pogodba, ki jo le razširja. Res pa je, da gre dejansko za konkretno upravno odločbo z učinkom upravne odredbe. Zato je tudi uvrstitev v sedanje tipe upravnih aktov nemogoča.

Ko je bila kolektivna pogodba z odločbo razširjena, obstojita dve pravni sferi, in sicer primarna, pogodbeno-pravna sfera, ki je ostala še od prej in v kateri učinkuje kolektivna pogodba kakor doslej, in sekundarna sfera njenega z odločbo razširjenega učinkovanja. Tega dvojnega življenja razširjene kolektivne pogodbe ni moči zlititi v enoten temelj, ker učinkuje po razširjenju kolektivna pogodba v obeh sferah iz različnih pravnih temeljev: v prvem je ohranila vse svoje dosedanje lastnosti in tudi svoje izvorno prvenstvo ter svoj pogodbeni značaj, v drugem pa je uveljavljena s pravotvornim, a izvedenim upravnim aktom in ima odvisen značaj. S tega stališča, ki se na ljubo logični enotnosti ne skuša zadovoljiti s pravnimi fikcijami, marveč daje prednost pravnemu dejstvu, se pokažejo sledeče rešitve. Razširitveni odlok ne povzroči v prvotni sferi nobenih sprememb. Kolektivna pogodba zaradi razširitvene

²¹ Minister za delo Ramadier je v zbornici točno izrazil to razliko: „... Lorsqu' une convention collective, même conclue devant une commission mixte, même conclue après la médiation du ministre du travail ou du conseil national économique est intervenue, elle ne s'applique, comme toutes les conventions, qu'aux parties en cause, c'est-à-dire à ceux qui l'ont personnellement signée, aux membres des organisations syndicales qui y ont été partie et à ceux qui y ont adhéré ensuite d'une manière expresse et formelle. Pour les autres, elle est suivant l'adage juridique „res inter alios acta“. Elle n'a pas de valeur obligatoire à l'égard des tiers... Lorsqu'un arrêté d'extension est intervenu les choses changent. C'est la grande novation de la loi de 1936. Nous ne sommes plus alors en présence d'une convention privée restée dans le cadre du droit privé. Cette convention a désormais une portée générale... L'arrêté d'extension fixe lui-même la zone d'application de la convention ainsi étendue et, à partir de ce moment, tous les contrats de travail conclus dans les limites de cette zone doivent être soumis à la convention étendue“ (Journal officiel, 25. februarja 1938, 533.)

odločbe v tej sferi ni postala samostojna pravna norma, marveč je ostala kolektivnopolgočbena norma. Če naj bi nastale v tej prvotni sferi zaradi razširitve kake pravne posledice, bi jih morala uredba izrečno ustanoviti, ker zgolj iz pojma razširjenja, ki kaže že sam po sebi na učinke zgolj v razširjenem področju, take posledice ne izhajajo. Zato se tudi v razmerju med dosedanjimi strankami te kolektivne pogodbe med seboj ter v razmerju med udeleženci ni nič spremenilo. Stranke dotične kolektivne pogodbe so ohranile svojo prosto pravico razpolaganja tako, da lahko kolektivno pogodbo odpovedo, dogovorijo prestanek in jo spreminjajo po svojem svobodnem sporazumu. Vprašanje je le, ali in koliko učinkujejo te spremembe tudi na razširjenem področju. Iz dvojne narave razširjene kolektivne pogodbe izhaja, da pravna moč kolektivne pogodbe v razširjenem delu ni samonikla, marveč je izvedena. To pomeni, da ji odločba v razširjenem področju ni dala samostojne pravne moči, marveč je povzročila le njeno izvedeno učinkovanje v tem področju. Zato velja tudi v razširjenem področju kolektivna pogodba samo dotlej, dokler velja v svojem prvotnem področju; če prestane kolektivna pogodba veljati, preneha avtomatično tudi v razširjenem področju,²² ne glede na drugačno dobo, ustanovljeno morda v razširitvenem odloku, ki ne more povzročiti razširjenja, če ni podlage, ki tako razširitev omogoča. Če se kolektivna pogodba spremeni, ne velja sprememba avtomatično v razširjenem področju. Tudi ne velja dosedanja določba, ker v prvotnem področju ne velja več in torej izgubi v razširjenem področju veljavo; spremembo mora v razširjenem področju uveljaviti posebna razširitvena odločba.

Učinek razširitve nastopi z dnem, ki ga določi razširitveni odlok. V razširjenem področju veljajo norme kolektivne pogodbe z enakim učinkom kot v prvotnem, torej prisilno in neposredno za posamezna službena razmerja. Razširitev učinkuje, dokler velja kolektivna pogodba v svojem prvotnem področju taka, kot je bila razširjena. Znotraj tega časovnega obsega velja pa tako dolgo, kakor je določila razširitvena odločba, ki ta čas tudi kasneje lahko

²² Tako izrečno čl. „razširjena obveznost kolektivne pogodbe v obratih... velja, dokler velja kolektivna pogodba v prvotnih okrajih“, § 4; „če je bila kolektivna pogodba odpovedana, preneha (obča) obveznost s potekom odpovedne dobe“, 4. odst. § 2. Podrobno tudi francosko pravo: „Odlok, omenjen v prejšnjih členih (t. j. o razširjenju) izgubi veljavo, če se obstoječe stranke sporazumejo, da ga (?) odpovedo, revidirajo ali izpremenijo“ (čl. 31 vf). Po § 6 nemške uredbe je treba uvesti za spremembo kolektivne pogodbe nov razširitveni postopek.

podaljša ali skrajša,²³ seveda vedno le v obsegu veljavnosti kolektivne pogodbe.

Uredba o določanju minimalnih mezd itd. ne omenja pravnih sredstev.²⁴ Ker gre za odlok bana, izdan v upravnem postopku, ga je mogoče izpodbijati s pravnimi sredstvi tega postopka (§ 114 sl.). Možna je seveda tudi proglasitev ničnosti po § 135.²⁵ Važno je vprašanje s o d n e p r e s o j e razširitvenega odloka.²⁶ Kolikor so razširjene norme nasprotne prisilnim zakonskim določbam, more sodišče v konkretnem primeru razširitvi odreči pravni učinek, ne glede na to, če je postala razširitvena odločba formalno pravomočna, ker po prisilnih zakonskih določbah neveljavne norme kolektivne pogodbe razširitev ne more sanirati. Prav tako more sodišče ugotoviti neučinkovitost razširitvenega odloka glede obligacijskih določb, če bi bile razširjene, ker one sploh ne morejo biti predmet razširjenja.

Ustanova razširitve kolektivne pogodbe je docela svojevrsten pojav v nastajajočem pravnem redu. Preko meja javnega in zasebnega prava odpira nova pota, po katerih prehajajo zasebne, pogodbene ureditve v občo normo. Večinski sporazum postane splošno pravilo.

Razširitev je v našem pravu pomanjkljivo urejena. Zato naj se izgradi tako skrbno in učinkovito, kakor zahteva njen pomen za sodobno socialno in gospodarsko življenje.

Kazenska zaščita nemočnih in odvisnih oseb.

Branko Goslar.

Oblikovanje človeških dobrin se bolj in bolj izpopolnjuje in zato nastajajo tudi za sodobno državo vedno nove naloge, da ustanavlja pravna pravila, ki naj omogočajo ljudem nemoten obstoj in razvoj v telesnem in duhovnem

²³ Tako izrečno francosko pravo: „Minister za delo more (razširitveni) odlok tudi ukiniti z odlokom, ki ga izda skladno prepisom čl. 31 vd in ve, če se pokaže, da kolektivna pogodba ne ustreza več gospodarskemu položaju dotične panoge industrije ali trgovine v tistem okolišu“ (čl. 31 vf).

²⁴ Nemško pravo je izključevalo vsako pravno sredstvo, ker je bila po 2. odst. § 4 odločba ministra končna. O avstrijskem pravu zgoraj op. 9.

²⁵ Jurkovič, Materialna pravomočnost upravnih aktov po našem pravu, Slov. Pravnik 1935, 297; isti: Ničen upravni akt, Zbornik znanstvenih razprav XIV, 1938, 229.

²⁶ O tem posebno Nipperdey, l. c. 332.

oziru. Skrb za mladoletne, nadzorstvo nad sirotami, duševno in telesno zaostalimi, bolnimi in nemočnimi ustvarja za državo težavno kriminalno-politične naloge, kako jih zaščititi pred zlostavljanjem, izrabljanjem njih telesne in duševne sile ter vobče pred vsakim ravnanjem, ki bi moglo vplivati kvarno na njihovo telesno in duševno integriteto. Osvetliti hočemo načela, ki jih je osvojilo naše kazensko pravo pri reševanju teh problemov ter se pri tem dotakniti vprašanj, ki se javljajo pri uporabi kazenskopravnih določb v praktičnem pravosodstvu, obenem pa ugotoviti bistvo onih pravnih dobrin, ki uživajo iz takega vidika potrebno kazenskopravno zaščito.

Načeloma je vsak človek enako vreden. Pravni red mora zato vsakomur ščititi njegovo svobodo, življenje, zdravje in imovino. Ker pa vsi ljudje že po naravi nimajo enakih dobrin te vrste, mora pravni red vsaj njih telesne in umstvene nedostatke nadomestiti s povečano pravno zaščito s tem, da nudi takim osebam, ki zaradi mladosti, duševnih ali telesnih hib niso zmožne, sebe in svoje stvari same primerno oskrbovati, posebno in večjo pravno zaščito (§ 21 odz.). Tudi sodobno kazenskopravno zakonodajstvo stremi za tem, da ščiti zlasti vse nemočne ali onemogle osebe, torej ne samo deco, ampak tudi vse telesno in duševno bolne osebe, ki se same ne morejo braniti pred nevarnostmi.

I.

Po določbi § 176 kz. se kaznuje vsakdo, ki zapusti nemočno zaupano mu osebo ali osebo, za katero je sicer dolžan skrbeti, ali jo pusti brez pomoči v razmerah, ki so nevarne za življenje ali zdravje.

Kaj je nemoč ali onemoglost, o kateri govori navedena zakonita določba? Zakonodavec na to vprašanje ne daje izrečnega odgovora. Po smislu izraza moramo smatrati za nemoč ali onemoglost ono fizično ali psihično stanje, ki trajno ali začasno, popolnoma ali deloma onesposablja človeka, da bi po svojih fizičnih močeh ali po močeh svojega razuma in svoje volje bil sposoben, skrbeti sam zase in uspešno odvracati preteče mu nevarnosti za življenje ali zdravje. Gre torej za zaščito oseb, ki so nemočne ali onemogle zaradi svoje mladosti, popolne oslabelosti vsled starosti, telesne ali duševne bolezni ter fizične ali umske nerazvitosti. Ugotovitev takega stanja je v dvomu stvar zdravnika-izvedenca, presojanje relevantnosti pa stvar sodišča.

Država podpira rodbinskopravno oblast, ker smatra, da je rodbina najboljša edinica, ki naj skrbi za telesno in du-

ševno blaginjo doraščajoče dece in vobče nemočnih, zato kaznuje zlorabo oblasti roditeljev, poleg tega tudi vseh negovateljev nemočnih oseb izven rodbine, če s svojim ravnanjem ogrožajo njih življenje ali zdravje. Glavni krog oseb, ki prihajajo kot storilci za delikt v poštev, so roditelji, varuhi, skrbniki in redniki nedoletnih ter sploh nemočnih oseb, če naklepno ali malomarno opuste svojo dolžnost skrbi in brige za življenje ali zdravje nemočnih oseb. Kazniv je torej tisti, ki krši omenjene dolžnosti, bodisi da temelje te na zakonu, na pogodbeni obvezi ali enostransko izjavljeni volji o prevzemu nege nemočnih oseb, a vendar le takrat, če je radi take kršitve dolžnosti in concreto nastopila nevarnost za življenje ali zdravje. Življenje ali zdravje pa je v nevarnosti tedaj, če nastane po okolnostih možnost, da nastopi smrt ali okvara zdravja. Krog oseb, ki jim je dolžnost skrbeti za onemogle, je seveda še širši in štejemo sem zlasti še zdravniško in strežniško osebje v raznih zdravstvenih zavodih in bolnicah ter sploh tiste, ki skrbje za vse težko fizično ali duševno bolne osebe.

V tej zvezi naj omenimo, da so zdravniki po § 22/5 zakona o zdravnikih dolžni nuditi prvo pomoč. Gre torej za zakonito dolžnost, nuditi v kritičnih prilikah prvo pomoč. Zato ustanavlja naklepna opustitev te zakonske dolžnosti za zdravnike kazensko odgovornost po § 176/1 kz. Enako določa pravilnik o delu pomožnega osebja v socialni in zdravstveni službi z dne 20. januarja 1932 v členu 21, da se morajo sestre pomočnice, babice, bolničarke in bolničarji, neglede na nagrado, vsak čas odzvati, da nudijo prvo pomoč.

To so tipični primeri, ko je zakonodavec ustanovil dolžnost skrbeti za nemočne, o kateri vprav govori določba § 176/I kz.

Glede oblike krivde je omeniti, da se je zakonodavec postavil na edino pravilno stališče, da je kazniva naklepna ali malomarna zapustitev ali pustitev nemočnih ali onemoglih oseb v okolnostih, ki so škodljive za življenje ali zdravje. Ta možnost nastopa opasnosti za življenje ali zdravje mora biti v naklepu storilca; če ni zavesti, da more taka nevarnost nastati, dejanje seveda ni kaznivo, ker ni subjektivne krivde.

Teže je dejanje kaznivo, če nastopijo kot posledica smrt, težke telesne poškodbe ali trajna okvara zdravja (§§ 178 in 179 kz.). Te posledice morajo biti vključene v hotenju storilca, dočim bi seveda naravnost hoteni uspevek teh posledic ustanavljal učine kaznivih dejanj po §§ 167, 178 in 179 kz. Za uporabo § 176/II kz. je vendar treba, da so opi-

sane posledice nastale v smislu § 17 kz., torej takrat, če storilec teh posledic ni hotel, a so nastopile, ker je iz malomarnosti prezrl, da utegnejo navzlic njegovemu nehotenju nastopiti ter so zaradi tega tudi resnično nastopile.

II.

Sodobnemu duhu kazenskopravne zakonodaje ustreza tudi določba § 185 kz., po kateri se kaznuje vsakdo, kdor priganja osebo, ki je v njegovi službi, pod njegovim skrbstvom ali nadzorom ali kako drugače odvisna od njega, zlasti če je maloletna ali onemogla, na pretirano telesno ali duševno delo in nastopijo zaradi tega škodljive posledice za telo ali zdravje te osebe.

Človekove telesne in umske sile so važna dobrina, ki morajo dobiti zadostno zakonito zaščito, da se prepreči možnost njih ogrožanja in prekomernega izrabljanja. Tako ogrožanje ali izrabljanje se lahko izvršuje na različne načine. Predvsem svedoči moderno, z vsemi tehničnimi sredstvi izpopolnjeno gospodarsko udejstvovanje, da more biti zdravje človeka pri delu ogroženo že zbog nevarnosti, ki izhaja iz normalnega tehničnega poteka dela. Zato nalagata določbi §§ 1157 odz. in 232 ob. z. v zvezi s § 30 sl. zakona o zaščiti delavcev delodavcem dolžnost, da morajo svoje obrate glede prostorov in orodja urediti tako, da službojemcem prekomerno ne ogrožajo življenja ali zdravja. Uporabljati torej ne smejo nevarnejših postopkov, če so na razpolago varnejši in tudi ne prenapenjati zahtev glede storilnosti, da se pri tem prekomerno ne izkoriščajo delovne sile.

Te določbe govorijo predvsem o tehnični zaščiti dela, ki stremi za tem, da prepreči s tehničnimi sredstvi ogrožanje življenja ali zdravja uslužbencev in da po možnosti prepreči obratne nevarnosti, še preden morejo nastati. Jasno je, da zgolj zaščita s tehničnimi varnostnimi napravami v tovarnah, obratovalnicah in delavnicah službojemnikom še ne nudi zadostne zaščite, kajti njihovo življenje in zdravje ogroža lahko v enaki, če ne celo v večji meri pretirano priganjanje k delu, ki se sicer vrši v povprečno normalnih zaščitno-tehničnih razmerah. Dasi predpisujejo razni delovno-pravni zakoni za kršitev javnopravnih zaščitnih določil s strani delodavcev denarne in prostostne kazni, je vendar potrebno, da je zakonodavec ustanovil v § 185 kz. še posebno kazenskopravno zaščito pred vsakim prekomernim izkoriščanjem človekovih telesnih in umskih sil. Zakon je glede objekta kleno izrazil, da gre za čuvanje fizičnih in

duhovnih sil, ki utegnejo biti ogrožene na strani službojemnikov pri izvrševanju njih službenih dolžnosti in pri drugih odvisnih osebah, zlasti če so mladoletne ali obnemogle.

Pojem pretiranega dela ni opredeljen. Nedvomno je, da izčrpava vsako delo človeški organizem, vendar moremo o pretiranem delu govoriti le takrat, kadar se kdo priganja k izvrševanju takih poslov, ki po svojih težkočah, dolgotrajnosti ali napornosti presegajo mero, ki ustreza človekovi starostni dobi, splošnim sposobnostim ali fizičnim ter umskim silam. Važno je tudi, da je priganjanje k pretiranemu delu kaznivo le takrat, če nastopijo zaradi tega in na tak način izvrševanega dela škodljive posledice za človekovo telo ali zdravje. Pod škodljivimi posledicami je smatrati le take okvare telesa ali zdravja, ki so občutnejšega ali trajnejšega značaja, ki pa vendar ne značijo težkih okvar, o katerih govori § 185/II kz., saj je ratio legis vprav v tem, da se prepreči škodljivost pretiranega izrabljanja tuje telesne ali umske sile.

Kazenske sankcije so ustanovljene le za naklepno priganjanje k pretiranemu delu, zato je potrebno, da je v naklepu storilca vključeno hotenje, da nastopijo škodljive posledice za telo ali zdravje.

Če je motiv dejanja koristoljubje ali zlobnost, je kazenska sankcija pravilno ostrejša, ker gre za kvalificiran naklep storilca, ki stremi za tem, da s prekomernim izkoriščanjem tuje delovne sile pribavlja sebi korist, odnosno naravnost zlohotno izčrpava podrejeno in v službeni odvisnosti stoječe osebe.

III.

V nadaljnjih razmotrivanjih ne smemo prezreti, da je posvetil naš kazenski zakon posebno pozornost mladini moškega in ženskega spola ter jo zaščitil z ostrimi kazenskimi sankcijami pred vsakim spolnim zlostavljanjem in fizično pogibeljo. Pogrešno pa bi bilo, če bi ostale v tem pogledu nezaščitene tudi vse one osebe, ki se nahajajo v posebnem odnosu bodisi podrejenosti ali odvisnosti, zlasti od onih, katerim poklanjajo glede na njih strokovno in vobče službeno udejstvovanje posebno zaupanje. Zakonodavec je hotel preprečiti vsako spolno zlorabo, ki utegne nastati s tem, da se storilec posluži svoje oblasti, ki jo ima nad drugo osebo.

Po § 275/I kz. je namreč kazniv vsakdo, ki kot starešina, nadzornik, zdravnik, verski predstavnik, učitelj ali drug organ izvrši spolno združitev ali nečisto dejanje izko-

riščaje oblast, ki mu jo daje ta njegov položaj proti osebi, s katero je v dotiki ali na katero ima po tem svojem položaju vpliv.

Položaj teh oseb zahteva, da avtoritete, ki jo imajo nasproti osebam, s katerimi v tej svoji funkciji pridejo v stik, ne izrabljajo za to, da bi s tem svojim vplivom oslabili njihov odpor in na ta način dosegli svoj namen. Oblast, čije izkoriščanja § 275/I kz. zabranjuje, definira že zakon kot oblast, ki jo daje njihov položaj proti osebi, s katero so v stiku in na katero imajo zaradi tega svojega položaja vpliv. Ta oblast je torej dejanska oblast, ki jo imajo navedene osebe nad drugimi po njihovi posebni strokovni izobrazbi in poklicu in sicer ravno v času, ko tako izobrazbo ali poklic očitujejo. Zgolj tako dejansko učinkujočo oblast ima v vidu § 275/I kz., ne pa one, ki izvira od storilca kot državnega ali samoupravnega organa iz naslova imenovanja ali postavitve. Zakonodavec normira torej v § 275/I kz. iste kazenske sankcije proti uradnim ali privatnim osebam, če zlorabijo svojo dejansko oblast v doseg splošnega občevarjanja ali nečistvovanja, ker se pri teh osebah dejansko po njih posebnem položaju in višji strokovni izobrazbi določeno razmerje do odvisnih oseb v ničemer ne razlikuje.

Poklici v § 275/I kz. niso naštetih taksativno, ampak le primeroma. Kot objekt, ki je tu zaščiten, nastopajo vse maloletne in polnoletne osebe neglede na spol, ker imajo vse te osebe interes na tem, da se zaščiti njihova spolna integriteta. Gotovo bi bilo napačno delati razliko med mladoletnimi in polnoletnimi osebami. Res je sicer, da se polnoletne osebe kot samostojnejše in izkušenejše laže branijo in upirajo spolnemu zavajanju, toda upoštevati je, da daje avtoritativni položaj naštetih oseb dovolj prilike, da z zlorabo svoje dejanske oblasti vplivajo na podrejene in da dosežejo ravno zaradi tega svoj namen. Kazniva je tudi vsaka zloraba, tudi če niso dani pri njej znaki sile ali pretnje v smislu § 269 kz. Vsiljevanje ali ponujanje odvisnih oseb za spolno občevarjanje seveda ne more ustanavljati učina takega kaznivega dejanja, ker v teh primerih pač ni možno govoriti o zlorabi oblasti.

Zakonodavec štiti v § 275/II kz. pred spolnim zlostavljanjem tudi osebe, ki se nahajajo pod posebnim nadzorstvom v kaznilnicah, bolnišnicah ter v raznih zavodih za vzgajanje ali poboljševanje. Tu ne gre za zlorabo oblasti s strani nadzornih oseb, ampak je kazniv vsak primer spolnega občevarjanja v namenu, da se ne krši dejansko razmerje podrejenosti, ki je nujno potrebno, da se zamore v teh za-

vodih vzdrževati hišni red in pa potrebna moralna in etična vsebina take nege. Kaznivo dejanje se ne more storiti samo v zavodu, ampak tudi izven zavoda, kjer se opravljajo gotova dela, ki so predpisana za dotični zavod.

IV.

Glede kaznivih dejanj, spadajočih v to skupino, je ome-niti končno še določbo § 294 kz., po kateri so kaznivi rodi-telji, redniki, varuhi in vobče oni, ki jim je poverjeno skrbstvo za otrokovo osebnost, če ga zapuste ali če s pre-koračitvijo svoje pravice kaznovanja grdo ravnaajo z otro-kom, ki je pod njih oblastjo ali nadzorom. Važna pravna dobrina, ki je tu zaščitenaa, je zdravje ter telesni in duševni razvoj otrok, torej oseb, ki niso dovršile 14 let (§ 14 t. 1 kz.).

Dejanje, ki je po tej določbi kriminalizirano, se more storiti na dva načina: a) z zapustitvijo otroka in b) s pre-koračitvijo pravice kaznovanja.

a) V tej zvezi je treba upoštevati, da imata roditelja zakonskih otrok po določbi § 159 odz. skupno dolžnost, skr-beti za njih življenje in zdravje, preskrbovati jim dostojno vzdrževanje ter razvijati njih duševne in telesne moči, pri čemer je po § 141 odz. skrb za njih telo in zdravje posebno naložena materi. Iz te rodbinskopravne določbe sledi, da za-denejo i zakonskega očeta i mater kazenskopravne posledice, če po medsebojnem sporazumu naklepno zapustita otroke, jih torej oškodujeta na njih pravicah, izvirajočih iz tega rodbinskopravnega razmerja. Posebej je razmotrivati še položaj nezakonskih otrok, ker oni niso pod očetovsko oblastjo, marveč zadeva očeta zlasti le dolžnost vzdrževanja, dočim je poverjena skrb za njih telesno nego le materi. Res je sicer, da preide v slučaju nezmožnosti otrokovega vzdr-ževanja od strani očeta ta dolžnost na mater in po njej na materine starše (§ 166 odz.), vendar more imeti tudi na- klepna opustitev zgolj vzdrževalne dolžnosti za očeta ka-zensko-pravne posledice v smislu § 294 kz., če je namreč oče vzdrževanja sposoben, pa vsled opustitve te dolžnosti oškoduje otroka na pravicah, pristoječih mu po § 166 odz.

Civilnopravna vzdrževalna obveza obsega namreč i dolžnost pribavljanja za preživljanje potrebnih gmotnih sredstev i neposredno, osebno nego dotične osebe. Ta dolž-nost je združena pri zakonskih roditeljih v obveznost, ki jo zakon nalaga obema roditeljema skupno, poleg tega pa še materi posebej, dočim je alimentacijska dolžnost glede ne-

zakonskih otrok deljena v dolžnost preživljanja, ki zadene nezakonskega očeta, in oskrbe, ki zadene mater.

Kot pogodbeno obveznost za skrb in nego otroka nam je omeniti še sprejem otroka za svojega (posvojitev), kjer veljajo med posvojitelji in posvojenimi otroci v bistvu enake pravice in dolžnosti, kakor med zakonskimi roditelji in otroki (§ 185 odz.), ter pogodbeni sprejem otroka v rejo (§ 186 odz.).

Tudi naklepna opustitev dolžnosti, izvirajočih iz teh rodbinsko-pravnih razmerij in z njimi združeno oškodovanje na negi in preskrbi otrok ustanavlja učinkovitega dejanja po § 294 kz.

b) Kaznovalna pravica otrok izvira iz vzgojne oblasti in z njo združene pravice do strahovanja, kar vsebuje pravico vplivati tudi na integriteto telesa. Pravica kaznovanja je pravica do uporabe nekaterih vzgojnih sredstev, ki so sicer načeloma po zakonu zabranjena in ki pristojijo le osebam, ki imajo dolžnost vzgajati. Je torej pravica, vršiti primerno silo in prizadejati zlo. Ta pravica je lahko utemeljena v pozitivnih določbah zakona, lahko pa tudi samo v splošnih načelih. Pozitivne določbe vsebujejo naši zakoni v § 145 odz. in v § 268/2 ob. z. Po § 145 odz. imajo roditelji pravico, da strahujejo otroke, ki so nenravni, nepokorni ali ki motijo domači red in mir, vendar na nepretiran in njihov zdravju neškodljiv način. Po § 268/2 ob. z. pa je učenec, ki ni dovršil 16. leta starosti in živi pri službodavcu na domu, podložen njegovemu hišnemu strahovanju, vendar se zoper njega ne smejo uporabljati kazni, ki bi ga utegnile telesno ali moralno oškodovati, niti se mu ne sme v obliki kazni odrekati dolžna preskrba s hrano, obleko in stanovanjem.

V obeh primerih je torej implicite dopustna tudi telesna kazen. V svrhu strahovanja telesno kaznovati pa znači, prizadejati komu čutno boleče občutke, ali mu odvzeti potrebne obroke hrane zavoljo pokore ali poboljšanja.

Glede pravice kaznovanja, ki pristoji učiteljem in drugim vzgojiteljem, ima zakon o narodnih šolah z dne 5. decembra 1929 v § 67 določbo naslednje vsebine: „Telesna kazen je prepovedana. Druge kazni se smejo uporabljati samo v meri, ki učencu ne ubija volje in zaupanja do samega sebe“. Značilno je, da zakon nikjer ne opredeljuje pojma telesne kazni. Jasno je, da ne more biti pod telesno kaznijo mišljeno vsakršno vplivanje na otrokovo telo, ker bi sicer prišli do absurdnega zaključka, da bi se vzgojitelji neubogljivega otroka sploh ne smeli dotakniti ali sicer izvršiti nad njim primerne kazni. Zabranjen bi bil tudi

vsak morda celo nehoteni in le od fizične konstitucije vzgojitelja odvisni krepkejši prijem upornega otroka, kar bi ne omejevalo samo vzgojitelje avtoritete, ampak tudi obrezuspeševalo namene vzgoje same. Če bi pojem telesne kazni izključeval vsakršen, še tako neznamen in brezpomemben poseg v integriteto otrokovega telesa, bi se vsako tako dejanje obeleževalo kot prekoračenje po zakonu dopustne pravice kaznovanja, bi bilo torej protipravno in bi kot tako predstavljalo „grdo ravnanje“ po § 294 kz.

Tudi za pojem „grdega ravnanja“ v zakonu ne najdemo obrazložitve. Grdo ravnanje je pojmovno izraz, ki ga zakonodavec uporablja le v §§ 128/1 in 294 kz. Gotovo je, da more biti grdo ravnanje fizične ali psihične narave, more torej vplivati na človeško telo ali zdravje ter povzročiti tudi duševno neugodje. Grdo ravnanje pa ne more biti vsako dejanje usmerjeno proti telesni integriteti, vsakršno učinkovanje na telo, ki ima za posledico trenutno neugodje, bolečino ali vidne spremembe na površini telesa, ampak le tako dejanje, ki poleg tega, da je zaznatno, ni povsem neznatne narave. Odločilna je torej znatnost dejanja in morajo biti za to le težje poškodbe, ki so združene tudi z okvaro zdravja, kaznive kot grdo ravnanje, ker tudi očitno presegajo vzgojni namen kaznovanja in strahovanja. Ne glede na to, kako je tolmačiti v § 67 zakona o narodnih šolah navedeni pojem „telesni kazni“, je torej poudariti, da velja tudi glede učiteljev pojem „grdega ravnanja“ le tedaj, če gre za dejanje, ki ima vsaj vidne znake in posledice in ni neznatne narave. Za upravičenost takega tolmačenja zakona govori predvsem tudi dosedanja praksa naših sodišč, ki kaznuje le ostrejšje posledice na telesu ali zdravju.

Ker torej govori zakonita določba § 294 kz. o pravici kaznovanja vzgojiteljev, moramo logično zaključiti, da jim tako kaznovanje v mejah primernosti pristoji in je kaznivo le naklepno prekoračenje dopustnih vzgojnih sredstev, torej pretirano, nesmotrno ali zdravju dokaj škodljivo kaznovanje. Kazniva je torej le prekoračitev pravice kaznovanja, ki je podana takrat, če je storilec zavestno hotel s strahovanjem grdo ravnanje, ne pa vzgajati, če pri njem ni več odločal animus corrigendi, ampak le animus laedendi.

O zakonu.

Dr. Joso Jurkovič.

Če opazujemo danes način ustvarjanja pravnih norm, vidimo, da se povsod silno širi uredba in izpodriva zakon. V nekaterih državah gre ta razvoj nemoteno, v drugih prihaja do kriz, ker parlament ni vedno voljan, da da vladi neomejena pooblastila za izdajanje uredb. Če vprašamo, kaj je vzrok temu prenosu kompetenc od zakonodajnega organa na upravo, dobimo navadno za odgovor, da so temu vzrok današnje hitro se menjajoče gospodarske in socialne razmere: zakonodajni organ je počasen, naravnost neokreten, in se ne more dovolj prožno prilagodevati dnevno se menjajočim razmeram in potrebam. Parlament je organ, ki lahko uspešno vrši svojo nalogo samo v mirnih, ustaljenih časih. V tej trditvi je brezdvomno mnogo resnice, saj smo videli za časa vojne, kako hitro je uredba nadomestila zakon. Vprašanje je samo, ali niso poleg sedanjih gospodarskih in socialnih razmer še drugi vzroki, ki nekako nujno vodijo do omalovaževanja zakona. Zato moramo pogledati: ali je pojem zakona čisto juridičen, tako da ima svojo določeno vsebino in svoje odrejeno mesto v pravnem redu, ali pa je pojem tudi političen, tako da dobiva svojo vsebino in svoje mesto po političnih razmerah?

Današnji pojem zakona je povzet po Rousseauju. Rousseauju pa je pomenil zakon splošno pravilo, ki je izraz suverene obče ljudske volje: *volonté générale*. Vendar Rousseaujev pojem zakona ni bil sprejet v celem obsegu, ampak samo del tega pojma, namreč: da je zakon izraz suverene ljudske volje; zahteva, da mora biti zakon splošno pravilo, ni bila sprejeta iz razloga, ki bo razviden pozneje.

Vendar ni pojasnjen današnji pojem zakona že s tem, če povemo, da je prevzet iz Rousseauja. Vprašati se moramo poleg tega: kdaj je ta pojem nastal? Pojem je nastal v ustavni monarhiji. Svojo svojstvenost je dobil torej današnji zakon od Rousseaujeve ideologije in političnih razmer ustavne monarhije.

Kakšne so bile politične razmere v ustavni monarhiji? Ustavna monarhija je bila naslednica policijske države. Značilnost policijske države pa je bila, da ni imel državljani, ki se je imenoval „podložnik“, na področju uprave nikakih pravic. Norme, ki so se izdajale, so sicer vezale nižjega organa napram višjemu, to se pravi, da je bil nižji disciplinski odgovoren višjemu za njihovo izpolnjevanje, niso ga pa vezale napram državljanu, to se pravi: držav-

ljan se ni mogel sklicevati na te norme v svojo korist. To stanje se je ob prehodu od policijske k ustavni državi sicer že omililo, vendar — samo omililo. Zato so smatrali tedanji narodni zastopniki, ki so bili prežeti z liberalistično ideologijo in jim je bila svoboda poedinca najvišja vrednota, za svojo glavno nalogo, da to stanje brezpravnosti popolnoma odpravijo. Poedinec naj bi dobil na področju uprave točno določene pravice in dolžnosti: s tem bi bilo na mah konec policijske samovoljnosti. Da pa bi dobil poedinec točno določene svoje pravice in dolžnosti, so zahtevali zakonitost uprave in upravno sodstvo. Z zakonitostjo uprave so hoteli doseči, da se upravni organi strogo podrede zakonom, ki naj vežejo tako upravne organe kakor poedince — ne pa, kakor je bilo prej: ko je zakon sicer vezal poedinca ne pa tudi organov. Upravna sodišča pa naj bi kontrolirala upravo, ali se točno drži zakonov.

Vendar nista s tem še niti zakonitost uprave niti vloga upravnih sodišč dovolj označeni. Ne bi bilo namreč dovolj, če bi se bilo zahtevalo samo, da mora uprava strogo izvajati zakone: kajti monarh bi lahko izdajal zakone, ki ne bi bili mnogo ali vsaj ne popolnoma spremenili dotedanjega stanja. Pod zakonitostjo se ni razumelo samo, da mora biti uprava strogo podrejena zakonom, ampak se je zahtevalo obenem, da se morajo izdajati ti zakoni na poseben način: teh zakonov ne sme izdajati monarh sam, ampak jih mora izdajati samo skupno z zastopniki naroda. To pa pomeni, da ne bo več uprava odvisna samo od monarhove volje, ampak tudi od volje naroda. Ali tudi upravna sodišča ne bi imela prvenstvene naloge, da popravljajo napake upravnih organov, ki jih naredijo organi vsled nepoznanja zakonov, ampak glavna naloga upravnih sodišč naj bi bila, da onemogočijo upravnim organom, da bi izigrali zakone. To ni na prvi pogled čisto razumljivo: kajti zakon bi bil izraz volje monarha in narodnih zastopnikov. Če bi izdajali zakone narodni zastopniki sami, bi bilo razumljivo, če bi se hoteli upravni organi, ki stoje samo pod monarhom, otresti neprijetnih spon: vendar zakon naj bi bil izraz monarhove volje in volje narodnih zastopnikov. Odkod torej ta bojazen pred izigravanjem zakona?

Če smo rekli, da so zahtevali narodni zastopniki, da sodelujejo pri zakonodaji, sledi iz tega, da monarh ni hotel prostovoljno deliti svoje zakonodajne oblasti z zastopniki naroda. In ko jo je moral deliti, so se bali, da ne bi smatral zakonov, ki jih je moral izdajati skupno z zastopniki naroda, za neveljavne. Zato bi bilo možno in celo verjetno, da

bi skušali upravni organi te zakone izigrati. Vendar je bila bojazen, da bi smatral monarh te zakone za neveljavne, neupravičena. Drugo je vprašanje glede možnosti in verjetnosti izigravanja zakonov s strani upravnih organov.

Monarh je bil namreč za svojo zakonodajno kakor za vse funkcije legitimiran transcendentno: „po milosti božji“, dočim so bili legitimirani narodni zastopniki imanentno: „po volji naroda“. Monarh pa je smatral samo transcendentno legitimacijo za možno in odločilno, zato je smatral, da dobi zakon svojo veljavnost samo od njegove sankcije, to se pravi: zakon naj bi bil izraz samo monarhove volje. To naziranje je formulirala poznejša teorija tako, da je rekla, da sestavi parlament samo golo vsebino zakona: ta vsebina postane obvezna zapoved še-le z monarhovo sankcijo. To se pravi: edini zakonodavec je monarh, parlament je samo njegov pomožni organ.

Ali tudi zastopniki naroda niso smatrali obeh legitimacij za enako veljavni in odločilni: njim je bila odločilna legitimacija „po volji naroda“. Kajti po njihovem naziranju, ki je bilo sprejeto iz Rousseauja, lahko izdaja zakone samo tisti, ki je suveren: to pa je samo narod oziroma njegovi zastopniki, ne pa tudi monarh. (Pri tem so pozabili na to, da je po Rousseaujevem mnenju suveren samo ves narod in da se suverenost ne da izvrševati po zastopnikih).

Tu vidimo torej odsev starega spora: kdo je suveren, kralj ali narod? Vendar je pripomoglo zakonu do njegove nadrejenosti nad ostalimi pravnimi viri zlasti to, da so ga smatrali narodni zastopniki za izraz suverene narodne volje, in še-le v drugi vrsti to, da ga je smatral monarh samo za izraz svoje volje.

Nadrejenost nad ostalimi pravnimi viri pa je dobil zakon s tem, da so postala sodišča vezana na pravilno razglašene zakone. Kajti to je pomenilo dvoje: prvič, da morajo preskušati sodišča vse pravne vire, ki so izvedeni iz zakona, glede tega, ali so v skladu z zakonom: in če mu nasprotujejo, da jih ne uporabljajo. Drugič pa je pomenilo to, da ne smejo sodišča preskušati pravilno razglašeneh zakonov glede tega, ali ne nasprotujejo ustavi. To pa pomeni, da so vezana sodišča tudi na protiustavne zakone in da zakon lahko derogira ustavo. S tem je bil vsaj dejanski stavljen zakon nad ustavo. Kajti proti izrečni določbi, da so sodišča vezana na pravilno razglašene zakone, ni mogla uspeti argumentacija, češ, da je ustava tudi zakon, in sicer višji od navadnega zakona, in da mora dati sodnik v primeru nesoglasja med ustavo in zakonom prednost ustavi, ker ne-

ustaven zakon sploh ni zakon. Pri tem ni nezanimivo, da je določala ustava, da je vezan sodnik na pravilno razglašen zakon, kar pomeni, da se je ustava sama podredila zakonu. Določilo, da je sodnik vezan na pravilno razglašen zakon, je postalo polagoma obče prepričanje, in menda že običajno pravo, tako, da velja tudi tam, kjer ustava molči o tem. To je primer pri nas. Naša ustava določa samo „Sodišča so neodvisna. Pri izrekanju pravic niso pod nobeno oblastjo, ampak sodijo po zakonih“. To določilo pomeni lahko samo to, da sodijo sodišča po pravnih normah, ki so javno razglašene, ne pa po tajnih službenih nalogih. Kajti pod neodvisnostjo sodišč se razume, da niso vezana na službene naloge, ne pa, da so vezana na pravilno razglašene zakone: kajti v tem oziru bi se dalo prej govoriti o odvisnosti kot o neodvisnosti. Neodvisna bi bila v tem oziru sodišča samo, če bi lahko preskušala zakone glede ustavnosti.

Da pa so vezali sodišča na pravilno razglašen zakon in nadredili na ta način zakon, če že ne pravno pa vsaj dejanski, ustavi, je sledilo skoro nujno iz pojmovanja zakona: če je zakon izraz suverene narodne volje, ga ne more kontrolirati nesuveren organ. Da je bila v tem pojmovanju vsaj v začetku tudi prikrita ost proti ustavi, ki je bila navadno enostransko oktroirana od monarha, je jako verjetno. Tako je postal zakon v bistvu edini in najvišji pravni vir: nadomestila in razveljavila ga je lahko samo zasilna uredba.

Kaj se lahko in kaj se mora urediti z zakonom? Če je zakon izraz narodne suverenosti, je razumljivo, da se lahko uredi z njim vsaka snov ali točneje: da se mora načeloma vsaka snov urediti z zakonom. Zato bi lahko urejala uprava kako snov z uredbo samo na podlagi zakonskega pooblastila. Ker pa je šlo narodnim zastopnikom v ustavni državi prvenstveno za to, da omeje policijsko oblast in tako osvobode poedinca, je razumljivo, da se je zahtevalo prvotno, da je potreben zakon za poseganje v svobodo in lastnino. Kolikor ni šlo za svobodo in lastnino poedinca, so prepustili monarhu, oziroma pravilno: si je pridržal monarh, da lahko ureja snov samostojno z uredbo. Še-le pozneje se je zahtevalo, da se mora načeloma urediti vsaka snov z zakonom: tedaj še-le je morala imeti uprava zakonsko pooblastilo, da je lahko uredila kako snov z uredbo.

Ali mora biti zakon splošno pravilo? Ne glede na to, ali res sledi iz pravilno pojmovane suverenosti, da mora biti zakon splošen, niso dopuščale tedanje politične razmere, da bi se bili omejili tedanji narodni zastopniki samo na izda-

janje splošnih pravil. Kajti to bi bilo pomenilo prvič, da bi važne individualne norme, ki lahko občutno posegajo v svobodo in lastnino poedinca, lahko izdajal monarh sam. Kar pa je zlasti važno in odločilno: na ta način bi se morali narodni zastopniki logično odreči pravici, da dovoljujejo vsakoletni budžet: kajti budžetni zakon je samo individualen zakon. Zato ni bila izvedljiva zahteva, da mora biti zakon splošno pravilo.

Ta pojem zakona, ki je plod specifičnih razmer v ustavni državi, se je po tradiciji z nebitvenimi spremembami ohranil do danes. Vprašanje pa je, ali se lahko obdrži ta pojem nespremenjen pri vsakih političnih razmerah. Ne da bi se tukaj spuščali v analizo političnih razmer v parlamentarni državi, ki je sledila ustavni, in ki je bila politično bistveno različna od nje, pogledajmo avtoritarno državo. Značilno za avtoritarno državo je, da je združena vsa oblast v osebi poglavarja države. To pomeni, da so se zopet zlile vse tri oblasti v eno. To oblast je dobil poglavar — ali vsaj trdi, da jo je dobil — od suverenega naroda. S tem je legitimiran „po narodni volji“, in je njegova oblast suverena. Ta oblast je enako suverena, če daje ustavo, zakone, uredbe ali konkretne akte, to se pravi: vsi ti akti so enako suvereni.

Ali imamo sedaj kako oporo za to, da bi lahko določili, kaj lahko uredi državni poglavar z zakonom in kaj z uredbo? Nobene, kakor nimamo nobene za to, da bi lahko trdili, da je zakon nadrejen uredbi. V teh razmerah uredba lahko ureja vsako snov in lahko derogira ne samo zakon, ampak tudi ustavo. Tukaj izgubi vsak smisel določba, da sodišča ne morejo kontrolirati zakona glede ustavnosti, češ, da je zakon izraz suverene narodne volje: kajti tudi uredba je sedaj ravno tako izraz suverene narodne volje. Tudi ne more biti v teh razmerah naloga upravnih sodišč, da kontrolirajo upravne organe, da ne izigravajo zakonov: kajti zakoni so izraz poglavarjeve volje, ki je obenem vrhovni predstojnik upravnih organov. Tukaj bi imela kontrola zakonitosti uredb smisel šele v primeru, če pooblasti državni poglavar z zakoni svoje upravne organe, da izdajajo na osnovi zakonov uredbe: V tem primeru se lahko kontrolira uredba, ali ne nasprotuje zakonu. Dokler pa izdaja uredbe poglavar sam, je kontrola nemogoča.

Kontrola uredb bi bila možna šele, če bi poglavar države določil v ustavi, kaj se lahko uredi z zakonom in kaj z uredbo, in da uredba ne sme nasprotovati zakonu. Ta kontrola bi bila lahko urejena v teh razmerah res samo po

pravnih vidikih in zato laže in popolneje izvedljiva, kot je bilo to mogoče v ustavni državi: kajti sedaj ne bi bilo nobenega zadržka, da se ne bi raztegnila kontrola tudi na ustavnost zakonov. Tudi ne bi bilo v takih razmerah razlogov, da se omeji kontrola upravnih sodišč samo na zaščito subjektivnih pravic in interesov in ne raztegne tudi na objektivno zakonitost upravnih aktov. Jasno pa je, da bi bil razlog te kontrole sociološki čisto različen od doseданjega.

Vendar je vse to samo možnost, ki se lahko uresniči ali pa tudi ne. Nam je šlo samo za to, da pokažemo kako izgublja v spremenjenih političnih razmerah pojem zakona, kakor se je oblikoval v ustavni monarhiji, svojo vsebino in s tem svoje mesto v pravnem redu. Ta pojem ni nekaj absolutnega, kar bi lahko veljalo v vseh političnih razmerah. In če vidimo, da nadomešča danes uredba zakon, sledi iz tega samo, da so današnje politične razmere različne od razmer, v katerih je nastal današnji pojem zakona.

Paberki iz hetitskega prava.

Dr. Viktor Korošec, univ. prof.

I.

Malokdaj so bila posamezna izkopavanja starih političnih in kulturnih središč tako uspešna kakor so bila izkopavanja berlinskega asirologa Hugona Wincklerja v letih 1906 in 1907. Blizu vasi Boghazköi (145 km vzhodno od turške prestolnice Ankare) je namreč odkril razvaline mesta Hattušaša,¹ prestolice stare hetitske države.² Pri tem so

¹ K. Bittel, Die Ruinen von Boğazköy, der Hauptstadt des Hethiterreiches, Leipzig - Berlin 1957, zlasti str. 99 ss.; L. Delaporte, Les Hittites (v zbirki L'évolution de l'humanité), Paris 1956, zlasti str. 4 ss., E. Cavaignac, Le problème hittite (v Études d'archéol. et d'histoire) Paris 1956, str. XI.

² Za zgodovino prim. A. Götze, Das Hethiterreich (= Der alte Orient, 27, 2) Leipzig 1928; za kulturno zgodovino A. Götze, Kulturgeschichte des alten Orients: Kleinasien (v Handbuch der Altertumswissenschaft) München 1953; prim. tudi L. Delaporte, o. c. (op. 1). Zelo dober splošen pregled nudi Hrozný s. v. Hittites v Encyclopaedia Britannica, 14. izd. vol: 11. str. 598 ss.

našli okoli 10.000 klinopisnih ploščic, ki so se večinoma nahajale v nekdanjih arhivih: v dvornem in v tempeljskem.³ Večidel so bile napisane v dotlej neznanem hetitskem jeziku. Tudi ta ovira je bila kmalu premagana. Kajti že l. 1915 je B. Hrozný našel ključ za razumevanje hetitsčine.⁴ Požrtvovalno delo tudi drugih hetitologov (F. Sommer, J. Friedrich, H. Ehelolf, A. Götze, E. Forrer, L. Delaporte, E. Sturtevant) je omogočilo uporabljanje vsaj pretežne večine tekstov.

Ker je hetitsčina, kakor je dognal to Hrozný, po svoji jezikovni strukturi, čeprav ne pretežno po jezikovnem zakladu, indoevropski jezik,⁵ je gotovo, da so bili v hetitski državi Indoevroplci vodilni činitelj. Zato smemo upati, da nam bo studij hetitskega prava omogočil spoznavanje indoevropskega prava, ki je skoro za celo tisočletje starejše od rimskega zakona XII plošč. Kajpak ne smemo pričakovati, da bi hetitski pravni spomeniki vsebovali čisto indoevropsko pravo. Na eni strani je računati z žilavo odpornostjo prava avtohtonega proto-hatiškega prebivalstva, ki so ga Hetiti podjarmili. Po drugi strani je upoštevati vpliv velikih vzhodnih pravnih kultur: sumerske, babilonske in asirske. Iz Mezopotanije niso Hetiti prevzeli le klinopisne pisave, ampak gotovo tudi marsikatero ideološko pobudo. Znatno število v babilonskem jeziku napisanih dokumentov, ki so bili najdeni v Hattušašu, že na zunaj dokazuje, da je kulturni vpliv Babilona segal tudi na hetitsko ozemlje.

Težave, s katerimi se ima boriti raziskovanje hetitskih pravnih virov, so še vedno velike. Kljub znatnemu številu ohranjenih pravnih spomenikov pogrešamo zlasti zasebnih listin, ki nam bi nudile vpogled v praktično uveljavljanje ohranjenih, večkrat jezikovno še ne popolnoma razumljivih norm. Doslej takih listin še niso našli, čeprav vemo, da je

³ Bittel. o. c. str. 68 ss.

⁴ Hrozný, Die Lösung des hethitischen Problems, (v Mitt. d. Deutschen Orientgesellschaft), 1915; Hrozný, Die Sprache der Hethiter, ihr Bau und ihre Zugehörigkeit zum Indogermanischen Sprachstamm, Leipzig 1916/17; prim tudi Hrozný, Le hittite: histoire et progrès du déchiffrement des textes, v Archiv Orientalní, III, 1931, str. 272 ss.

⁵ Za splošno odobravanje Hroznyjeve ugotovitve prim. Hrozný, Hittites (Encyclop. Brit. s. v., vol. 11, str. 602); Götze, Kleinasien, str. 56; Götze, Hethiter, Churriter und Assyrer (Institutet for sammenlignende Kulturforskning) Oslo 1936, str. 29 s.

bilo za nekatere pravne posle naravnost predpisano sestaviti listino.⁶

V navzočem članku bomo skušali zajeti najvažnejša dosedanja dognanja glede hetitskega prava, ter pokazati na značilne posebnosti hetitskega javnega in zasebnega prava, ne da bi se mogli spuščati v podrobnosti.

II.

Med spoznavnimi viri hetitskega prava je relativno mnogo javnopравниh. Zgodovinsko je to umljivo. Iz male mestne države se je razvila velesila, ki je v svoji ekspanzivnosti posegla l. 1758¹ po Babilonu in ga oplenila. V tzv. mlajšem kraljestvu pa se je obrnila proti Siriji in je tam zadela l. 1305 v bitki pri Kadešu na Egipčane. Za tako obširen, geografsko neenoten teritorij Hattušaš ni bil naravno politično središče.² Zato je večina vladarjev imela ob svojem nastopu težke boje za varovanje državne celote. Prvo vprašanje, ki ga je bilo pri tem treba urediti, je bilo prestolonasledstvo. S tem se bavi politična oporoka kralja Hattušiliša I. (ok. 1800), ki nam je ohranjena razen v hetitskem jeziku tudi v babilonskem prevodu. Medtem ko gre v tem izredno zanimivem državnem dokumentu, ki sta ga letos prevedla in obširno komentirala F. Sommer in A. Falkenstein,³ za to, da si je Hattušiliš I. določil naslednika, je napravil kralj Telipinuš (ok. 1650) korak naprej. V posebnem ediktu je za vso bodočnost uredil vprašanje prestolonasledstva. Hkrati je izdal tudi nekatere določbe glede sodstva.⁴ Tako imamo iz te dobe ohranjeno hetitsko *ustavo*.

⁶ Prim. San Nicolò, Zur Frage der Schriftlichkeit des Abschlusses von Rechtsgeschäften bei den Hethitern (v Zeitschrift d. Savigny-Stiftung, rom. Abt. 1936, str. 236 ss.). — V predpisih za svečenike (KUB XIII, 4, II, 39 ss) določa kralj, da je treba o vsakem darilu, ki ga svečenik prejme od kralja, sestaviti listino. V njej mora biti točno označen predmet daritve, prilika obdarovanja in imena prič. Tudi o nadaljnji odsvojitvi teh predmetov je treba sestaviti listino.

¹ Glede datiranja sledim navedbam v A. Götze, Kleinasien, str. 78 s.

² Prim. Bittel, Die Ruinen von Boğazköy str. 2 ss.

³ Ferdinand Sommer und Adam Falkenstein, Die hethitisch-akkadische Bilingue des Hattušili (Labarna II) (=Abhandlungen d. Bayerischen Akademie d. Wissenschaften, phil. hist. Abt., N. F. H. 16) München 1958.

⁴ Tekst je objavljen v KBo (= Keilschrifttexte aus Boghazköi) III, 1, II 34 ss.; prevod ima J. Friedrich, Aus dem hethitischen Schrifttum, 1. H. (=Der Alte Orient, 24, 3) Leipzig 1925, str. 21 s.

Iz mlajšega kraljestva so ohranjeni številni dokumenti, ki urejajo pravno razmerje med hetitskim vladarjem in njegovimi vazali, ki jim je prepustil v upravo posamezne province.⁵ Podobne, doslej še neobdelane pravne ureditve je izdajal hetitski vladar za prebivalce določenih mest in pokrajin,⁶ za svečenike,⁷ za državne funkcionarje⁸ i. t. d. Pravi unicum je tudi mednarodna pogodba, ki jo je kmalu po bitki pri Kadešu sklenil hetitski kralj Hattušiliš III. z egipčanskim faraonom Ramzesom II. (ok. l. 1289).⁹

III.

Za hetitsko zasebno pravo je najvažnejši spoznavni vir pravna zbirka,¹ ki obsega na dveh ploščah približno 200² določb; že hetitski rokopisi ločijo z vodoravnimi črtami posamezne določbe drugo od druge.³ Drugi, ne tako zanes-

⁵ Večina je transkribirana in prevedena pri: E. Weidner, Politische Dokumente aus Kleinasien (=Boghazköi-Studien, H. 8—9) Leipzig 1923 [pogodbe v babilonskem jeziku] in J. Friedrich, Staatsverträge des Hattireiches in hethitischer Sprache (=Mitteilungen der Vorderasiatischegyptischen Gesellschaft 51, 1; 54, 1) Leipzig 1926, 1930. — Za juristično obdelavo prim. Schachermeyr, Zur staatsrechtlichen Wertung der hethitischen Verträge (v Meißners Festschrift II. str. 180—186) Leipzig 1929 ter V. Korošec, Hethitische Staatsverträge, ein Beitrag zu ihrer juristischen Wertung (=Leipziger rechtswiss. Studien, H. 60) Leipzig 1931.

⁶ n. pr. KUB (=Keilschrifturkunden aus Boghazköi) XXIII, 68 (Išmirika); 72 (Pahhuva); 77 a (Gašgaš).

⁷ Posebno dobro je ohranjen KUB XIII, 4; v prevodu ga je objavil Sturtevant nazadnje v Sturtevant-Bechtel, Hittite Chrestomathy, Philadelphia, 1935, str. 127 ss.

⁸ n. pr. KUB XIII, 1; 2; 24 (*bel madgalti*); KUB XXI, 42 + KUB XXVI, 12 + VB₀ T₈₂; PUB XXVI, 1.

⁹ Za literaturo prim. Korošec, o. c. str. 5.

¹ Tekst je objavil v autografirani izdaji Hrozný v KBo VI. leta 1921. — Najvežnejši samostojni prevodi so: Friedrich-Zimmer, Hethitische Gesetze (= Der Alte Orient 23, 2), Leipzig 1922; Hrozný, Code Hittite (=Hethitica I), Paris 1922 (transkripcija, prevod in fotografski posnetki teksta); A. Walther, The Hittite Code (v J. M. Powis Smith, The Origin and History of Hebrew. Law (=Handbooks of Ethics and Religion) Chicago, 1931, str. 246 ss. — Naše citiranje se ravna po Hroznýjevi izdaji.

² Hrozný šteje v svoji izdaji 200 paragrafov. Pri tem parkrat domneva, da so vsled poškodb plošč nastale vrzeli (n. pr. §§ 116 s; §§ 134—141, §§ 153—156). Glede domnevane vrzeli med § 153 in §156 se je po nekem l. 1936. najdenem odlomku (360f) izkazalo, da take vrzeli tu ni bilo; prim. Ehelolf, Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft Nr. 75, Julij 1937, str. 66. — Upoštevati bi bilo pa tudi treba, da nekateri paragrafi združujejo več različnih določb (n. pr. §§ 44, 47, 77).

³ Prim. fotografske posnetke pri Hroznýju.

ljiv kriterij je veznik *takku* (= ako), ki navadno uvaja novo določbo. Tekst pravne zbirke je ohranjen v več prepisih, ki se med seboj večkrat znatno razlikujejo;⁴ vsi pa so iz mlajšega kraljestva.

O nastanku in pomenu zbirke nam viri ničesar ne poročajo. Notranji in zunanji kriterij (imperativna dikcija, splošna težnja hetitskih vladarjev po pravni ureditvi sporov, najdba v prestolniškem arhivu) govore za to, da je bil to zakonik.⁵

Hetiti so obe plošči označevali po začetnih besedah, prvo po besedah *takku LU—aš* (= ako človek), drugo *takku GIŠGĚŠTIN—aš* (= ako vinska trta).

Naslava sta v toliko upravičena, da je v prvi plošči v ospredju osebno pravo, v drugi pa imovinsko. Vendar ima tudi prva plošča dovršen del imovinskopravnih določb (§§ 57 ss.), druga plošča pa vsebuje razen imovinskopravnih tudi druge določbe (§§ 170—175, §§ 187 ss.), tako iz rodbinskega (§§ 171, 175) in javnega (§ 173), zlasti kazenskega prava (§§ 187 ss. normirajo kazni radi kršitve javne morale).

Popolne sistematike ne bomo pričakovali od zakonika te dobe. Priznati pa moramo, da se je redaktorju vsaj v precejšnji meri posrečilo zbrati in združiti določbe, ki vsebinsko spadajo skupaj.⁶ Tako pričinja z umorom svobodnega (§ 1) in sužnja (§ 2), nadaljuje z malomarno usmrtnitvijo („roka je grešila“) svobodnega (§ 3) in sužnja (§ 4), dodaja kot *ius speciale* umor trgovca (§ 5) in zaključuje z nezakriviljeno smrtjo določene osebe v tujem kraju (§ 6) ali na tujem zemljišču (§ IV). Nato določa globe, ki jih mora plačati oni, ki je drugemu povzročil kako hudo telesno poškodbo: izbil oko ali zobe (§ 7; svobodnemu, § 8: sužnju); poškodoval glavo (§ 9), roko ali nogo (§§ 11, 12), nos (§§ 13, 14), uho (§§ 15, 16); povzročil splav noseče ženske (§ 17: svobodne, § 18: sužnje). Na poškodbo glave (kot najtežjo?) je redaktor navezal ureditev odškodninskih zahtevkov, ki jih ima poškodovani, ako je radi udarca obolel (§ 10). Storilec mu je dolžan: 1) dati drugo osebo, ki med boleznijo opravlja njegovo delo; 2) po ozdravljenju plačati 6 polseklov srebra; 3) plačati zdravniški honorar. — Neka-

⁴ Prim. Korošec, Beiträge zum hethitischen Privatrecht, v Zeitschrift d. Savigny-Stiftung, rom. Abt., 1952, str. 156 ss., zlasti str. 160 ss.

⁵ Prim. Korošec, l. c. (op. 4), str. 157 ss.

⁶ Prim. Korošec, Sistematika prve hetitske pravne zbirke (= Zbornik znanst. razprav, VII 1950, str. 70 ss.).

tere, razmerno ne preštevilne *leges erraticae* so najbrže nastale v zvezi z večkratnimi predelavami zakonika.

Posamezne določbe so vobče jasno formulirane. Kakor druge antične pravne zbirke se tudi hetitska bavi predvsem z dejanskimi stani, ki imajo nekaj izjemnega na sebi; ne normira pa navadnih, splošnih primerov, ki jih kot splošno znane molče preide. Tako razpravlja v 7 paragrafi (§§ 51—56, 175) o zakonih, pri katerih je vsaj en zakonec suženj, medtem ko zelo malo izvemo o zakonskem pravu, ki je veljalo za svobodne. Kot *i u s p e c i a l e* se omenja dedna pravica vdovca (§ 27) in vdove (§ 192), o dednem pravu samem pa ni nobenih določb. Le tako si tudi moremo razložiti, da ne najdemo splošnih predpisov o sklepanju zakona, o kupni in posojilni pogodbi i. sl.

V zakonike iz prve polovice drugega tisočletja pr. Kr. nas tudi ne bo presenetila obširna kazuistika; redaktorju večkrat manjka spretnosti, da bi mogel želeno normo abstraktno formulirati. Tako ureja v treh posebnih paragrafi enako kaznovanje za tatvino bika (§ 57), konja (žrebca § 58) in ovna (§ 59), nato se v naslednjih treh paragrafi bavi z enakimi pravnimi sankcijami zoper onega, ki najde in si prisvoji bika (§ 60), konja (žrebca?) (§ 61) in ovna (§ 62). Nato sledi določba o tatvini vola, ki služi za oranje (§ 63), konja za vprego (§ 64), kozla (§ 65). Posebej nato obravnava tatvino krave (§ 67), vprežne kobile (§ 68), ovce ali ovna (§ 69). — Podobno razlikovanje norm po objektu smo že ugotovili za določbe o kršitvi telesne celovitosti (§§ 7—19). Obširna kazuistika hkrati tudi dokazuje, da hetitski zakonodavec očitno tudi ni hotel prepustiti sodniku nobene prostosti v določanju odškodnine.

Za hetitski zakonik je značilno izredno milo kaznovanje delinkventa. Celo morilec je dolžan kot kazen izročiti le štiri glave, pač osebe svoje rodbine, morda sužnje (§ 1); za malomarno usmrtitev proste osebe je treba dati le dve glavi (§ 3), za usmrtitev v tepežu le eno glavo (§ 174). Naravnost laksana je določba § 98: če kdo zažge (tujo) hišo, jo mora vnovič zgraditi; ni pa odgovoren za ljudi, goveda ali ovce, ki so s hišo vred zgoreli. Medtem ko v bibličnem, babilonskem in asirskem pravu dominira talionsko načelo, se v hetitskem zakoniku izpričuje težnja za omiljenjem strožjih starejših predpisov. Ponovno se pravi: „prej so kaznovali (določeno deliktno ravnanje) tako, sedaj pa je kralj kazen znižal“, navadno tako, da se je odrekel deležu kazni, ki ga je dotlej dobival dvor.⁷ Tako poudarjanje je v skladu

⁷ N. pr. §§ 7, 9, 25, 81, 91, 94, 101.

z dikcijo, ki jo hetitski vladarji uporabljajo v vazalnih pogodbah; le-tam apelira kralj na dobrote, ki jih je bil izkazal vazalu ali njegovim prednikom in tako tem bolj upravičeno pričakuje od njega zvestobo že iz hvaležnosti.⁸ —

A. Osebno pravo.

Hetitski zakonik razlikuje svobodne in sužnje. Razlika med njimi ni tolikšna kakor v rimskem pravu. Sužnju pripoznava hetitsko pravo pravice, kajpak manjše, kakor svobodnemu. Sužnjevo življenje in telesna celovitost sta zaščitena kakor pri svobodnem človeku, le da je za kršitve določena navadno za polovico nižja kazen.⁹ Suženj je sklenil veljaven zakon tudi s svobodno osebo.^{9a} — Ako je suženj zagrešil kak zločin, ga je v nekaterih primerih zadela tudi le za polovico manjša denarna kazen, kakor če bi bil to zagrešil svobodni človek.¹⁰ Parkrat se omenja dolžnost gospodarja, da plača kazen za sužnjev delikt, ali pa da izroči krivega sužnja oškodovanemu (noksalna izročitev).¹¹ Za nekatere zločine pa je zadela sužnja hujša kazen kakor svobodnega delinkventa. Tako so odrezali nos in uhlje sužnju, ki je kradel v tuji hiši (§ 95), kakor tudi sužnju, ki je zažgal tujo hišo (§ 99). Ako je suženj ubil kačo in pri tem izgovoril ime določene osebe, so ga kaznovali s smrtjo, medtem ko je svobodni plačal za isti delikt le mino srebra (§ 170). — O gospodarjevi oblasti nad sužnji zakonik ne razpravlja; pač pa določa, da „gre“ suženj, ki se upre svojemu gospodarju „v lonec“ (§ 173). Iz predpisov za svečnike izvemo, da je gospodar lahko kaznoval svojega sužnja s smrtjo ali s poškodovanjem nosu, oči in ušes.¹²

Žena je glede življenja in telesne integritete enako zaščitena kakor moški. Posebno kazen predvideva zakonik za povzročitev splava (§§ 17, 18). Zapostavljena je žena le nekaj strožjih norm vsebuje le druga plošča, ki določa smrtno kazen za različne kršitve javne morale (§§ 187 ss), zlasti pa tudi za upor zoper kraljevo in velikaško sodstvo (§ 173).

⁸ Prim. Korošec, *Hethitische Staatsverträge*, str. 12 ss., 31 ss.

⁹ Prim. §§ 2, 4, 8, 12, 16, 18, (nekateri prepisi imajo deloma različne številke).

^{9a} Prim. §§ 31, 32, 34, 36 (?).

¹⁰ N. pr. §§ 96, 101, 105, 121, 143.

¹¹ § 95 (tatvina v hiši); § 99 (požig tuje hiše).

¹² KUB XIII, 4, 1, 28; prevod pri Sturtevant-Bechtel, *Hittite Chrestomathy*, str. 149.

glede določitve nagrade za delo (§§ 42, 158). — Zelo malo izvemo o pravnem položaju žene v rodbini. Značilno je, da zakonik pripoznava očetu in materi (*attaš annaš*) pravico, odločati o nevestini usodi (§§ 28, 29); babilonsko in asirsko pravo govorita v tem pogledu samo o očetu. Dovolj pojasnjena še ni določba § 171, da sme mati pod določenimi pogoji in z določenimi obličnostmi izključiti sina iz rodbine, ali ga pa zopet sprejeti v rodbino.

O rodbinskem pravu izvemo zelo malo. Za nevesto sta sklenila zaročno pogodbo njen oče in mati; njima je ženin izročil zaročno darilo (*kušata*). Najbrže iz babilonskega prava¹³ je prevzeto načelo, da lahko obe stranki razdereta zaroko. Nevestini starši morajo vrniti prejeto zaročno darilo v dvojnem¹⁴ znesku; ako pa ženin razdere zaroko, ne more svojega *kušata* zahtevati nazaj (§§ 29, 30). To ureditev najdemo šele v mlajših prepisih zakonika. Starejši prepis pa predvideva le primer, da ženin pripravi nevesto do pobega (*pittenuzzi*)¹⁵ (§ 28). Gre torej za sklenitev zakona brez privoljenja staršev, najbrže za otmico. Žal, da doslej manjka podrobnejših poročil. — Indirektno lahko sklepamo, da tudi hetitski zakonik nalaga dolžnosti zakonske zvestobe le ženi. Mož, ki je zalotil ženo v prešuštvovanju, jo je smel obenem z zapeljivcem takoj ubiti (§ 197). Ako pa ju je peljal pred kraljevo sodišče, je tam kralj na njegovo zahtevo ali obsodil prešuštnico in zapeljivca na smrt, ali pa ju je pomilostil.¹⁶ V slednjem primeru je žaljeni soprog smel „zaznamovati“ zapeljivčev glavo (§ 198). Kakšna kazen je s tem mišljena, ni dognano.

Razporoko omenja § 31 le za zakon svobodnega s sužnjo. Razveza zakona je zadeva zakoncev samih, zakon ureja le delitev otrok ter razdelitev imovine; slednja se izvrši po enakih delih.

Hetitsko pravo pozna tudi levirat, toda ne kot dolžnost, temveč le kot pravico določenih najbližnjih sorodnikov pokojnega, da smejo vzeti vdovo za ženo.^{16a}

Izmed ostalih osebnopravnih norm je omeniti privilegije različnih skupin oseb (svečeniki § 50, vojaki določenih

¹³ Prim. §§ 159 in 160 Hammurabijevega zakonika.

¹⁴ Duplikat § XXII. (Hrozný, str. 86) določa trikratno.

¹⁵ O tem obširneje Korošec, Raub- und Kaufehe im hethitischen Recht (= Studi Riccobono I, str. 551 ss), zlasti str. 562 ss.; prim. J. Friedrich v Zeitschrift für Assyriologie, 1936, str. 295.

¹⁶ Podobna določila ima tudi asirska pravna knjiga (§§ 13, 15).

^{16a} Prim. Koschaker, Zum Levirat nach hethitischem Recht (= Revue Hittite et Asiatique X, 1935) str. 80 ss.

mest § 54, prebivalci in zlasti različni obrtniki nekaterih mest §§ 50, 51, 54), ki so bili oproščeni javnopravnih dajatev: *šahhan* in *luzzi*. Prvi izraz je najbrže pomenil razne dajatve fevdnikov, drugi pa tlako in dela v javnem interesu.¹⁷ — V ozki zvezi s temi javnimi dajatvami so predpisi, ki urejajo pravni položaj oseb, ki so dobile od kralja ali mestnih občin zemljišča v fevd. Zanimivo je, da naletimo tu na pojav, da sta izkoriščala zemljišče po dva upravičenca: *LU GIŠKU* in *LU ILKI*. Kakor je sedaj dognal F. Sommer,¹⁸ je prvi izraz pomenil najbrže rokodelca. Drugi izraz je v zvezi s tem morda pomenil kmeta. Vkljub precej številnim določbam (§§ 40 s., §§ 46 s., § 53) si zaenkrat še ni mogoče napraviti jasne slike o pravnem položaju teh fevdnikov.

B. Imovinsko pravo.

V obsegu navzočega članka se žal ne moremo spuščati v podrobnosti hetitskega imovinskega prava, ampak se moramo omejiti na nekaj splošnih ugotovitev. Narodnogospodarska slika, kakor nam jo odkriva hetitski zakonik, kaže, da so bili Hetiti pretežno kmetijski narod. Posebna zaščita trgovcev (§ 5), davčne oprostitve raznih obrtnikov (§§ 51, 54) dokazujejo, da sta bili trgovina in obrt relativno razviti. Znak malo živahnega gospodarskega življenja je tudi maksimiranje cen za posamezne stvari (domačo živino, olje, med, žito, obleko, vinograd i. dr.) (§§ 178 ss.); normiranje najemnin in nagrad za določena dela (§§ 157—162). Splošno merilo vrednosti je srebro, določeno po teži (poleklih in minah). Ponekod so se pa žilavo ohranili še sledovi naturalnega gospodarstva: kazen za ukradeno ter za prisvojeno najdeno živino je treba poravnati v živini (§§ 57 ss.), nagrade za nekatera dela, ki so najbrže v tesni zvezi s kmetijstvom (§ 158: žanjci in žanjice) so normirane v žitu (§§ 158—161).

Jedro narodnega bogastva je tvorila domača živina; njej velja posebna zakonodavčeva skrb. Dobra četrtina vseh določb zakonika se bavi kazuistično s tatvino, zlasti posameznih živali. V zakoniku je kompozicijsko načelo skoro povsod¹⁹ prodrlo, vendar pa omenja zakonik ponekod tudi

¹⁷ Prim. Götz, Neue Bruchstücke zum großen Text des Hattušiliš und den Paralleltexen (=MVAe G 34, 2) Leipzig 1930, str. 55—59.

¹⁸ Die hethitisch-akkadische Bilingue des Hattušili I., str. 120—134.

¹⁹ Pač iz javnopravnih ozirov je s smrtjo kazniva tatvina bronaste sulice (simbola državne moči??) v kraljevi palači (§ 126).

starejše strožje kaznovanje. Tako so po starem pravu prepustili tatu, ki je ukradel več panjev čebel, čebelam „v hrano“ (§ 92). Za tatvino raznih (trtnih, drevesnih i. dr.) nasadov je bilo po starem pravu razen kazni v srebru določeno tudi batinanje (§ 101).

Poleg tatvine se bavi zakonik kazuistično s poškodovanjem tujih stvari in s prisvojitvijo najdenih. Medtem ko določa za prisvojitvev najdene živine približno za polovico manjšo kazen (7 mesto 15 glav živine) kakor za tatvino, podaja § 71 (oz. njegova varianta § XXXV) pozitivno navodilo za najditelja. Kdor najde tuje orodje, govedo, konja, mulo, ovco, osla, ga mora vrniti lastniku. Če le-tegà ne pozna, mora v mestu oddati najdeno stvar na kraljevskih vratih. Na deželi mora najdeno stvar pokazati pričam; nato jo hrani dalje, dokler se ne oglasi lastnik. Najditelj, ki tako ne ravna, je nepošten in mora vrniti trikratno vrednost najdene stvari.

Težko si je napraviti popolnoma jasno sliko o zemljiški lastnini. Medtem ko se v prvi plošči obravnavajo predvsem dajatvene dolžnosti fevdnikov, ki so dobili zemljo od kralja ali od mestne občine, ima druga plošča nekatere določbe, ki najbrže kažejo na pridobivanje zemlje potom krčenja (§§ 166 ss.). Omenjajo se razni verski obredi, ki so bili v zvezi z razmejitevijo novih zemljišč.

Med najbolj zanimive, gotovo zelo stare določbe v interesu zemljiškega lastnika spada vsekakor predpis § 79. Ako zaloti zemljiški lastnik tuja goveda na svojem zemljišču, jih sme — pač kot odškodnino za popašnjo — vpreči in tako uporabljati za tisti dan. „Ko pa zvezde pridejo“, jih vrne lastniku.

Že ta skromni pregled najvažnejših problemov, ki jih je urejal hetitski zakonodavec, nam daje vkljub raznim pomanjkljivostim vendar razveseljivo sliko o hetitski pravni kulturi. V mnogih pogledi (emancipacija od talionskega načela, ki je bohotno uveljavljeno v semitskih pravih; humanizacija kaznovanja) in na različnih področjih (javno, zasebno pravo) je hetitska zakonodaja ubirala v drugem tisočletju samostojna pota, ki ji zagotavljajo odlično mesto med sodobnimi zakonodajami.

O pravnem položaju narodnih poslancev in senatorjev, ki svojih pooblastil niso predložili narodni skupščini oziroma senatu v verifikacijo.

Dr. Gorazd Kušej.

Naše parlamentarno življenje zaznamuje nek svojstven pojav. Že za časa veljave Vidovdanske ustave se je zgodilo, da je politično pomembna skupina (Radičeva stranka) sicer sodelovala v kreacijskem postopku tedanje narodne skupščine s tem, da je soodločala pri volitvi njenih članov (18. marca 1923), nakar so ti, kolikor so bili izvoljeni z njeno pomočjo, odklonili vsako zvezo z ustanovo, čije sestavni deli naj bi pravzaprav bili. Tak primer se je ponovil pod sedanjo ustavo. Iz volitev za narodno skupščino z dne 5. maja 1935 izišli poslanci, izvoljeni na listi tzv. združene opozicije, se po veliki večini ne udeležujejo dela narodne skupščine in pri letošnjih dopolnilnih volitvah za senat dne 6. februarja je bilo izvoljenih 6 senatorjev (5 v savski in 1 v primorski banovini), ki prav tako ne sodelujejo v senatu. Do izraza je prišlo negativno stališče teh poslancev in senatorjev s tem, da niso predložili svojih pooblastil pristojnemu domu nar. predstavništva v verifikacijo.

Površni pogled pove, da gre za nenormalno stanje. Razumljivo je, da sicer upoštevni pravni predpisi kakor ustava in zakoni o volitvah narodnih poslancev (ZVNP), o volitvi senatorjev (ZVS), o poslovnem redu v narodni skupščini (ZPRNSk) in v senatu (ZPRS) takih primerov in njih rešitve izrečno ne predvidevajo. A lahko trdimo, da jih niti ne morejo predvidevati, ker bi to sicer pomenilo, da ti zakoni, namenjeni ureditvi normalne politične državne organizacije, računajo že v naprej z abnormalnostmi kot z nekimi za to organizacijo tipičnimi, z izvestno zanesljivo rednostjo nastopajočimi pojavi. Pričujoča razprava si zato zastavlja nalogo, seznaniti s parlamentarno prakso, ki se je glede na načeti problem razvila, in opozoriti pri tem na nekatera vprašanja, ki v zvezi z njim nujno nastajajo. V prvem delu bomo orisali pravni položaj poslancev in senatorjev, ki svojih pooblastil niso predložili v verifikacijo na splošno, v drugem se bomo ozrli na vprašanje njihove imunitete, v tretjem delu se bomo bavili s posebnim vprašanjem, ali pritiče tudi takim poslancem pravica, voliti senatorje.

I.

Ustava proglašá državo za ustavno monarhijo in ustanavlja dvodomno narodno predstavništvo. Spodnji dom, narodna skupščina, je voljen od vsega političnega naroda, t. j. od običajnih volivcev z občim, enakim in neposrednim glasovanjem na 4 leta, če ga kralj poprej ne razpusti (čl. 54, odst. 1, 2 in čl. 52, odst. 6 ustave). Gornji dom sestavljajo deloma člani, izvoljeni od posebnih kvalificiranih volivcev (§ 8 ZVS), deloma od kralja imenovani člani, katerih število sme doseči število voljenih (čl. 50 ustave). Senat je stalna ustanova in ni razpuštljiv. Mandat voljenih in imenovanih senatorjev traja 6 let, vsaka tri leta se senat obnavlja z izvolitvijo novih članov za polovico voljenih senatorjev (čl. 53, odst. 1, 51, 52). Narodno predstavništvo je eden vrhovnih državnih organov z začrtanimi pristojnostmi in nalogami, katere mora vsršiti, da se državno življenje v redu razvija. Vendar ni le tehnični opravnik nujnih državnih poslov, marveč je po svojem članskem substratu še posebno važen politični činitelj. Ta značaj je vzrok, da so mu poverjene važne funkcije kakor sodelovanje pri zakonodaji z določanjem zakonskega besedila in kontrola vladnega delovanja s pravico odobravanja državnega proračuna ter uporabljanja drugih, isti svrhi služečih sredstev (ankete, interpelacije, kratka vprašanja). Tudi ustava odraža politični značaj članov narodnega predstavništva, ko proglašá, da vsak senator in narodni poslanec predstavlja ves narod (čl. 59). Vsak član narodnega predstavništva je torej pozvan izražati narodno voljo, zastopati narodne interese. Nasproti komu? Nasproti kralju in njegovi odgovorni vladi, kot detentorjema in pokretnikoma državne sile. Pri vedno mogočem antagonizmu parlamenta, predstavljajočega pri dovolj široki volivni osnovi razna stremljenja naroda, družbe, ki bi se rada uveljavila proti vladi, predstavljajoči državno prisilje, je važno, da se slednji onemogoči kar se dá vsak vpliv na volitev članov narodnega predstavništva, da se ne popači orodje, po katerem prihaja do izraza narodna, družbena volja in z njim ona sama. Če naj imajo volitve kak smisel, morajo biti svobodne, vrše naj se s strogim upoštevanjem volivno svobodo jamčečih zakonskih predpisov. Da bi se svoboda in zakonitost volitev res uspešno zagotovila, se je ustalilo načelo, naj narodno predstavništvo samo, odnosno vsak njegov dom v poslednji instanci odloča o pravilnosti volilnih dejanj, s katerimi so

bili določeni njegovi člani in tako o veljavnosti njihove izvolitve. Ustava je sprejela to načelo za svoje in sta pristojna dokončno odločati o poblastilih svojih voljenih članov narodna skupščina (čl. 61) oziroma senat (čl. 53, odst. 2).

Volitve so postopek, s katerim izbero poklicane osebe, volivci, člane narodnega predstavništva. Naloga le-teh je, da skušajo svojim naziranjem o narodni volji, narodnih interesih in potrebah, o katerih se predpostavlja, da soglašajo z naziranjem njihovih volivcev, pridobiti državno priznanje in prisilje po posredovanju državnega organa narodnega predstavništva, čigar sestavni deli so. S tem je naznačen dvojni pomen narodnega predstavništva, a tudi volitev kot njegovega kreacijskega postopka. Narodno predstavništvo je pravno gledano državni organ, sociološko gledano pa organ naroda oziroma pravilneje družbe. Kot tak naj daje kar najtočnejšo projekcijo politično važnih družbenih sil, naj bo torišče, na katerem se težnje teh sil glede na vprašanja, katera naj reši kot državni organ, opredele in najdejo rezultanto v smeri vse ali vsaj čim številnejšo večino zadovoljujoče kompromisne odločitve. Volitve pa so po eni strani zgolj socialno tehnični postopek za doseg članstva narodnega predstavništva, po drugi strani nad vse važno politično dogajanje, ker dajejo merilo za presojo politične pomembnosti raznih družbenih skupin, ki se volivne tekme udeleže. Ta poslednja stran lahko dobi povsem samostojno značilnost, kadar je volivni red ustrojen tako, da ne priznava poedinim političnim skupinam istega razmerja pri članih v narodnem predstavništvu, kakor so ga dosegle številčno med seboj po svojih volivcih. Nesorazmerje je lahko toliko, da je mlje članom, izvoljenim od še tako pomembne manjšinske skupine za parlamentarno delo vsako odločilnost. Če se temu še pridruži odklonilno stališče manjšinske skupine proti poedinim osnovam državne politične organizacije, katerih verjetno po svoji bolj ali manj konstantni lastni sili ne bo mogla nikdar po redni poti spremeniti, se primeri, da od manjšinske skupine izvoljeni člani narodnega predstavništva ne priznavajo nobenih vezi s to ustanovo. Volitve tedaj dobe za tako skupino pomen, ki jim ni bil nikdar namenjen, one postanejo sredstvo javne tercelo uradne kontrole njene moči in način demonstracije proti obstoječi politični državni organizaciji.

Naglasili smo že, da pravni red, stoječ nujno na priznanju pravilnosti, smiselnosti in smotrnosti dane državne politične ureditve, ne sme naprej računati z izmaličenjem namena in bistva posameznih njenih ustanov. Zato je jasno, da jemlje v misel le normalni primer, da se bodo izvoljeni člani narodnega predstavništva t a k o j posvetili izvajanju dolžnosti in funkcij, ki jim kot sestavnim delom tega organa pritečejo. Če pregledamo pravne določbe, ki so v neposredni ali posredni zvezi z verifikacijo pooblastil in z njihovo predložitvijo v ta namen (§ 9 ZPRNSk in ZPRS, § 67 ZVNP, § 40 ZVS, §§ 1, 3, 4, ZPRNSk in ZPRS), vidimo da so prikrojena za normalni primer, da narodni poslanci oziroma senatorji predložijo pooblastila v pravem času. To povsem pravilno ugotavljajo verifikacijski odbori narodne skupščine odnosno senata, kadar bi morali razpravljati o vprašanju mandatov poslancev ali senatorjev, ki svojih pooblastil niso predložili v verifikacijo. Ker v zadevnem sklopu pravnih norm ni neposrednega odgovora, smatrajo, da ga je poklicana dati parlamentarna praksa. Ta je zavzela smer, da o takih mandatih ni reševati vse dotlej, da izvoljeni narodni predstavniki ne pridejo v dom, za čigar člane so bili izbrani in ne predložijo svojih pooblastil v verifikacijo.¹

Ali je to stališče pravilno? Gotovo je, da sta e d i n o narodna skupščina oziroma senat pristojna odločati o pooblastilih svojih članov. Z odgovorom na vprašanje „quis iudicabit“ pa še ni rečeno, da je pristojni organ popolnoma s v o b o d e n glede na vsebino odločitve. Ona mora biti s m i s e l n a, s m o t r n a, upoštevati mora namen odločanja in njegove posledice. Ugotovili smo že, zakaj obsega avtonomija narodnega predstavništva verificiranje mandatov svojih članov. Da bi bile volitve zakonite in svobodne, opravljajo, vodijo in nadzirajo posamezne faze volivnega

¹ Jedrnato pravi na senatni seji z dne 22. II. 1958 sprejeto poročilo verifikacijskega odbora glede verifikacije mandatov senatorjev, izvoljenih dne 6. II. t. l., ki svojih pooblastil niso predložili, tako-le: „Pošto ni Zakon o izboru senatora, a ni Zakon o poslovnem redu u Senatu nemaju izričitog propisa koji bi određivao šta nastupa kada izabrani senator ne dođe u Senat i ne preda punomoćstvo radi verifikacije, — to je odbor našao, da ovu očitú zakonsku prazninu treba popuniti parlamentarnom praksom, a ta nam praksa potvrđuje, da se Verifikacioni odbori nisu u ovakvim slučajevima upuštali u raspravu žalbi i verifikaciju dotičnih mandata sve dotle, dok im nisu bila podnesena punomoćstva i dok izabrani nisu došli u parlament. — Na osnovu izloženoga, Verifikacionom odboru je čast saopštiti Senatu, da se ni on nije upuštao, iz napred navedenih razloga, u ocenu pravilnosti izbora pomenutih senatora, već smatra, da to pitanje treba ostaviti otvoreno dok imenovana gospoda ne predadu Senatu svoja punomoćija.“ Stenografske beležke senata, leto 7, knj. I., str. 26.

postopka a v t o n o m n i volivni organi kakor n. pr. državni odbor, razni volivni odbori in nezavisna sodišča. Za zadnjo instanco, ki je poklicana dokončno razsoditi o zakonitosti in s tem o veljavnosti posameznih volitev in njihovih rezultatov, je določen dom narodnega predstavnštva, katerega se volitve tičejo, kot najbolj neodvisna ustanova. To pomeni, da dobe uspehi volitev svojo dokončnost še za ustrezno odločbo prizadetega doma, ki jo izreče na ta način, da posameznemu izvoljenemu članu pooblastilo potrdi ali razveljavi. Verifikacija je torej presoja volitev na njihovo zakonitost in pravilnost in kot taka v nerazdružljivi zvezi z zaključno stopnjo volivnega postopka. Tu gre glede na izvoljene za ugotovitev javno pravnih stanj, utemeljenih zavoljo splošnosti služeeh dolžnosti izvoljenih. Zato presega njihova objektivna pomembnost subjektivno pravico, katera daje priznanje osebnim interesom prizadetih. Značilnost osebnih pravic je, da je njihovo uveljavljenje odvisno samo od volje upravičencev. In parlamentarna praksa, ki verificira pooblastila članom narodnega predstavnštva le tedaj, ko jih predlože v verifikacijo, vidi v izvolitvi samo pravico izvoljenega, da pri pogoju svoje zakonite izvolitve doseže potrditev mandata in da ga pri izpolnitvi nadaljnih zahtevanih pogojev pripuste k vršenju njegovih poslanskih ali senatorskih funkcij. Kadar kakšna pravna ustanova združuje javne dolžnosti z osebno pravico, je treba s tako ustanovo ravnati pod vidikom pretežnosti njenega objektivnega, splošnim interesom služeeega bistva, posebno če pri tem, kakor v obravnavanem primeru, osebna pravica na svoji veljavi ničesar ne utрпи, nasprotno celo pridobi. Izvoljeni poslanec ali senator začinja uveljavljati svojo pravico s tem, da zahteva od pristojnega doma narodnega predstavnštva, da pristopi verifikaciji njegovega mandata. On stori to pod vidikom zakonitosti volivnega postopka, ki zadeva i subjektivne (izvoljenčeve potrebne lastnosti) i objektivne (pravilnost volivnih dejanj) okolnosti. Do verifikacije je položaj izvoljenega negotov, ni še dognano, ali je poslanec odtosno senator ali ni, ker še ni po instanci, ki je edina za to poklicana, odločeno, ali je izbor pravno veljaven ali ne. Šele z verifikacijo se ta negotovost pretrga, izvoljeni čigar pooblastilo je potrjeno, prične sedaj lahko izvajati bistvo svoje pravice, namreč vršenje zastopniških funkcij v parlamentu (če je poprej izpolnil še en pogoj, namreč prisegel predpisano prisego).

Že namen narodnega predstavnštva narekuje, naj bo neizvestnost o eksistenci ali neeksistenci njegovih članov čim krajša. To kažejo tudi ustrezne določbe ZPRNSK in ZPRS, ki oklepajo ves verifikacijski postopek v kratke, točno določene roke (§§ 1, 3—9). Po §§ 9, odst. 3 navedenih zakonov, sme narodna skupščina oziroma senat potrditi volitev ali jo razveljaviti ali odložiti odločbo o njej in odrediti, da se uvede potrebna preiskava; vendar mora narodna skupščina odnosno senat rešiti to vprašanje najkasneje v treh mesecih, štetih od dne odložitvene odločbe. To je najdaljši po zakonu predvideni rok negotovosti o veljavnosti kakega mandata, ki mora biti utemeljen v podprtem sumu, da bodisi izvoljeni nima zahtevanih zakonitih lastnosti, bodisi da je mandat pridobljen po nezakonitem postopku. Praksa pa ta rok v primeru, da pooblastila niso bila predložena, podaljša, tudi če ni nikakega drugega povoda za to, v skrajnosti do izteka mandatne dobe. Tedaj sploh ne pride do odločitve, ali je bil mandat veljaven ali ne. Opravičljivo bi bilo to ravnanje, če bi dajala pooblastila edino osnovo za presojo zakonitosti in pravilnosti izvolitve. A temu ni tako. Pooblastila izdana po pristojnih volivnih organih (za poslance jih izdaja glavni volivni odbor, za senatorje volivni odbor posameznega volivnega okrožja) samo povedo, da so ti organi, upoštevajoč ustrezne določbe, proglasili v pooblastilu navedeno osebo kot izvoljeno za narodnega poslanca ali senatorja za izvestno volivno okrožje. Pooblastilo pa ničesar ne pove o osebnih izvoljenčevih zakonitih lastnostih niti o zakonitosti volivnega postopka. Vse to se da ugotoviti le iz volivnih spisov in morebitnih pritožb zoper volitve. Ta material pa ima narodna skupščina odnosno senat pri verifikaciji na razpolago (§§ 64, 65 ZVNP, §§ 37, 38 ZVS, §§ 4, 6 ZPRNSK in ZPRS). Zato je upravičeno mnenje, da parlamentarna praksa ni zavzela pravilne smeri in da bi bilo treba pristopiti verifikaciji pooblastil vseh poslancev odnosno voljenih senatorjev naenkrat, ne glede na to, ali so pooblastila predložili ali ne.² S tem bi bila hkrati odpravljena škodljiva negotovost o veljavnosti poedinih volitev³ in o

² Prim. Jovanović SI., Ustavno pravo kraljevine SHS, str. 163 ss.

³ Tudi je proti smislu §§ 115 ZPRNSK in ZPRS, prepuščati volji izvoljenega, ali bo kdaj dognano, če je bila njegova izvolitev zakonita in veljavna ali ne, s tem da predloži svoje pooblastilo v verifikacijo ali ga ne predloži. Tu gre za ugotovitev, ki predstavlja glede na splošni pomen volitev, objektivni interes, presegajoč osebni interes prizadetega. Navedeni določbi namreč pravita, da ostavka poslanca ali

okolnosti, ali gre poedinim izvoljenim osebam zares lastnost poslanca ali senatorja. Tako bi bilo zadovoljeno i javni naravi ustanove narodnega predstavnika i osebni pravici. Tudi če kdo smatra, da je funkcija narodnih predstavnikov pretežno politična, zaradi česar se lahko izvršuje z negativnim zadržanjem, ki bi se kazalo v namerni neudeležbi pri parlamentarnem delu, se na takem položaju z verifikacijo mandatov ničesar ne spremeni. Narodni predstavniki morajo namreč priseči predpisano prisego (čl. 59 ustave), če tega ne store, ne smejo nadaljnje poslanske ali senatorske dolžnosti izvrševati (§§ 11 ZPNRSk in ZPRS). In celo če prisežejo, jim ni mogoče braniti, da se dela narodnega predstavnštva demonstrativno vzdržujejo. Sankcija v tem poslednjem primeru je edino izguba pravice na dnevnice, sicer pa tudi na potnine in brezplačno vožnjo na državnih železnicah in državnih pooblaščenih ladjah (§§ 111, 114 ZPNRSk in ZPRS).

II.

Čuden vpliv ima parlamentarna praksa, ki ne verificira nepredloženih poslanskih ali senatorskih pooblastil, na imuniteto. Ta je poseben privilegij, priznan narodnim predstavnikom, da jih ni mogoče zaradi kaznivih dejanj, izvršenih izven opravljanja njihovega mandata zasledovati, če za to ne da pristanka pristojni dom narodnega predstavnštva. S tem naj bi bilo posredno zaščiteno njihovo svobodno delovanje v parlamentu,⁴ katero bi mogel omejevati strah pred nesnovanimi i škanoznimi in tendencioznimi obtožbami, naperjenimi posebno s strani oficielnih ali zasebnih političnih nasprotnikov. Ustava priznava imunitetno pravico poslancem in voljenim senatorjem z dnem izvolitve (čl. 75, odst. 2), prav tako tudi ZPNRSk in ZPRS (§§ 108, odst. 2). S tem ne more biti prejudicirano verifika-

senatorja, katerega pooblastilo še ni poverjeno, ne zadržuje narodne skupščine oziroma senata od preiskovanja in sklepanja, ali je bila volitev pravilna ali ne.

⁴ Neposredno štiti svobodo opravljanja predstavnških funkcij v parlamentu čl. 74 ustave, ki statuirá za posamezna dejanja tega opravljanja bodisi popolno neodgovornost (oddajanje glasu), bodisi samo odgovornost napram parlamentu po odredbah poslovnika (disciplinska), bodisi izjemno odgovornost pred rednimi sodišči z ali celo brez dovolitve parlamenta (razžalitve, klevete, zločinstva). Zato se predlaga za ta privilegij tudi izraz „poklicna“ imuniteta, dočim bi se v tekstu obravnavani privilegij imenoval „izvenpoklicna“ imuniteta. Prim. Adamovich, Österreichisches Staatsrecht, str. 167, Kostić, Pred kojom vlašću odgovaraju narodni poslanici i senatori za dela izvršena pri obavljanju mandata, posebni odtis iz Pravosuda, br. 1—2, 1938, str. 1.

cijski odločbi pristojnega doma, le čas je določen, ko nastane ta pravica, pod pogojem seveda, da bo odločba pritrilna. Ustava in navedena zakona dajejo zaščito glede na splošni interes svobode narodnih predstavnikov že z dnem izvolitve, ker računata prvič z normalnim primerom z a k o n i t o s t i izvolitve, drugič s tem, da ne more n e g o t o v o s t pri poslancih trajati niti dva meseca (§ 1, odst. 3 ZVNP, §§ 3—9 ZPRNSk) pri voljenih senatorjih pa glede na stalen čas volitev še toliko ne.⁵ Če izpade verificacijska odločba negativno, imunitetna pravica sploh nikdar ni nastala, za kazenski pregon ni nobenih ovir. Vendar velja vse to le tedaj, če narodna skupščina oziroma senat verificira mandate vseh svojih izvoljenih članov ob istem času, brez ozira ali so dotična pooblastila predložili ali ne.

Nasprotna praksa pa daje tako podobo. Poslanci odnosno senatorji, ki svojih pooblastil nimajo verificiranih, dokažejo ob kazenskem preganjanju svojo izvolitev s pooblastilom glavnega volivnega odbora (§ 62 ZVNP) oziroma pristojnega volivnega odbora (§ 35 ZVS) in z objavo v Službenih novinah (§ 64 ZVNP, § 37 ZVS). Dasi jim gre imunitetna pravica samo, če so z izvolitvijo res postali poslanci ali senatorji, sodišča o tem niso pristojna odločati, kajti ta odločitev je odkazana edino narodni skupščini oziroma senatu. Sodiščem ne preostaja drugega kakor zahtevati preko pravosodnega ministra od pristojnega doma narodnega predstavnštva odločbo, katera bi bila dana že s pristankom izročitve prizadete osebe sodišču in dotlej nadaljno postopanje odložiti. Vendar doslej na nobeno tako zahtevo narodno predstavnštvo ni dalo odgovora, očitvidno smatrajoč, da samo izvoljeni narodni predstavniki, ki svojih pooblastil ne dajo verificirati, niso njegovi člani, zaradi česar nima kaj odločati o njihovi imuniteti. Tako uživajo te osebe, o katerih sploh ni dognano, ali so poslanci oziroma senatorji, dejansko imuniteto, ki onemogoča za ves čas, ko traja njihova mandatna doba, sleherno kazensko preganjanje brez ozira na stopnjo njegove osnovanosti. V zvezi z absolutnim zastaranjem po § 79, odst. 3 kz. se posebno taki na 6 let voljeni senatorji odtegnejo vsaki kazenski odgovornosti za prestopke, za katere ni predpisan zapor, daljši od enega leta, kar je še posebno po-

⁵ Prve volitve v senat so bile dne 3. januarja 1932. Ker se morajo vršiti dopolnilne volitve vsaka tri leta, padejo vedno v čas meseca januarja ali najkasneje v pričetek februarja, torej v čas rednega zasedanja. Ustrežno tej okolnosti je mogoče uporabljati I. in II. poglavje ZPRS samo smiselno.

membno zato, ker velja tudi za kazniva dejanja, učinjena s tiskom, za katera je zapretna ista kazen.⁶

III.

§ 8 ZVS daje pravico, voliti senatorje raznim skupinam kvalificiranih volivcev, med katerimi imenuje na prvem mestu narodne poslance vseh srezov odnosno krajev volivnega okrožja (banovine in področje uprave mesta Beograda). S tem se pojavlja vprašanje, ali gre ta pravica tudi poslancem, ki svojih pooblastil niso predložili narodni skupščini v verifikacijo. Zastopa se mnenje, da je obstoj take pravice sumljiv glede na že obravnavano določbo § 11, odst. 4 ZPRNSK, ki pravi, da poslanci, dokler ne prisežejo predpisano prisego (za kar morajo imeti potrjena pooblastila), ne morejo nadaljnje poslanske dolžnosti izvršiti, da pa je treba imeti na umu, da pravica voliti senatorje ni primarna poslanska dolžnost, temveč da pripada poslancem kot takim.⁷ Nam se zdi, da je treba drugega razlogovanja. § 11 ZVS pravi, da so volitve senatorjev posredne, čeprav so v resnici neposredne, samo volivci - narodni poslanci, banski svetniki, predsedniki občin v banovinah, za področje uprave mesta Beograda pa poleg tamošnjih poslancev, predsednik beograjske in pančevske občine, en podpredsednik, ves beograjski mestni svet in 5 mestnih svetnikov pančevske občine⁸ — so posebno kvalificirani. Kvalificirani so tako, da bodo tedaj, ko bodo izvedene banovinske samouprave in izvršene še volitve po zakonu o mestnih občinah (§ 145 tega zakona), vsi volivci za senatorske volitve s svoje strani izvoljeni od običajnih volivcev. Pod vidikom teh primarnih volivcev, političnega naroda, so senatne volitve v resnici posredne. Ta hotena posrednost je razlog, da so našete skupine poklicane voliti senatorje. Tej posrednosti ustrezajo poslanci v enaki meri, ali so prisegli po § 11, odst. 4 ZPRNSK ali ne, zato se nam ta razlog ne zdi merodajen. A § 8 t. 1 ZVS daje volivno pravico le narodnim poslancem, t. j. osebam, katerih poslanska lastnost je dognana. Dognana pa ni za osebe, ki so pač izvoljene za poslance, katerih mandati pa niso verificirani. Da je edino ta vidik odločujoč, potrjuje tudi § 12 ZVS. Tam je določeno, da sestavlja volivni imenik za banovino kot vo-

⁶ Gl. Dolenc-Sajovic, Novelirani kazenski zakonik za kraljevino Jugoslavijo s kratkimi pojasnili, str. 51 s.

⁷ Gl. Kostić, Zakon o izboru senatora sa komentarom, str. 35.

⁸ Gl. istotam, str. 37.

livno okrožje za senatne volitve okrožno sodišče na sedežu banske uprave. Vpis v volivni imenik je pogoj, da se more volivna pravica izvrševati. Poslance vnaša v volivni imenik sodišče po poročilu narodne skupščine. A narodna skupščina ne stavlja v svoja poročila imena poslancev, katerim ni verificirala mandatov. Volivec, ki ni bil vpisan v volivni imenik, ima pravico to naknadno zahtevati na podlagi ustreznih dokazil. § 12, odst. 4 ZVS za poslance izrečno določa kot dokazilo potrdilo (uverjenje) ali izkaznico (legitimacijo) narodne skupščine. Tako izkaznico, in isto bo veljalo tudi za potrdilo, izdaja članom narodne skupščine njen predsednik (§ 116 ZPRNSK). Oseb, izvoljenih in od glavnega volivnega odbora proglašanih za narodne poslance, ne smatra narodna skupščina za člane, dokler jim ni verificirala mandatov. Zakonske določbe so torej jasne, da imena poslancev z neverificiranimi mandati ni mogoče vstaviti v volivni imenik. S tem jim je praktično odvzeta volivna pravica. Če bi narodna skupščina verificirala pooblastila vseh izvoljenih poslancev, brez ozira, ali so jih predložili ali ne, bi bil položaj drug, vsi poslanci bi imeli volivno pravico, tudi če ne bi prisegli predpisane prisege in se ne bi udeleževali parlamentarnega dela.

Zato so sodišča pri letošnjih senatnih volitvah pogrešila, ko so vnesla v volivne imenike na reklamacijo prizadetih poslancev, čijih pooblastil narodna skupščina še ni verificirala, njihova imena. Zanimivo je, da sta okrožni sodišči v Zagrebu in Splitu te reklamacije odklonili, dočim sta jim tamošnji apelacijski sodišči ugodili. Ta odločitev je bila nezakonita, ker je sodišče odločalo dejansko o tem, ali so reklamanti narodni poslanci ali ne, za kar stvarno ni pristojno. Izgleda celo, da se apelacijsko sodišče tudi iz formalnih razlogov s to stvarjo ne bi smelo baviti, ker § 12 ZVS ne predvideva nikakega rekurza zoper odločbo, s katero okrožno sodišče reklamaciji ne ugodí,⁹ zaradi česar neposredna ali analogična uporaba §§ 12 ss. npp. ni na mestu.¹⁰ Čeprav gre pri vodstvu volivnih

⁹ Gl. istotam, str. 56.

¹⁰ Iz govora pravosodnega ministra Milana Simonovića v letošnji verifikacijski razpravi v senatu je razvidno, da se je s to stvarjo bavil tudi Stol sedmorice, oddelek B v Zagrebu. Po navedbah pravosodnega ministra „je to najvišje sodišče izjavilo, da je zakon jase in da po zakonu ni pritožbe niti na apelacijsko niti na kasacijsko sodišče, da je bila vsled tega odločba okrožnega sodišča pravnomočna, zaradi česar se kasacijsko sodišče ne more spuščati v razpravljanje o odločbi apelacijskega sodišča, ker je bila popolnoma nepravilno donesena“. Gl. v op. 1 navedene stenografske beležke senata, str. 29.

imenikov za upravo v vsebinskem smislu in bi bili z odklonitvijo reklamacije dani materialni elementi administrativnega spora, bi bila tožba na upravno sodišče oziroma državni svet po čl. 19 t. 1 z. o drž. svetu in upr. sod. nedopustna, ker gre za stvar, ki spada vsekakor v pristojnost rednih sodišč. Pač pa je senat s svojo pristojnostjo verificiranja senatorskih pooblastil zadnja presojevalna in nadzorna instanca za zakonitost senatnih volitev, to se pravi za zakonitost vseh dejanj, ki so z njimi v neposredni zvezi, in med te spada tudi vodstvo volivnih imenikov. Zato ima senat pravico pri verifikaciji senatorskih pooblastil neupoštevati glasove poslancev, katerih mandati niso verificirani, ker so bili oddani na osnovi nične oblastvene odločbe.

Contentieux de l'interprétation v francoskem upravnem pravu.¹

Dr. Kornel Sušnik.

I. Spore, ki spadajo v pristojnost upravnih sodišč, deli francoska pravna znanost v štiri skupine: contentieux² de l'annulation, contentieux de la pleine juridiction, contentieux de l'interprétation in contentieux de la repression. Prvi dve sta v Franciji kakor drugod, glavni grani upravnega spora, kateri rešitev predstavlja bistveni nalogi upravnega sodstva: contentieux de l'annulation nudi onim,

¹ Literatura: Zadnje izdaje novejših sistemov upravnega prava (Berthélemy, Bonnard, Hauriou, Jèze, Rolland, Waline); Laferrière, *Traité de la juridiction administrative* (1895); Fliniaux, *Le recours en appréciation de validité*, Mélanges Hauriou; Marie Laine, *Les recours en interprétation devant les tribunaux administratifs*, teza, Paris 1930; Lequenne, *Contribution a l'étude du contentieux de l'interprétation*, teza, Poitiers 1931; Lacroix, *L'Appréciation de la légalité des règlements administratifs par les tribunaux judiciaires*, teza, Nancy 1931; Luresu, *De l'interprétation des règlements administratifs et de l'appréciation de leur légalité par les tribunaux judiciaires*, teza, Bordeaux 1930.

² Beseda „contentieux“ ima več pomenov. Kot samostalnik pomeni „contentieux administratif“ (= upravni spor) skupnost pravnih norm, ki se nanašajo na organizacijo pravnih sporov, povzročenih po poslovanju javne uprave, brez ozira na vrsto sodišča, ki je pristojno za njih rešitev (pristojna razpravljati o upravnih sporih so deloma razna upravna, deloma pa tudi redna sodišča). Kot pridevnik „contentieux“ znači „ki se razpravlja ali rabi pred sodiščem“, n. pr. recours contentieux, procédure contentieuse, formes contentieuses.

ki imajo posla z upravo, možnost zahtevati proglasitev ničnosti upravnih aktov, ki niso v skladu z veljavnimi zakoni oz. uredbami; s pomočjo contentieux-a de la pleine juridiction pa lahko dosežejo, da se sodno ugotove pravice, ki obstojajo v njihov prid, in da se iz te ugotovitve izvajajo potrebni zaključki: na ta način n. pr. lahko pridejo do odškodnine, če jim je poslovanje uprave povzročilo škodo. Contentieux de la repression je kazenskopravne narave in majhne važnosti; upravna sodišča so pristojna za razsojanje raznih prestopkov zoper predpise rečnega in železniškega prometa. Večjega pomena je contentieux de l'interprétation, o katerem hočemo razpravljati.

Contentieux de l'interprétation imenujemo skupnost pravil, ki urejajo pogoje, pod katerimi moremo zahtevati in doseči od pristojnega oblastva razlago izvršljivih upravnih aktov, ki vsebujejo nejasnosti. Radi ozke povezanosti vprašanj pa štejejo sem tudi spore glede zakonitosti upravnih aktov (contentieux de l'appréciation de légalité). Čeprav contentieux de l'interprétation ne spada pred zgoraj omenjene glavne grane upravnega spora, in čeprav v praksi ne nastopa preveč pogosto, predstavlja vendar, kakor bomo videli, na eni strani često conditio sine qua non za rešitev neke pravde ali pa za odstranitev nesoglasij, ki se pojavljajo v upravnem življenju v primerih nejasnosti ali dvoumnosti upravnih aktov; na drugi strani pa je ureditev pristojnosti za rešitev teh sporov eden izmed problemov, ki nam jih stavlja načelo ločitve upravne in sodne oblasti. Z ozirom na to in na dejstvo, da se contentieux de l'interprétation pojavlja pod sličnimi pogoji, tudi v drugih državah, morda ni odveč, ogledati si, kako so reševali in še rešujejo te primere v Franciji, ki je matica upravnega prava, in katere zakonodaja in judikatura je vplivala več ali manj na ustanovitev, ustroj in poslovanje upravnih sodišč mnogih držav, med njimi tudi naše.

II. Preden preidemo na contentieux de l'interprétation sam, še par besed o sledečem teoretičnem vprašanju, ki je v francoski literaturi sporno: Ali je uvrstiti contentieux de l'interprétation med objektivne ali subjektivne upravne spore? Spor je subjektiven, kadar je njegov predmet kršitev neke subjektivne³ pravice, objektivni pa, kadar

³ Čeprav je v slovenščini odveč govoriti o „subjektivni“ pravici in „objektivnem“ pravu in zadošča razlikovati pravo in pravico, moramo tu točno prevesti francoski tekst, ker bo govora tudi o pravicah, ki niso subjektivne.

se uveljavlja le kršitev objektivnega prava, brez sklicevanja na kršitev kake subjektivne pravice. — Predvsem je treba ugotoviti, da med avtorji ni enotnosti glede vprašanja, kdaj je podana subjektivna pravica. Eni (n. pr. Waline) trde, da se da govoriti o subjektivni pravici (ter nje kršitvi in o subjektivnem sporu) le pod dvema pogojem, ki sta enako bistvena: prvič, da je ta pravica utemeljena v zakonu, drugič, da jo je oseba, ki si jo lasti, pridobila na podlagi nekega pravnega čina (pravni čin je tisti, ki je izvršen z namenom, ustvariti pravne učinke). N. pr. le v oni državi, kjer je zasebna lastninska pravica z zakonom ustanovljena, morem biti lastnik, razen tega pa je treba še kupne pogodbe, dedovanja, daritve itd. Ostale pravice, ki jih posedujemo zgolj na podlagi zakonov, ne da bi jih bilo treba pridobiti na podlagi pravnega čina, niso subjektivne pravice n. pr. pravica do življenja in prostega gibanja, pravica postati lastnik v nasprotju z lastninsko pravico, pravica do odškodnine iz deliktov in kvazideliktov, pravica vsakega posameznika zahtevati, da oblastva spoštujejo zakone, itd. Vse take in podobne pravice (in dolžnosti) so zgolj situacije objektivnega prava. Če mora oni, ki brani svojo pravico pred sodiščem, dokazati zgoraj omenjeni pridobitveni pravni čin, imamo opraviti s subjektivno pravico in subjektivnim sporom, če pa to ni potrebno, je to znak, da se dotičnik nahaja zgolj v neki situaciji objektivnega prava in je spor objektivni. — Drugi (n. pr. Bonnard)⁴ zastopajo mnogo širšo koncepcijo subjektivne pravice; po njihovem mnenju je subjektivna pravica že upravičenost, zahtevati od drugega neko določeno storitev ali opustitev. Ta upravičenost obstoji, če je ta storitev ali opustitev za drugega obvezna, če je ta obveza bila ustanovljena v namenu, zadovoljiti privatne interese, in če obstoji interes, uveljaviti to obveznost. Čim so vsi pogoji izpolnjeni, obstoji upravičenost zahtevati, z drugimi besedami, subjektivna pravica. (Iz tega izhaja med drugim, da imajo interesenti subjektivno pravico zahtevati, naj so upravni akti zakoniti, prav tako, kakor imajo pravico zahtevati zakonitost vseh ostalih pravnih činov. Vendar skoro vsi avtorji to subjektivno pravico na zakonitost upravnih aktov zanikavajo, predvsem Duguit; zagovarja jo n. pr. Joseph-Barthélemy). — Za nas važna posledica tega različnega pojmovanja subjektivne pravice je ta, da šteje Waline *contentieux de l'interprétation* med objektivne upravne spore, kamor šteje sploh vse te

⁴ R. Bonnard, *Les droits publics subjectifs des administrés*, (Revue du Droit Public, 1932).

spore razen onih, ki izvirajo iz kontraktov in kvazinkontraktov ter iz službenega razmerja upravnih organov; Bonnard pa ga seveda šteje med subjektivne spore in pravi, da je edino kazenski spor objektivni. Lahko se spričo vsega tega postavimo na stališče, da je končno stvar okusa, kako pojmovati subjektivno pravico, širše ali ožje. Vendar je Waline nekoliko nedosleden, ravno kar tiče *contentieux de l'interprétation*. Waline pravi, da je razlikovanje med objektivnimi in subjektivnimi upravnimi spori (kot jih pojmuje on) v dveh ozirih tudi praktične važnosti: prvič, krog onih, ki so upravičeni nastopiti kot tožitelji, je pri objektivnem sporu naravno mnogo širši kot pri subjektivnem; drugič, medtem ko imajo razsodbe v subjektivnih sporih le relativne učinke *rei iudicatae* v smislu čl. 1351 *Code civil* (rem *iudicatum* imamo le v primeru, če je bila rešitev izdana za iste osebe, če se tiče istega predmeta in istega vprašanja), imajo razsodbe objektivnih sporov bolj splošno veljaven učinek, ki gre često *erga omnes*. Kakor bomo videli, za *contentieux de l'interprétation*, ki ga šteje Waline med objektivne spore, druga trditev nikakor ne velja. — Radi takih in podobnih nesoglasij in nedoslednosti ta delitev upravnih sporov z materialnega vidika v objektivne in subjektivne ni mogla prodreti in je ostalo pri delitvi *recours* po formalnih vidikih v *recours pour excès de pouvoir* in ostale *recours*, katerih glavni je *recours de pleine juridiction*; to nas pa tu dalje ne zanima.

Omeniti je še treba, da veljata za vse spore, ki spadajo v pristojnost upravnih sodišč, torej tudi za *contentieux de l'interprétation*, dve pravili: prvič, vsak *recours* je naperjen zoper nek predhodni odlok (*décision*) aktivne uprave ali upravnega sodišča (zgolj kako dejanje ali nehanje uprave ne zadošča; kdor hoče v tem primeru zadoščenja, mora najprej zahtevati od pristojnega oblastva to, kar misli, da mu gre; če mu le-to oblastvo ne ugodí, naperi lahko *recours* zoper odklonitveni odlok). Ta zahteva, ki pozna izjeme, se razume pri *contentieux de l'interprétation* sama po sebi; drugič, vsak *recours* je izključen zoper takozvane „*actes de gouvernement*“.

III. Primerov, kjer se lahko pojavi potreba po *interprétationi*, to je, po ugotovitvi pravega smisla nejasnega upravnega akta, je dvoje. V večini primerov nastopa potreba v teku raznih pravnih kot predhodno oziroma prejudicialno vprašanje. Možno pa je tudi, da potreba po *interprétationi* tvori predmet kakega direktnega *recours*. — Nasprotno je možno, formulirati *recours* v presoji za-

konitosti upravnega akta le v primeru, da nastopi to vprašanje zakonitosti kot prejudicialno vprašanje; direktno prerekati zakonitost, je možno, le z rekurzom pour excès de pouvoir.

Z ozirom na to, da je primer, kjer nastopi contentieux de l'interprétation kot predhodno oz. prejudicialno vprašanje, mnogo važnejši in zanimivejši, predvsem s stališča načela ločitve upravne in sodne oblasti, ga bomo obdelali najprej, potem pa spregovorili še par besed o primeru, kjer tvori potreba po interpretaciji predmet direktnega rekurza.

A. Contentieux de l'interprétation kot predhodno oz. prejudicialno vprašanje.

1. Pristojnost. V teku pravde se mora sodnik ponavadi pečati implicite ali izrečno z več vprašanji, katerih rešitev ne predstavlja sicer samega po sebi zadostnega, a vendar neobhodni pogoj, da more izreči končno sodbo; to so predhodna vprašanja. Sprožiti jih more bodisi tožitelj s kakim argumentom, bodisi z ugovorom, bodisi sodnik po službeni dolžnosti. Kadar sodnik, ki je pristojen rešiti pravdo v celoti, ni pristojen, rešiti predhodno vprašanje, imenujemo tako vprašanje *prejudicialno*. — V teku pravnih, ki se vrše pred rednimi sodišči, se često pojavi potreba po interpretaciji upravnih aktov ali po razčistitvi vprašanja njih zakonitosti. Primer: redno sodišče, ki rešuje vprašanja lastninske pravice, mora poznati pravilni smisel parcelacijskega odloka, čigar tekst je nejasen, oz. mora ugotoviti zakonitost tega odloka, če se prereka. Ali lahko redno sodišče rešuje samo taka vprašanja? V skladu z načelom ločitve upravne in sodne oblasti, katerega domovina in še vedno budna čuvarica je Francija, je treba to zanikati. Sodišče bi moralo torej vedno odložiti postopek, dokler ne bi rešilo tega vprašanja pristojno upravno oblastvo oz. upravno sodišče. Dosledna izvedba tega načela pa bi imela neugodne posledice, predvsem glede pravnih o prestopkih zoper upravne uredbe, ki so manjše važnosti in kjer se naj postopa hitro. Razen tega ne bi bilo normalno, da redno sodišče, ki ima pravico interpretirati zakone, ne bi moglo interpretirati navadnih uredb. Zato danes judikatura razlikuje med individualnimi upravnimi akti in pa uredbami. Predvsem je določil zadevne smernice Tribunal des conflits v rzsodbi zadeve Septfonds, z dne 16. 6. 1923.

a) Potreba interpretacije ali presoje zakonitosti individualnih upravnih aktov (pogodbe, pooblastitve, dovoljeni odloki, ki se tičejo ene osebe ali omejene

skupine imenoma označenih oseb) tvori vedno prejudicialno vprašanje, ki ga mora redno sodišče odkazati v rešitev pristojnemu upravnemu oblastvu oz. sodišču. Redno sodišče sme in more tak upravni akt uporabiti samo, če in kolikor se mu zdi „jasen in točen“ in ne dela resnih težkoč, t. j. ne zahteva interpretacije v pravem pomenu besede. Seveda je često težko določiti mejo med golo uporabo in med interpretacijo, ker zahteva končno vsaka uporaba nek minimum interpretacije.⁵ Hauriou pripominja, da bi bilo sicer bolj enostavno prepustiti interpretacijo rednemu sodišču, ki sodi o glavnem sporu, da pa se ne sme pozabiti, da je služil contentieux de l'interprétation često kot kritje upravi, ki se je odpovedala pristojnosti v izvestnih stvareh, želeč si rezervirati le interpretacijo aktov, ki jih je izdala v njihovi zvezi.

b) glede uredb (to so odloki, ki se nanašajo na nedoločeno število oseb ali dejanskih stanov) je treba ločiti:

Če gre za interpretacijo uredbe, imamo vedno opraviti zgolj s predhodnim vprašanjem: redno sodišče sme samo interpretirati uredbo, ki je nejasna in zahteva interpretacije v pravem pomenu besede. Danes se smatra (Bonnard), da imajo redna sodišča to pravico, ker so uredbe prav tako kakor zakoni, ki jih sodišča smejo interpretirati, zakonodajni akti v materialnem smislu, dočim so včasih to pravico utemeljevali v tem, da so uredbe, ki so izdane na podlagi delegacije s strani parlamenta, zakonodajni akti ne samo v materialnem, ampak tudi v organskem smislu. To zadnjo teorijo pa je zanikal drž. svet l. 1907: delegacija parlamenta ne daje uredbi narave zakonodajnega akta v organskem smislu, ampak ostane le-ta v tem pogledu upravni akt.

b) Če gre za oceno zakonitosti uredbe, imamo opraviti, drugače kakor v prejšnjem primeru, vedno le s prejudicialnim vprašanjem, ki se mora odkazati v rešitev upravnemu sodišču, razen če pravna norma ne prepušča v posameznem primeru njegove rešitve rednemu sodišču glavne pravde in ga spremeni tako v zgolj predhodno vprašanje. Tak primer je vsebovan v čl. 471, § 15 Code pénal, ki kaznuje z globo „one, ki so se pregrešili zoper zakonite uredbe upravnega oblastva“. Imenuje se ta primer „exception d'illégalité“: na toženčev ugovor, češ da je uredba nezakonita, ima kazenski sodnik sam pravico preiskati njeno zakonitost in odkloniti nje uporabo

⁵ Glej Lequenne, op. cit., p. 119 et v.

v primeru, da jo smatra za nezakonito. Sodnik proglasi uredbo za nezakonito le v teh-le primerih: če izhaja od nepristojnega oblastva, če je oblastvo, ki jo je izdalo, s tem prekoračilo svoj delokrog — ali če uredba krši pozitivno pravno normo. — Kasacijsko sodišče je skušalo generalizirati to izjemno odredbo, in je, ozirajoč se na pravico sodišč do interpretacije uredb, odločilo, da imajo redna sodišča pravico presojevati zakonitost uredb vedno, kadar je bilo to vprašanje pred njimi sproženo z ugovorom. Toda Tribunal des Conflits se je uprl temu sklepu kasacijskega sodišča ter izjavil (v rzsodbi zadeve Septfonds iz l. 1925), da imajo redna sodišča pravico odločati o zakonitosti uredb le v primerih, ki so predvideni izrečno v zakonih.

Treba je razčistiti še vprašanje, katero upravno oblastvo oz. upravno sodišče je pristojno za interpretacijo za primer prejudicialnega vprašanja. Razlikovati je:

a) Kadar gre za avtoritarne upravne akte (zapovedi, prepovedi etc.), velja pravilo, *eius est interpretari, cuius est condere*. Pristojen je sam avtor akta, n. pr. ministrstvo zunanjih zadev, če gre za interpretacijo diplomatskega akta. Če se je oblastvo, ki je pristojno izdati tak akt, spremenilo, se je obrniti na oblastvo, ki je pristojno ob času nastopa prejudicialnega vprašanja in ne na ono, ki je bilo prisojeno prej.⁶ Interpretacija, ki jo izda avtor upravnega akta, je tudi sama zopet upravni akt. Iz tega so nadalje izvajali: 1) da je lahko predmet hierarhičnega rekurza na višje upravno oblastvo; 2) da se je možno obrniti, mesto da se gre postopoma po hierarhični lestvici do najvišjega upravnega organa, namreč do načelnika države, tudi *omisso medio* nanj: le-ta je izdal interpretacijo po zaslišanju državnega sveta (Conseil d'Etat); pozneje, ko je dobil državni svet oblast odločati sam, se je bilo treba obrniti direktno nanj, ne več na načelnika države; tako se je izoblikoval *contentieux de l'interprétation*. Dandanes se je možno obrniti bodisi najprej na avtorja akta in šele potem z rekurzom na državni svet, bodisi neposredno na državni svet. Vendar je zaznamovati eno izjemo od načela *eius est interpretari cuius est condere*: v zadevi interpretacije dekretov, izdanih po predsedniku republike, se ni mogoče obrniti nanj, ampak izključno le na državni svet. Tudi to je posledica ravnokar omenjene reforme, ko je dobil državni svet

⁶ Glej Laferrière, op. cit., t. II. p. 615.

sam vso oblast, ki sta jo nekoč izvajala načelnik države in državni svet skupno.

b) Kadar gre za pogodbe in druge neavtoritarne pravne čine, ki jih sklepa oz. izvršuje uprava bodisi po javnem bodisi po zasebnem pravu, jih je pristojno interpretirati ono upravno sodišče, ki bi bilo pristojno soditi o izpolnitvi pogodbe in učinkih pravnega čina. (Kadar je za sojenje o učinkih teh pogodb oz. pravnih činov pristojno redno sodišče, nimamo opraviti s prejudicialnim vprašanjem, ker le-ta v razmerju rednih sodišč med sabo ne nastopajo: vprašanje interpretacije lahko reši redno sodišče, ki sodi o glavnem sporu, samo). Uprava sama ne more biti pristojna, ker ima tu vlogo stranke. Pripomniti je, da se ni možno obrniti omisso medio, ampak le s prizivom na državni svet v zadevi interpretacije pravnih činov, o katerih sodbi je pristojen soditi conseil de préfecture, t. j. nižje upravno sodišče. —

Razen v razmerju med rednimi sodišči in upravnimi oblastmi oz. sodišči se pojavljajo prejudicialna vprašanja lahko tudi v okviru upravnega sodstva samega, n. pr. pred nižjimi upravnimi sodišči (conseils de préfecture), če je pristojen za interpretacijo upravnega akta državni svet. —

2. Učinek interpretacije, dane od pristojnega oblastva. Interpretacija oz. proglašenje nezakonitosti upravnega akta velja le za konkretni primer, ob priliki katerega je bila izdana. Odločba o interpretaciji, ki rešuje prejudicialno oz. predhodno vprašanje, pač ne more imeti večjih učinkov kakor rzsodba glavnega spora samega. Z ozirom na vse neprizadete osebe je to „res inter alios iudicata; velja relativni učinek rei iudicatae v smislu čl. 1351. Code civil (gl. zgoraj pod II). — Na primer, kadar redno sodišče oprostí obtoženca radi nezakonitosti uredbe v smislu čl. 471, § 15 Code pénal, uredba ne preneha veljati. Da se to doseže, bi bilo treba formulirati recours pour excès de pouvoir, za katerega je pristojen državni svet, ki lahko proglasi uredbo za nično. Učinek erga omnes pa ima tudi proglašenje nezakonitosti uredbe ob priliki rekurza en appréciation de validité, ki spada pravtako v pristojnost državnega sveta.⁷ To je edina izjema na polju

⁷ Gl. Fliniaux, op. cit. Ta rekurz lahko formulira v teku 30 let vsaka stranka v oni pravdi, oz. upravnem postopku, kjer se vprašanje zakonitosti upravnega akta sproži, rekurz pour excès de pouvoir pa je vezan na rok dveh mesecev od dne, ko izve avtor rekurza, čigar direktni in osebni interes mora biti oškodovan, za akt, čigar zakonitost pobija.

contentieux-a de l'interprétation oziroma contentieux-a en appréciation de légalité, kjer imamo opraviti z učinkom erga omnes, dočim bi se po Waline-u moralo sklepati, da je učinek erga omnes pravilo (gl. zgoraj pod II.).

5. Postopek v primeru prejudicialnega vprašanja. — Kaj mora storiti sodnik, ako se pojavi prejudicialno vprašanje? Izdati mora sklep o odlogu postopka; ta odlog postopka ima dvojni pomen: priznanje nepristojnosti in poziv pristojnemu upravnemu oz. sodnemu oblastvu, naj izreče svoje mnenje. Čim sodnik odloži postopek, je njegov tek prekinjen dotlej, dokler ena izmed strank ne predloži sodniku rešitve prejudicialnega vprašanja s strani pristojnega oblastva. Sodnik sam ne prevzema iniciative (iz razloga medsebojne neodvisnosti rednega in upravnega sodstva), ampak samo pozove stranko, ki je doslej pokazala več diligence, naj se obrne v zadevi prejudicialnega vprašanja na pristojno upravno oblastvo oz. upravno sodišče. Čim stranka to stori, se sproži contentieux de l'interprétation oz. contentieux de l'appréciation de légalité. Stranka sama se mora pobrigati, da izve, katero upravno oblastvo oz. sodišče je pristojno; le-to oblastvo ne sme odkloniti prošnjo, ako ugotovi, da je za presojo prejudicialnega vprašanja pristojno in da teče v resnici neka pravda, kjer se je to vprašanje postavilo. Odgovor (interpretacija oz. presoja zakonitosti) je za sodnika glavne pravde obvezen, saj je sam vnaprej priznal pristojnost oblastva, ki ga izda.

B. Contentieux de l'interprétation kot direkten rekurz.⁸ V nekaterih primerih je možen direkten recours en interprétation (ni pa možen, kakor rečeno, direkten recours en appréciation de légalité). Ni treba, da teče s tem v zvezi kaka pravda, zadošča navadno nesoglasje, ki se pojavi v upravnem življenju. Primer: nek minister želi poznati točni smisel nekega upravnega akta, katerega ne more interpretirati sam (n. pr. neke pogodbe, sklenjene med njegovim ministrstvom in zasebnim podjetjem), in se obrne na državni svet s prošnjo za interpretacijo. Učinek te interpretacije se ravna po načelih, razloženih zgoraj pod II, A, 2. Državni svet za bodoče ni vezan na svojo rešitev? tretji se na to rešitev ne morejo sklicevati, niti je ni mogoče uporabiti nanje.

Ta direktni rekurz je včasih služil upravi kot kritje njenemu umiku, namreč v primeru, kadar se je odpovedala

⁸ Gl. Marie Laine, op. cit. l. II. p. 615.

postopku potom izvršnih odlokov in mesto tega raje zaprosila sodišče za interpretacijo neke pogodbe (n. pr. raznih koncesijskih pogodb in oddaje javnih del): uprava se je namreč s svojimi odloki in enostranskimi interpretacijami pogodb včasih zaletela in bila potem obsojena na precejšnje odškodnine, kar jo je polagoma izučilo.

Poudariti je treba, da zasebniki ne morejo zahtevati neposredno in izven tekoče pravde interpretacijo kakega upravnega akta, tudi če bi dokazali svoj interes na tem. Interpretacija pod takimi pogoji ne bi bila rešitev nekega spora, ampak nasvet; naloga sodnika pa ni dajati nasvete, ampak razsojevati spore.

IV. Paralelo h contentieux-u de l'interprétation upravnih aktov tvorijo primeri, ko se pojavijo med postopkom pred upravnimi oblastmi oz. upravnimi sodišči vprašanja, ki spadajo v pristojnost rednih sodišč. Tukaj imamo v skladu z načelom ločitve upravne in sodne oblasti vedno in brez izjeme opraviti s prejudicialnimi vprašanji. Primer: za spore, ki se tičejo volitev v mestne oz. departementalne svete, so pristojna upravna sodišča, ki pa morajo napotiti stranke k rednemu sodišču v svrhu rešitve vprašanj, ki se tičejo pravne sposobnosti, prebivališča, državljanstva itd.

Končno je še opozoriti na to, da je možen contentieux de l'interprétation tudi glede sodb upravnih sodišč. Zgodil se je naslednji primer: državni svet je izdal sodbo, ki je fiksirala dobo trajanja garancije za obresti, ki jo nudi država železniškim družbam. Uprava javnih del se te sodbe ni držala, češ da ni jasna; nato je na zahtevo prizadetih družb državni svet izdal v obliki nove sodbe in interpretacijo svoje prve sodbe. Tako postopanje je opravičljivo, ker je praktično zelo težavno prisiliti upravo do tega, da bi spoštovala avtoriteto rei iudicatae. Na območju zasebnega prava bi bila uprava prisiljena, nastopiti kot tožiteljica, če bi hotela presekati dobo trajanja garancije za obresti; nato bi bila seveda zavrnjena z ekscipijo rei iudicatae. Na območju javnega prava pa uprava uživa privilegij, postopati po službeni poti, in ji zato ni treba nastopiti v vlogi tožitelja; kot tak je prisiljen nastopiti njen nasprotnik s pomočjo contentieux-a de l'interprétation.

Dedni dogovor.

Dr. Juri Štempihar.

„Dedni dogovor“, tudi „zapuščinski dogovor“ imenovan, ki pogosto zaključí kmetsko zapuščinsko razpravo in ki ga ni zamenjati z „dedno pogodbo“ (§§ 602, 1249 sl. odz.), je po svoji poglobitvi vsebini dogovor o delitvi zapuščine tako glede aktiv kakor tudi glede pasiv in je bolj sad nepravdne prakse, kot pa predmet zakonodajne ali znanstvene pozornosti. Nanj se nanašajo določbe §§ 127 sl. np.; odz. ga niti ne omenja. Pa tudi nepravdni postopnik nima podrobnih določb o značilnih sestavinah dednega dogovora: namreč o takozvani „prevzemni (tudi: povzemni) pravici“¹ in o „dednih odpravščinah“.

Predno se lotimo le-teh, nekaj besedi o

I. dedni delitvi.

Dedna delitev² je pojmovno takrat podana, kadar dele s odediči kot taki pripadajo zapuščino med seboj. Izločiti je pravne operacije, ki zasledujejo enak ali podoben smoter, n. pr. dedno odrečenje, odklonitev dediščine, kup dediščine itd. V razmerju nasproti tretjim osebam, zlasti upnikom in volilojemnikom, ne spremeni dedna delitev ničesar; pravne posledice, ki se podajo iz načela vesoljnega nasledovanja, ostanejo neprizadete. Vsebina delitvenega dogovora je merodajna samo na znotraj, med pogodniki; ne glede na to, ali se ozira prisojilna listina na podatke delitvenega dogovora ali ne. Pravilna je tista praksa, ki prisoja zapuščino po dednih prijavah in ne po podatkih dednega dogovora,³ ker na ta način najbolj jasno predoči nastop vesoljnega nasledovanja. To ne izključuje, da izreče prisojilo tudi dopustnost (§ 140 np.) za izvedbo zemljiško-knjižnih dejanj po podatkih delitvenega dogovora. V tem primeru seveda mora biti delitev dogovorjena pred prisojilom. Ali se sme delitev pred prisojilom izvršiti oziroma zahtevati, je pa sporno vprašanje, ki ga bo zanikati. Pred prisojilom je namreč zapuščinski sklad last „ležeče zapuščine“, ne last sodedičev ali njih skupnosti; sodediči jo samo

¹ Némethyjeva knjiga obrazcev za nesporno postopanje in razprava v Gerichtshalle 1895 str. 261 nasl. Prim. dejanski stan odločbe Sl. Pr. št. 110.

² Krčmář V: § 51; Ehrenzweig § 512; III, IV; Klang 2/1 str. 831.

³ Drugače Ofner v NotZ 1909 str. 313 in Ehrenzweig § 512 op. 17.

predstavljajo in ev. upravljajo (§§ 550, 810, 811 odz., § 114 np.) in sicer kot tujo imovino.⁴ Med sodediči obstoji le „skupnost dedne pravice“, ne pa skupnost na fizični zapuščini sami. Delitev bi se mogla izvršiti samo glede posameznih zapuščinskih predmetov v mejah § 114 np.

Ker po našem pravnem redu zapustnik s svojo imovino za primer smrti prosto razpolaga, more delitev prepovedati (§ 852 odz.; prim. § 564 c odz.) ali pa določiti, kako naj se izvrši; to v obliki, ki je za poslednjevoljne naredbe predpisana. Iz določb §§ 128, 29/2 np. se da sklepati in se tudi dejansko sklepa, da je sodedičem dovoljeno, da v medsebojnem sporazumu oziroma z odobrenjem varuškega oblastva odstopijo od zadevnih zapustnikovih odredb.⁵ Te veljajo tudi sicer samo, kolikor niso v nasprotju s posebnimi zakonskimi predpisi, n. pr. § 106/3 gozdnega zakona (prim. § 151/3 np.).

II. Prezemna pravica

izvira, kakor je razvidno tudi iz § 29/2 np., ali neposredno iz zakona ali iz zapustnikove odredbe ali pa iz pogodbe. Je stara in splošno ukoreninjena ustanova velike agrarnopolitične pomembnosti, ki varuje kmetijo pred razdrobljenjem, jo ohrani rodu in vrši mortis causa isto funkcijo kot med živimi „izročilna pogodba“.⁶

1. Zakonita prevzemna pravica.

Dokler so naši predniki živeli v zadrugah, zanjo ni bilo potrebe. Ko pa je kmet postal podložen, je gosposka prakticirala kmetsko dedno pravo in zapuščinsko postopanje po urbarjih in starih navadah, brez trdnih pravil, čisto po prostem preudarku.⁷ Imela je naravno interes na tem, da ostane kmetsko posestvo „kontribuabilno“, t. j. sposobno za dajanje zemljiških bremen. Skrbela je za to, da je izročil kmet posestvo samo enemu otroku oziroma, da se je izvršil prehod tako v primeru smrti in da se je preprečila

⁴ Ehrenzweig §§ 510: IX; § 512: I; § 195 op. 2.

⁵ prim. Ehrenzweig § 512 op. 14; Klang 2/1 str. 885.

⁶ Definicija v naredbi pravosod. min. 12. 1. 1916 št. 3 naredbenika in 17. 4. 1894 št. 15 naredbenika je merodajna pač samo za finančne oblasti. Prim. tudi nemški odz. §§ 1477, 1502, 1515 in švic. civil. zak. čl. 228.

⁷ Tilsch: Dědické právo rakouské 1905, str. 28 op. 6 in str. 148 nasl.; Dolenc: Pravna zgodovina slovenskega ozemlja 1955 str. 152, 327; § 21: 2.

delitev kmetije.⁸ Ta praksa je bila uzakonjena pod Marijo Terezijo najprej za Tirolsko, potem tudi za druge dežele in § 761 odz. se je mogel kratko sklicevati na dotične predpise. Posestvo je imel v celoti prevzeti eden od otrok ali preostali zakonski drug, če je bil solastnik; če ni prišlo do sporazuma glede osebe prevzemnika, se je moralo posestvo v celoti prodati in se je med dediče delil skupiček. Vsi ti predpisi zadevajo samo dedno delitev, ne spreminjajo pa ničesar na zakonitem dednem nasledstvu samem; v denarju odpravljeni sodediči so vesoljni nasledniki zapustnika,⁹ ne pa mogoče legatarji.

Ta zakonodajna ureditev je prešla v ljudsko pravno zavest in ko je bila v posledici zakona 27. junija 1868 št. 79 drž. zak. (in zadevnih deželnih zakonov) odpravljena, se je dejansko prakticirala naprej kot reakcija zdrave kmetijske pameti zoper določbe odz. o zakonitem nasledstvu,¹⁰ dokler ni bila z zakonom 1. aprila 1889 št. 52 drž. zak. (koroški deželni zakon o dednih očevinah z dne 16. septembra 1903 št. 33) zopet vzpostavljena v deloma spremenjeni obliki in kolikor je s posebnim (deželnim) zakonom uvedena.^{10a}

2. Poslednjevoljno ustanovljena prevzemna pravica.

A. Zapustnik more v posledici načelno pripustnega prostega razpolaganja z imovino za primer smrti določiti, da naj prevzame zapuščino v naravi eden sodedič, ki odpravi ostale sodediče v denarni ali drugače določeni vrednosti. Višina odpravščine se določi po naročilih zapustnika, s sporazumom sodedičev ali po sodni cenitvi. Tudi tu ne gre za

⁸ prim. Schiff v öst. Staatswörterbuch 2. izdaja, I. str. 91 nasl.

⁹ Tilsch l. c. str. 151 in Unger, öst. Erbrecht 1879 str. 381 zoper Krainz-Pfaff-Ehrenzweig III. izdaja str. 542, kjer je rečeno, da tistega, ki ni prevzemnik, ni smatrati za dediča, ker ne nasleduje in universum ius defuncti; zato tudi ne jamči za zapuščinske dolgove, kolikor ne obstoji razen posestva še kak poseben zapuščinski sklad. Za pravilnost Tilsch-Ungerjevega naziranja ne govori samo naslov, temveč tudi vsebina očevinskega zakona, zlasti §§ 1/1, 8/2, 9/1, 3 in 5 drž. zakona. Prim. tudi Anders, Grundriss des Erbrechts 1910 str. 78.

¹⁰ prim. Steinbach v GerZ 1877 str. 155; Unger str. 196, kjer uporablja za prevzemno pravico izraz „Losungsrecht“; Goršič v Sl. Pr. 1914 str. 167 in v komentarju k np. str. 528, kjer govori o normah običajnega prava v pogledu nedeljivosti kmetjskih posestev; Skaberne, Hišne in rodbinske zadruge v Jugoslaviji v Sl. Pr. 1935, zlasti str. 75, 77 in 79.

^{10a} primeri § 415 odz., čl. 123 : 2, 131 trg. zak. ne spadajo sem.

spremembo zakonitega dednega nasledovanja samega, temveč samo za način delitve zapuščine.

Kot pri zakoniti gre tudi pri poslednjevoljni prevzemni pravici redoma za prevzem posestva v last, ne samo v užitek oziroma v upravo. Prevzem v užitek ali upravo pa se pokaže kot potreben, če je določeni prevzemnik mladoleten ali drugače začasno nesposoben za samostojno gospodarstvo. Zapustnik more, kot je v § 13/3 državnega in v § 14/3 koroškega očevinskega zakona izrečno omenjeno, določiti preostalemu zakoncu pravico, da prevzame zapuščino do polnoletnosti prevzemnika ali do drugače določenega roka v užitek proti temu, da skrbi za vzgojo in vzrejo otrok (dedičev ali sodedičev).¹¹ Tu imamo opraviti z dvema prevzemnikoma: prvi prevzame v užitek in „gospodarstvo“ proti obračunu ali brez tega, drugi prevzame v last. Pravni položaj ni istoveten s fidejkomisarično nadomestbo, pač pa ji je po „učinku enak“ v smislu § 120/1 np. V praksi se izvrše zemljiško-knjižna dejanja glede obeh prevzemnikov često obenem in sicer tako, da se za „gospodarja“ vknjiži lastninska pravica in za pričakovalca „zaznamuje“ prevzemna pravica ob nastopu polnoletnosti itd. ali pa obratno, da se za „pričakovalca“ vknjiži lastninska pravica z „zaznambo gospodarskih pravic“ sedanjega gospodarja. Zgodi pa se tudi, da je v poslednjevoljni naredbi „gospodar“ poklican k prevzemu v last, toda z omejitvijo, da mora posestvo v določenem času izročiti pričakovalcu v last: prava fidejkomisarična nadomestba po §§ 608, 652 odz. Če se tak dogovor sklene v zapuščinski razpravi, gre za nepravo fidejkomisarično nadomestbo.¹²

B. Takrat, ko sta bila izdana državni in koroški očevinski zakon, preostali zakonski drug, ki ni imel dedne pravice iz pogodbe ali poslednjevoljne naredbe, v najbolj praktičnih primerih po zakonu dedne pravice ni imel in torej ni bil dedič. Zapustnik more nameniti prevzemno pravico tudi osebi, ki se ne more sklicevati na zakonit dedni naslov. Po današnjem pravnem stanju more nastopiti tak primer posebno, če se zakonski drug dedni pravici odreče ali jo odkloni, kar se v praksi neredko zgodi. Za take primere je neobhodno potrebno, da se v vprašanju pravne narave prevzemne pravice zavzame določeno stališče. Kjer spada namreč prevzemnik med sodediče, tam je — gledano

¹¹ Ehrenzweig, § 479.

¹² prim. SZ XIII : 219; odločba SZ VIII : 247 je mnenja, da je dražba zoper sedanjega lastnika dopustna. Neodločeno je vprašanje v GIUF 2861.

zgolj s praktičnega stališča — lastnost prevzemnika kot dediča tisto, kar določi in obeleži pravni položaj tako nasproti sodedičem kot tudi nasproti drugim osebam, zlasti upnikom in sicer tako v materialnopravnem kot tudi v procesualnem pogledu, kar se namreč tiče vloge prevzemnika v zapuščinskem postopku. Prevzemnik je dedič; dediči pa so in ostanejo tudi ostali sodediči. Prevzemna pravica na učinkih vesoljnega nasledovanja ničesar ne spremeni; ni zakonitega razloga, da bi poklic k prevzemu zapuščine v naravi ali izvrševanje te pravice karkoli zabrisala ali spremenila na lastnosti prevzemnika kot dediča in na posledicah njegove dedne prijave.¹³ Zlasti ne gre pri tem že samo na sebi za kup dediščine; kup dediščine bi se moral posebej dogovoriti in sicer v predpisani obliki. Tako prevzemnik kot tudi ostali sodediči jamčijo kot dediči po §§ 820, 821 odz.^{13a} Če je prevzel prevzemnik dolgove v svojo izključno plačilno obvezo, je to samo prevzem izpolnitve po §§ 1404, 1405 odz.

Drugačna je stvar, kadar prevzemniku ne gre lastnost dediča. Podelitev prevzemne pravice se glede na določbe § 532 odz. ne more smatrati za postavitev dedičem; prevzemna pravica zato ni dedna pravica.¹⁴ Kakšna pravica pa je, o tem je bilo sicer mnogo spora,¹⁵ vendar jo bomo morali glede na določbe §§ 535, 653 odz. označiti kot volilo in sicer kot onerozno volilo, ker mora prevzemnik šteti odpravnine.¹⁶ Spore o pravni naravi prevzemne pravice je v veliki meri pač pripisovati okolnosti, da se pri obravnavanju predmeta ni delala razlika med poslednjovoljno in pogodbeno prevzemno pravico in je vprašanje preklicnosti prevzemne

¹³ Ut 75/38: Vdova je sklenila z zakonitim dedičem dedni dogovor, s katerim je prevzela zapuščino v naravi, zakonitega dediča pa odpravila v denarju; s tem ni postala vesoljna naslednica zapustnika ali zakonitega dediča in ji ni odrekati zaščite po analogiji zadnjega stavka §-a 824 odz; njenega pravnega položaja tudi ni istovetiti s položajem kupca zapuščine. Rv 576/57: Žoper požar zavarovano posestvo je prešlo na toženca potom dednega dogovora. Dedni dogovor, s katerim delijo dediči zapuščino in prevzamejo posamezni dediči točno določene stvari iz zapuščine, ne predstavlja vesoljnega nasledstva, temveč je pogodba med dediči, sklenjena glede posameznih zapuščinskih predmetov; ne more imeti torej posledic iz § 68 zav. zak., ampak je odsvojitvev po §§ 64 in 66 zav. zak.

^{13a} prim. Ehrenzweig § 489 : V.

¹⁴ Nasprotno mnenje zavzema menda samo Némethy l. c. str. 272, ki pa od prevzemnika ne zahteva dedne prijave, temveč izjavo, ali sprejme prevzemno pravico ali ne.

¹⁵ Zbirka spornih mnenj pri Ehrenzweigu § 512 op. 16.

¹⁶ prim. Ehrenzweig § 517 : I : 2 in § 523 : II.

pravice kolikor toliko vplivalo na orientacijo posameznih piscev.

S tem, da je prevzemna pravica ne-dediča označena kot volilo, je določen tako materialnopravni kot tudi procesualni položaj prevzemnika. Glede razmerja nasproti upnikom je ta posledek deloma nezadovoljiv. Volilojemnik osebnim upnikom ne jamči in, če bremen ni prevzel v svojo plačilno zavezo, so upniki nakazani na odpravščine dedičev. Na določbo § 1409 odz. se ne morejo sklicevati, ker ima v mislih pravni posel med živimi in ustvarja kumulativni pristop k dolgu odsvojitelja, ki jamči osebno naprej. Nekateri menijo, da je v prevzemni pravici že pojmovno vsebovan prevzem dolgov. Prevzemna pravica bi pa morala biti potem neka svojevrstna pravica, za katero v pozitivni zakonodaji, tudi v očeviskih zakonih, zastonj iščemo natančnejših podatkov. Njeni učinki in druge podrobnosti bi bile popolnoma prepuščene pravniški iznajdljivosti ali pa razlogovanjem pravičnosti ali primernosti. De lege lata se nam je držati uzakonjenih kategorij. Mogoče je Némethy iz teh pravičnih razlogov prišel do napačnega zaključka, da je prevzemna pravica dedna pravica. Z njegovega stališča bi ne bilo potrebno, da je sestavil nesporne obrazce z izrečno navedbo, da prevzame prevzemnik zapuščino „z bremenom in koristjo“; s praktičnega stališča pa jim ni ugovarjati.

Če gre za prevzem cele zapuščine ali vsaj njenih glavnih sestavin, ni izključena analogna uporaba določb o kupu dediščine, na kar opozarja istotako Némethy. Če pa gre samo za prevzem posameznih zapuščinskih predmetov, je taka analogija izključena, pa večinoma tudi nepotrebna. Najbolj naravna analogija bi bila ona iz očeviskih zakonov, vendar bo — ne glede na to, da na našem ozemlju pretežno nimajo zakonske veljave — zadevnim določbam težko kaj zanesljivega posneti.

Če prevzemnik ni dedič, se s prevzemom ne izvrši prava delitev zapuščine; dediči dele samo prevzemnino in prevzemnik na tej delitvi ni udeležen. Če zapustnik prevzemnine ni določil, se mora določiti sporazumno ali s sodno cenitvijo. Ali ima prevzemnik šteti prevzemnino v višini dednih ali v višini nujnih deležev, je vprašanje razlaganja zapustnikove volje.

3. Pogodbeno ustanovljena prevzemna pravica prihaja praktično v dveh primerih v poštev: pri ženitnih (zlasti dednih) pogodbah in kot prost sporazum med sodediči.

A. Pri ženitnih pogodbah jo najdemo v različnih kombinacijah, kakor se pač v konkretnem primeru uredi razmerje med zakoncema. Ako je dogovorjena zgolj dedna pogodba, potem je vsak zakonec glede razpolaganja med živimi neomejen; s takimi razpolaganji more prevzemno pravico izjaloviti.¹⁷ Značilnost dednih pogodb je, da imajo določbe za primer, da „ne bo otrok iz tega zakona“ ali pa, če otroci bodo. V prvem primeru si pogodnika izgovorita medsebojno nasledovanje, navadno izpopolnjeno z vzajemno oporoko. V drugem primeru ima dogovorno nastopiti zakonito nasledovanje, preživeči zakonec pa si izgovori prevzemno pravico. Razlaga te določbe ne more biti dvomljiva:¹⁸ dediči so otroci, s katerimi konkurira preostali zakonec, če se dedni pravici ne odreče (ali je ne odkloni). Velja, kar je bilo povedano pod 2 : A. Če se ji odreče ali jo odkloni, pa velja, kar je bilo povedano pod 2 : B s pristavkom, da gre tu za pogodbo o volilu, ki je naše pravo (izvzemši primer § 1255 odz.) ne prizna. Zapustnik jo more z razpolaganji med živimi izjaloviti; po njegovi smrti bo obveljala le, če je bila upoštevana poslednjevoljna oblika (§§ 61/1 in 75 zb.) in izjava ni bila preklicana.

Če je razen dedne pogodbe dogovorjena tudi imovinska skupnost s prevzemno pravico,¹⁹ potem je vsak zakonec glede razpolaganja med živimi po meri imovinske skupnosti vezan.²⁰ Prevzemna pravica je obvezno dogovorjen način likvidacije skupnosti.

¹⁷ drugače SZ XV : 212: Prevzemna pravica, ustanovljena v dedni pogodbi in medsebojni oporoki se ne more enostransko preklicati. More se izpogoditi tudi izven imovinske skupnosti in ji ni prisojati značaja poslednjevoljne naredbe, dasi predpostavlja smrt enega izmed sopednikov, ker se tudi imovinska skupnost za primer smrti kot tudi darilo za primer smrti zamoreta pogodbeno ustanoviti in takim poslom ne gre odrekati značaja pogodbe. — Po tej odločbi bi tista vezanost, ki izhaja po Wellspacherjevem nauku iz imovinske skupnosti in ki si je v novejši praksi pridobila upoštevanje, veljala tudi v primerih, kjer je dogovorjena samo dedna pogodba brez imovinske skupnosti.

¹⁸ Klang § 1249 str. 807: oporočno, torej preklicno postavljenje otrok za dediče; preklicati se more tudi prevzemna pravica. Odločba GIUnF. 1715: zakonca sta priznala s tem zakonito dedno nasledstvo otrok; prevzemna pravica je kodicilarna utesnitev zakonitih dedičev in se more preklicati.

¹⁹ Klang § 1217 str. 561, § 1253 str. 677.

²⁰ Rv 614/54: Posledica imovinske skupnosti (med živimi) je, da posamezni zakonec ne more enostransko razpolagati niti s skupnim zemljiščem niti s svojim solastninskim deležem; tudi ne more zahtevati delitve, dokler traja zakonska skupnost; knjižni vpis te iz zakona sa-

Klang (§ 1217 str. 561; prim. tudi § 1249 str. 805) pripušča možnost, da se dogovori med zakonskima prevzemna pravica tudi izven dedne pogodbe ali imovinske skupnosti in jo smatra za poseben, v zakonu neurejen lik ženitnih pogodb. Označuje jo za darilo za primer smrti oziroma za opcijo.

B. Izven primerov pod 1., pod 2: A in B ter pod 3: A morejo sodediči po dednem pripadu prosto dogovoriti, da prevzame eden izmed njih ali kaka druga oseba zapuščino v naravi in da druge odpravi. Tu gre samo za poseben način civilne delitve. Druga oseba kot prevzemnik ne postane vesoljni naslednik zapustnika, temveč je pravni naslednik dedičev. Analogna uporaba določb o kupu dedščine ne prihaja v poštev, pač pa so uporabne določbe § 1409 odz. O delitvi dedščine more biti govora le v toliko, kolikor se deli prevzemnina med sodediče.

III. Dedne odpravščine.

„Starši in otroci so po slovenski pravni zavesti nerazdružljiva celota do smrti... gospodarja“.²¹ Sorojenci domnevnega prevzemnika delajo na domačiji do poroke ali osamosvojitve in dobivajo zato polno oskrbo. Zavedajo se in računajo s tem, da bo posestvo verjetno pripadlo samo enemu izmed njih in da bodo ostali morali z doma. „Domače delo“ se ne opravlja in ne plačuje na podlagi službene pogodbe.²² Praksa je skoro enotna v pravilnem naziranju, da morejo „domači“ zahtevati mezdo samo takrat, če je bila izrečno in določno dogovorjena. Samo v tem primeru je moči govoriti o službeni pogodbi.

Kdor je „domač“, pričakuje samo polno oskrbo v naravi in odpravščino („doto“), navadno v denarju. Slednjo za to, da „lahko kaj začne“ ali bolj krepko povedano, da se more „kam v kraj spraviti“. Z odpravščino se poravnajo zakoniti zahtevki otrok do staršev oziroma po domače „iz grunta“; t. j. dota, oprema, bala, dedni (nujni) delež. V dvomu se misli na dedni, ne na nujni delež; kajti nujni delež gre tudi tistemu, ki na domu ni delal. Ti zakoniti

mega izhajajoče omejitve je predviden v § 8 z. z. — SZ XV : 190: Dokler zakon traja, odpadejo pravice iz §§ 829, 830 odz. — Prim. odločbo Sl. Pr. št. 220 in Ehrenzweig (II. izdaja 1937) § 437 : III : 1 : a in § 446 : IV : 1.

²¹ Dolenc: Pravna zgodovina slovenskega ozemlja str. 320, 321; prim. tudi str. 148, 150, 319.

²² Bajič, Delovno pravo I. str. 178; Ehrenzweig § 373 : III : 1, § 457 : II; Klang § 1152 str. 138.

zahtevki se poravnajo včasih ob smrti gospodarja, včasih že prej; ob poroki ali osamosvojitvi, bolj redko ob izročitvi posestva z izročilno pogodbo.²³ „Odpravščina ima pravno naravo surrogata za delež na posestvu“, pravi Unger.²⁴ To velja seveda tudi za odpravnine, katere mora šteti prevzemnik posestva. Nič ni bolj napačno, kot nazaranje, da je odpravščina kupnina in da se z izvrševanjem prevzemne pravice izvrši kupna pogodba.²⁵ Ljudski pravni zavesti in poslovni volji strank ta konstrukcija ne ustreza in jo je že Némethy upravičeno grajal.²⁶ Odpravščina ne obstoji nujno v denarju in ni v nobenem primeru „čista denarna terjatev“, kot n. pr. denarno posojilo po § 985 odz. ali kupnina po 1055 odz. Posledica je, da se sme zahtevati valorizacija.²⁷ Često je odplata za dedno odrečenje. Z njo se poravnajo zakonite obveze staršev; v tem okviru ne more biti daritev, temveč je odplatna dajatev.

Krog „domačih“ je v dvomu istoveten s potomci v ravni črti. Včasih pa delajo na domu (brez službene pogodbe) tudi sorodniki iz stranske črte, unuki ali osebe iz svaštva z ozirom na nedoločene obljube, da bodo dobili posestvo ali „doto“. Če se te obljube ne izpolnijo, potem je treba seči po reparacijah civilnega prava.

Zavarovalna prevara.

Pravnoprimerjalni prikaz z ozirom na § 340 kz.

Dr. Rudolf Trofenik.

V zakonodaji kakor tudi v kazenskopravni književnosti vlada neenotno naziranje o pravnem značaju zavarovalne prevare (§ 340 jug. kz.). Nekateri kazenski zakoniki in načrti posebnega delikta zav. prevare ne poznajo, ker smatrajo, da je zav. prevara le poseben primer obče prevare (§ 334 kz.) in da je vsled tega posebna določba zav. pre-

²³ Schmidt, Gutsübergabe und Ausgedinge 1920, str. 101.

²⁴ Öst. Erbrecht str. 196.

²⁵ SZ V : 8: kup, sklenjen v teku zapuščinske razprave. Tudi SZ XV : 112 govori o „kupnini“.

²⁶ I. c. str. 262.

²⁷ Pri nas je praksa pretežno nasprotnega naziranja; n. pr. Rv 329/35.

vare odveč.¹ Druga skupina kaz. zakonikov in načrtov spravlja zav. prevaro pod dejanski stan občenevarnih kaznivih dejanj, v tem primeru tvori za vsako zav. prevaro bistvena „namera pridobiti zavarovalnino“ le obtežujočo okolnost pri deliktih požiga, uničenja, povzročitve poplave itd.² Večina kaz. zakonikov in načrtov pa smatra zav. prevaro kot pravno povsem samostojno kaznivo dejanje.³ Vendar tudi ti pravkar omenjeni kaz. zakoniki in načrti ne tvorijo zaključene vsebinske enote; njihova vsebinska kakor tudi sestavna raznolikost je tako velika, da jih moremo zopet deliti v oddelke, pododdelke itd.

Predvsem bomo skušali ugotoviti pravno naravo zav. prevare, določiti njeno razmerje do prevare (§ 334 kz.) in do občenevarnih kaz. dejanj (XVII. pogl. kz.), ugotoviti storilca in predmet kaz. dejanja.

Dejanski stan zav. prevare sestavljajo tako prvine občenevarnih kaz. dejanj kakor tudi prvine prevare. Tako najdemo, da ima zav. prevara mešani dejanski stan: zunanji ali objektivni dejanski stan, ki vsebuje vse bistvene zunanje znake kaz. dejanja kot n. pr. uničenje, požig, potapljanje itd. in notranji ali subjektivni dejanski stan, ki se v danem primeru javlja v prvinah prevare.⁴ Ta notranji dejanski stan obsega zavest in hotenje, varati zavarovalca, in namero, oškodovati ga s protipravno pridobitvijo zavarovalnine. S tem, da je zakonodavec uvrstil zav. prevaro v poglavje kaz. dejanj zoper imovino (XXVII pogl. kz.) in še posebej v pododdelek 4: Prevara in bankrotstvo, je hotel pač samo poudariti naravo subjektivnega dejanskega

¹ Poljski k. z., nemški načrt iz l. 1909 in nemški profesorski proti-načrt iz l. 1911; švicarski nač. iz l. 1918 in češkoslovaški n. iz l. 1926. V književnosti zanikajo samostojno pravno naravo zav. prevare: Frank, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 16. izd. 1925, ad § 265, I. Gerland, Deutsches Reichsstrafr. 1922, s. 510., Lilienthal v Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissensch. XV. s. 327.

² Kaz. zakoniki: belgijski, francoski, luksemburški, portugalski, španski, švedski in načrt: francoski iz l. 1954.

³ Kaz. zakoniki: argentinski, bolgarski, danski, finski, nizozemski, italijanski, jugoslov., nemški, norveški, romunski, turški in venezuelski. Načrti: avstrijska načrta iz l. 1909 in 1912, grški iz l. 1924, hrvaški iz l. 1879, jugoslov. iz l. 1922, nemški načrti iz l. 1913, 1919, 1925, 1927 in 1930 ter srbski iz l. 1910.

⁴ Prim. Dolenc-Maklecov, Sistem celokupnega kaz. prava kraljevine Jugoslavije, 1954, s. 51.

stanu.⁵ Vprav zbog mešanega dejanskega stanu je zakonodavec moral uvrstiti zav. prevaro ali v poglavje občenevarnih dejanj ali pa v poglavje kaz. dejanj zoper imovino. Zato nas sestavna uvrstitev zav. prevare v pododdelek v prevari še nikakor ne upravičuje, da smatramo zav. prevaro kot poseben primer prevare ali pa celo kot poskus prevare.⁶

Zločinstvo po § 340 kz. je dovršeno, čim so ustvarjeni vsi objektivni in subjektivni znaki dejanskega stanu: čim je storilec uničil, poškodoval, prikril zavarovano stvar ali kadar je povzročil, da se potopi ali razbije ladja ali drugo prometno sredstvo, ki je zavarovano ali ki mu je tovor zavarovan — z namero, da dobi od zavarovalca zavarovalnino.⁷ Če je storilec ravnal brez te namere, potem je dejanje event. presojeti po določbah o občenevarnih kaz. dejanjih.⁸ Dejanski stan po § 340 kz. je torej dovršen, kadar nastopi zavarovalni primer: t. j. storilec dobi možnost, da uveljavlja pravico do zavarovalnine. Če storilec nato v resnici uveljavlja svojo zahtevo ali ne (npr.: ker se je skesal ali pa vsled suma odstopil od izvršitve prevare), je za dovršitev dejanskega stanu § 340 kz. neupoštevno. Zav. prevara je pravno samostojno kaz. dejanje; po svoji naravi pa je pripravljalno dejanje, ker ustvarja šele pogoje za izvršitev nato sledeče prevare (§ 334 kz.). Kajti šele, ko je zločinstvo § 340 kz. dovršeno, je možen začetek dejanske prevare.⁹ S tem pa, da zasledujeta oba delikta — §§ 340 in

⁵ Nasprotno pa so danski kaz. zak. iz l. 1930 (§ 181) in nemška načrta iz l. 1915 (§ 259) in l. 1919 (§ 256) uvrstili zav. prevaro v poglavje občenevarnih kaz. dejanj. Nem. načrt iz l. 1925 (§ 311) pa je uvrstil zav. prevaro — in to z nespremenjenim besedilom, v poglavje kaz. dejanj. zoper imovino.

⁶ „Es ist überhaupt verfehlt aus der systematischen Stellung im Gesetzbuch irgendeines Delikts allzu große Schlüsse auf dessen juristische Natur zu ziehen.“ Thiel, Der Versicherungsbetrug. Leipzig 1910 str 51.

V istem smislu odločba nemšk. vrh. sodišča. Vidi „Entscheidungen des Reichsgerichtes in Strafsachen“. Rep. 3221/87.

⁷ Cubinski, Naučni i praktični komentar krivič. zak. Kralj. Jugoslavije. 1930. ad § 340 k. z.

⁸ Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 25. izd. 1927. (izdaja E. Schmidta) pojmuje namero kot nagib: „Absicht (sc. betrügerische) ist dabei als Beweggrund, nicht als Vorsatz aufzufassen.“

⁹ „Das Zerstören etc. ist höchstens eine Vorbereitungshandlung zum Betrug, und da als solche mit Strafe bedroht, ein selbständiges Delikt, nicht aber ein Spezialfall des Betrugs. Wenn nicht für den in Frage stehenden Tatbestand das unzutreffende Wort „Versicherungsbetrug“ sich eingebürgert hätte, käme niemand auf den Gedanken, hier überhaupt von Betrug zu sprechen.“ — J. Heimberger, v. Zeitschrift für

354 kz. — en in isti cilj in da služi časovno prejšnje dejanje § 340 kz. le kot sredstvo za poznejšo izvedbo prevare, se oba delikta nikakor ne spajata v pravno enoto,¹⁰ marveč imamo še vedno dvojje samostojnih kaz. dejanj, katerih medsebojno razmerje je treba presojati po načelih realnega steka (§ 62 kz.)¹¹

Zunanji dejanski stan zav. prevare sestavljajo ponajveč prvine občenevarnih kaz. dejanj. Zato moramo ugotoviti odnos zav. prevare do teh kaz. dejanj. Če je storilec v nameri, da bi pridobil zavarovalnino, s svojim dejanjem povzročil nevarnost za življenje kakšne osebe ali tujo imovino v velikem obsegu (§ 188 sl. kz.), potem je z enim dejanjem prekršil več zakonskih predpisov. Vsled tega je treba v danem primeru uporabljati pravila idealnega steka (§ 61 kz.)¹²

die ges. Versicherungswissenschaft, 1926. Bd. 26. s. 276. Dolenc-Maklecov op. cit. str. 259. šteje zav. prevaro med „posebne zločine z obeležjem, podobnim prevari.“ — torej smatra zav. prevaro za pravno samostojno dejanje.

V istem smislu: Liszt, op. cit. s. 675: „Der Versicherungsbetrug ist selbständiges Delikt, daher nicht Betrug.“ — H. Meyer, Lehrbuch des Deutsch. Strafrechts. 4. izd. 1888 ad § 265. Schwartz, Das Strafgesetzbuch, 1914. ad § 265. Thiel, op. cit. s. 65. — Odločbe vrh. nem. sodišča, (cit. izd. zv. 17, s. 67.).

¹⁰ Liszt, op. cit. s. 341 in 675. utemeljuje pravno enotnost obeh dejanj, če sledi zav. prevari še dejanska prevara, s „Handlungsmehrheit und Verbrechenseinheit“. — Nasprotno pa odločba vrh. nem. sodišča, ko pravi „mehrere strafbare Handlungen könnten nicht lediglich deshalb zu einem fortgesetzten Delikt vereinigt werden, weil die eine nur zum Zwecke der anderen begangen wurde“. — Cit. zbirka, zv. 15, s. 23.

¹¹ Realni stek priznavajo: Meyer, op. cit. ad § 265, Heimberger, op. cit., s. 276. Ebermeyer, Reichsstrafgesetzbuch, 3 izd. 1925 ad 265, op. 1. (izdaja Ebermeyer, Lobe und Rosenberg.), Olshausen, Kommentar zum Strafgesetzbuch, 11. izd. 1927. ad § 265. Odločbe vrh. nem. sodišča (cit. zbirka, zv. 17/62, 44/255, 48/187).

Realni stek zanikajo: Frank, op. cit. ad § 265, I. Gerland, op. cit. s. 510. Thiel, op. cit. s. 57. Allfeld, Lehrbuch des Deutsch. Strafrechts, 8. izd. 1922, s. 480. Liszt, op. cit. s. 675. § 504, al. 2. turškega k. z.: „Ist der Zweck erreicht worden, so finden die Bestimmungen des vorhergehenden Paragraphen (o prevari, op. pisca) Anwendung“. (cit. po „Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher). V istem smislu art. 475 al. 2 načrta franc. k. z. iz l. 1954.

¹² Čubinski, op. cit. ad § 340 kz. Živanović, Osnovi krivičnog prava. Pos. deo I. 1923. s. 252 ss. Oppenhof, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. 1901. 14 izd. ad § 265. Speßhardt, Der Versicherungsbetrug im Reichsstrafgesetzbuch. 1885. s. 45. Thiel, op. cit. 113.

Nasprotno: Bindig, Handbuch des deutsch. Strafrechts. Bd. I. 1885 s. 358., kjer pravi, da v danem primeru ni govora o idealnem steku, nego o alternativnosti kaz. norm.

Kakor smo že zgoraj omenili, vlada med kaz. zakoniki in načrti, ki poznajo poseben delikt zav. prevare, večja ali manjša razlika, ki se predvsem nanaša na vprašanje: kdo more biti storilec in kaj more biti predmet kaz. dejanja. Javljajo se nam vprašanja: ali more biti storilec le zavarovalec ali vsakdo, le da ravna z namero pridobiti zavarovalnino ali celo samo zavarovatelju škodovati.

V § 340 kz. ni navedeno, čigava mora biti stvar. Za presojo storilca po § 340 kz. je odločilna namera: storilec mora ravnati z namero, da bi dobil od zavarovatelja (zavarovalnice) zavarovalnino. Ni bistveno, ali je storilec tudi lastnik zavarovane stvari.¹³ Storilec po § 340 kz. more biti: zavarovalec lastne stvari, zavarovalec tuje stvari (n. pr. najemnik, zakupnik, čuvalec itd.) in oni, ki niti ni lastnik zavarovane stvari niti zavarovalec tuje stvari, ki pa upravičeno pričakuje, da bo mogel za sebe uveljaviti izplačilo zavarovalnine (n. pr. dedič na smrt bolnega zavarovalca!). Po besedilu § 340 kz. ne more biti storilec oni, ki nima sposobnosti „da bi dobil (t. j. zase) od zavarovatelja zavarovalnino“. Vsled tega so od storilstva izključeni oni, ki imajo namero, drugemu pridobiti zavarovalnino ali pa samo zavarovatelju škodovati.

Predmet zločinstva § 340 kz. more biti vsaka zavarovana stvar; posebej pa zakon omenja ladje in druga prometna sredstva, ki so zavarovana ali ki jim je tovor zavarovan. Če primerjamo § 340 kz. s § 265 nem. kz.,¹⁴ s § 255a srbsk. kz.,¹⁵ s § 304 srbskega načrta iz l. 1910 (tkz. proj. I)¹⁶ in s § 355 našega načrta iz l. 1922,¹⁷ vidimo, da obsega naš § 340 kz. brezdvomno več vrst zavarovanj kakor omenjena zakonika in načrta. § 340 kz. daje svojo zaščito stvarnemu, posebej pa še pomorskemu in prometnemu zavarovanju.

¹³ Dolenc, Tolmač h kaz. zakoniku kraljevine Jugoslavije. 1929. s. 515.

Dolenc-Maklecov, op. cit. s. 259.

¹⁴ Cit. in nasled. §§ so predhodniki § 340 kz. § 265 n. k. z.: „Wer in betrügerischer Absicht eine gegen Feuergefahr versicherte Sache in Brand setzt, oder ein Schiff, welches als solches oder in seiner Ladung oder in seinem Frachtlohnversichert ist, sinken ... itd.“

¹⁵ „Ko u nameru prevare kakvu od vatre osiguranu stvar zapali ili koji učini, da se ladja, koja je ili sama ili ...“

¹⁶ Cit. po nem. prevodu (Vorentwurf 1911): „Wer in der Absicht, vom Versicherten die Versicherungssumme zu erlangen, eine gegen Feuergefahr versicherte Sache in Brand setzt oder wer ein Schiff ... itd.“

¹⁷ Ista dikcija kot načrt iz l. 1910 z dodatkom: „... ili kakvu drugo prometno sredstvo.“

Izven dejanskega stanu § 340 kz pa so ostala: zavarovanje jamstva in terjatev, zavarovanje na življenje in zoper nezgode.¹⁸

Ko smo obravnavali pojem storilca in predmet zločinstva § 340 kz., smo ugotovili, da je za današnji razvoj zavarovalstva dejanski stan § 340 kz. preozek. Ne vemo razloga, zakaj je zakonodavec iz zunanjega dejanskega stanu izpustil zgoraj naštetá zavarovanja, iz notranjega dejanskega stanu pa namero tkz. prevare iz škodoželjnosti, dočim je namero tkz. prevare iz koristoljubja strogo omejil na zavarovalca. Kar se tiče notranjega dejanskega stanu, so to idejo že pravilno obravnavali nemški načrti od l. 1925 naprej, ko pravijo: „Wer . . . in der Absicht zerstört, beschädigt oder beiseite schafft, sich oder einem anderen die Versicherungssumme zu verschaffen oder dem Versicherer zu schädigen, wird mit . . .“¹⁹

§ 340 kz. je treba preoblikovati tako, da bo njegovo besedilo obsegalo vse možne zavarovalne pogodbe in določiti storilca tako, da bo v vsakem primeru zadoščeno varnosti zavarovalstva: „Kdor protipravno povzroči z namero, sebi ali drugemu pridobiti zavarovalnino ali zavarovatelju škodovati, zavarovalni slučaj, se kaznuje . . .“

Razvoj deželskih sodišč na Gorenjskem.

Dr. Josip Žontar.

Ko je uspelo Nemcem sredi 10. stoletja obnoviti politično oblast nad gorenjsko kotlino, so prejeli razni cerkveni dostojanstveniki in plemiški rodovi-dinasti obsežne dele kronske zemlje. Škofje iz bavarskega Freisinga so združili v teku 10. in 11. stoletja selško in poljansko dolino, ravnino pri Loki, ozemlje Stražišče, kronsko posest med Lipnico, Savo in Soro ter Dovje, ki je ležalo še v samoti sredi gozdne pokrajine. Istočasno je raslo zemljiško gospostvo škofov iz tirolskega Briksena, ki ni obsegalo le Bohinja v ožjem smislu in blejske ravni, marveč tudi posamezne dele na levem bregu Save od Dobršnika pri Hrušici proti Tržiški

¹⁸ Italij. kaz. zak. iz l. 1930 (čl. 642) vsebuje nezgodno zavarovanje.

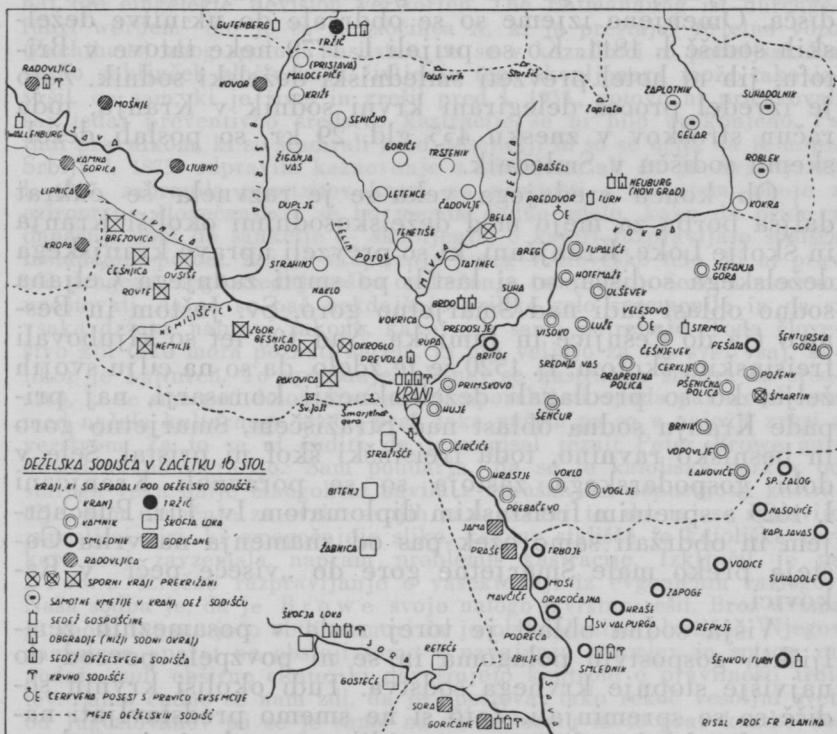
¹⁹ Isto ali slično besedilo imajo: avstr. načrt (§ 361) iz l. 1909 in 1912, nizozemski kaz. zak. (čl. 328), norveški kz. zak. (čl. 272) in turški k. z. (čl. 504).

Bistrici, onstran nje pa še vasi Mače, Čadovlje in Žablje severno od Kranja. Med obe gospostvi se je vrivala posest mejnih grofov Weimar-Orlamünde s središčem na Lipniškem gradu pri Radovljici (Waldenberg). Težišče njihovega gospostva pa se je nahajalo v vzhodnem delu kotline, v širokem pasu od Šenturške gore do Smlednika. Le sredi med omenjenimi zemljiškimi gospostvi se je ohranil drobec nekdanje kronske posesti, ostanek uradnega okrožja mejnega grofa Kranjske s Kranjem. Tako neznaten del ni mogel več nuditi močnejše opore uradni oblasti. Zato so se mogli zemljiški gospodje otresti sodne oblasti mejnega grofa, oziroma njegovega uradnika. Pri tem so koristile Briksenu in Freisingu imunitetne pravice, ki so veljale tudi za njihovo gorenjsko posest, toda dejanski razvoj je šel deloma preko pisanih svoboščin.

V drugi polovici 14. stoletja je izbruhnil boj za svetno investituro med papeštvom in cesarstvom, ki se je končal usodno za cesarske pristaše. Na vzhodnem robu kotline se je povzpela bavarska rodbina Andeških, južno od njih je zrasla posest frankovskih Sponheimov, ki je segala iz ljubljanske kotline ob Savi navzgor do Podreče in Goričan. Na zahodnem robu kotline pa je prešla posest Weimar-Orlamündskih v roke Ortenburžanov. Začela se je doba intenzivne kolonizacije. Pri tem se je množilo in premikalo prebivalstvo, obseg zemljiških gospostev je rasel in ob mejnih pasovih so se kosale sile med seboj. Andeško gospostvo je seglo proti zahodu do Kokre in proti jugu do Save. Onstran nje pa se je premikala meja med sponheimsko in freisinsko posestjo dlje časa sem ter tja. Od severa so pritiskali še Ortenburžani in se vgnezdili na Šmarjetni gori (grad Stražišče = Wartenberg). Šele sredi 13. stoletja je bil sklenjen kompromis. Meja se je ustalila proti Ortenburžanom ob Lipnici, proti Sponheimskim pa na vrhu gaštejskega hriba in nekako ob stari „kranjski cesti“.

Istočasno je nastopil v višjem sodstvu važen prehod od kompozicijskega sistema h krvnemu sodstvu. Andeški in Sponheimi, ki so imeli nekaj časa sodstvo v krajini (marki) kot patriarhov fevd, so ustanovili krvno sodišče v Kamniku oziroma v Ljubljani (deželsko sodišče Kamnik in Ljubljana), freisinski škofje so izprosili l. 1274 pravico krvnega sodstva od Přemysla Otakarja II. za vso svojo posest; pri tem so poudarili posebno: Stražišče, Šmarjetno goro in Okroglo, ker je bilo dotlej sporno. Posest briksenskih škofov pa je bila močno razrahljana po investiturnem boju. Zato niso dosegli istega cilja v višjem sodstvu. Staro kranjsko krvno

sodišče je obsegalo še sredi 14. stoletja vso gorenjsko kotlinino na levem bregu Save; meja je potekala po grebenu Karavank k sedmerim studencem na Jezerskem, po dolini Kokre do njenega izliva v Savo ter do srede savskega mostu, kjer je bil še sredi 15. stoletja vkovan velik železen obroč. Kdor ga je preskočil, je bil varen pred biriči kranjskega deželjskega sodnika. Kaznovalna pravica je prešla na loško gosposko.

V drugi polovici 14. stoletja pa je močneje naraslo število prebivalcev v radovljiškem gospostvu Ortenburžanov, zlasti vsled razvoja rudarstva. Ortenburžanom je uspelo urediti višjo sodno oblast, kar jim je potrdil l. 1395 kralj Vaclav z listino, ki je dajala pravico krvnega sodstva. S tem je izgubil Kranj višje sodstvo nad ozemljem onstran Tržiške Bistrice. Še izrazitejši je bil razvoj pri smledniškem gospostvu celjskih grofov. V teku 14. stoletja so ustvarili z nakupovanjem posameznih kmetij in vasi večjo zemljiško posest, ki je imela svoje upravno središče v

Smledniku, nekatere dele pa daleč izven njega. Kljub temu se je posrečilo Celjanom, da so uveljavili višje sodstvo povsod, kjer koli je bila njihova posest. Zato se je ujemal okoliš smledniškega deželskega sodišča z obsegom zemljiškega gospostva. Tako so spadale vasi Britof in Pešata, ki so bile v okolišju kamniškega deželskega sodišča, pod oblast krvnega sodnika v Smledniku. Podobno je bilo s Podrečo in Bregom onstran Save, ki bi morale biti prav za prav v okolišju ljubljanskega (od 1470 goričanskega) deželskega sodišča. Omenjene izjeme so se obdržale do ukinitve deželskih sodišč l. 1811. Ko so prijeli l. 1779 neke tatove v Britofu, jih ni hotel prevzeti smledniški deželski sodnik. Zato je izvedel proces delegirani krvni sodnik v Kranju, toda račun stroškov v znesku 455 gld. 29 kr. so poslali deželskemu sodišču v Smlednik.

Ob koncu srednjega veka se je razvnela še enkrat daljša borba za mejo med deželskosodnimi okoliši Kranja in škofje Loke. Kranjčani, ki so prevzeli upravo kranjskega deželskega sodišča, so si lastili po smrti zadnjega Celjana sodno oblast tudi nad Šmarjetno goro, Sv. Joštom in Besnico tja do Češnjice in Jamnika. Nad 100 let so kljubovali freisinskim škofom. L. 1520 se je zdelo, da so na cilju svojih želja, ko so predlagali deželnoknežji komisarji, naj pripade Kranju sodna oblast nad Stražiščem, Šmarjetno goro in besniško ravnino, toda freisinski škof ni pristal. Šele v dobi gospodarskega zastoja so se poravnali Kranjčani l. 1625 s spretnim freisinskim diplomatom Iv. Jur. Puecherjem in obdržali samo ozek pas od znamenja na vrhu Gašteja preko male Šmarjetne gore do „viseče peči“ v Rakovici.

Višja sodna oblast je torej rasla v posameznih zemljiških gospostvih polagoma in se ni povzpela povsod do najvišje stopnje krvnega sodstva. Tudi okoliši krvnih sodišč so se spreminjali. Zato si ne smemo predstavljati nastoja deželskih sodišč samo iz vidika razpadanja in razkranjanja mejne grofije niti kot zaključene in enotne sodne okoliše. Tako bomo razumeli, zakaj se niso oprli ob reformah Marije Terezije pri razdelitvi dežele v naborne okraje na deželska sodišča, marveč so morali vzeti za podlago cerkveno razdelitev.¹

¹ Prim. L. Hauptmann, Erläuterungen z. histor. Atlas d. österr. Alpenländer I. 4. (Krain) 454 sl.; J. Polec, Kraljestvo Ilirija, Ljubljana 1925, 133 sl.; J. Žontar, Zgodovina mesta Kranja, Ljubljana 1938, 12—28, 74—88, 209, 234 sl.

Književna poročila.

Browe Peter S. I.: Zur Geschichte der Entmannung. Eine religions- und rechtsgeschichtliche Studie. Breslau, 1936. Verlag Müller & Seiffert. Str. 125.

Bodi dovoljeno, da citiram iz poročila v „Monatsschrift für Kriminalogie und Strafrechtsreform“, l. 1937., str. 482., sodnega medicinalnega svetovalca dr. med. Rodewalda (Leipzig) zadnji odstavek: „Die Strafkammer hat die Entmannung des A. angeordnet. Das Reichsgericht hat die eingelegte Revision verworfen. Die Entmannung ist durchgeführt worden.“ Šlo je tu za zločinca A, ki je prestajal 10 letno vozo (Zuchthaus) zbog spolnih nasilstev, pa se v kaznilnici ni poboljšal. Da se bo zaključek zločinskega življenja tega skopljenega moža tako izvršil, on sam, ki je živel in grešil pred l. 1935., gotovo ni pričakoval, saj tedaj preventivno sredstvo kastracije še ni bilo uzakonjeno. Pa tudi pravnikom, ki so študirali pred desetletji in so se učili, da je n. pr. Srbija l. 1873. odpravila kaznovanje s šibanjem, ali da je Avstrija že l. 1867. zabranila poostretev kazni na prostosti s šibanjem, oboje z ozirom na človečanstvo, se bo menda čudno zdelo, kako da pride v današnji dobi do sankcije — skopljenja, o kateri razpravljajo sodišča instancijskim potom. Saj je skopljenje poseg v človeško telo, ki ni prav nič drugega, nego srednjeveško osakačenje (mutilatio). Seveda moramo upoštevati, da so se pač nekdanjsnje prilike zelo spremenile in da si vsaka država napravi zakone, kakor jih sama potrebuje. Toda človeštvo kot tako mora poznati načela, ki naj veljajo za ves svet vsaj, kolikor je kulturen. To vprašanje, ali naj se kastracija smatra za sredstvo, ki se sme pod določenimi pogoji uporabljati, spada par excellence med načela kulturnega sveta; prav taka načela pa so v najožji zvezi z verstvom. Za to se ni čuditi, da je napisal jezuit Peter Browe gori navedeno monografijo. Sam poudarja, da se je katoliška cerkev od starega veka dalje mnogokrat bavila z vprašanjem dopustnosti kastracije, sam označuje za svrhu svojih raziskavanj to, da naj se sestavijo zanesljivi viri, ki omogočujejo sliko, kakšno stališče je katoliška cerkev prej zavzemala napram problemu kastracije. Izključil je pa Browe izrečno razpravljanje o vasektomiji iz evgeničnih razlogov. Naša sodba je, da je Browe svojo nalogo izvršno rešil. Brez dvoma je znosil imponujočo obilico snovi in jo obdelal silno plastično. Njegov znanstven aparat ne obstoji samo v navajanju avtorjev in spisov, on podaja tudi obširne citate, ki dovoljujejo kontrolo o pravilnosti trditvev. Samo čudno se nam zdi, da je upošteval tako rekoč vesoljni svet, od Jugoslovanov pa se je samo na enem mestu in to prav kratko dotaknil Bolgarov. Obdelal je snov po vidikih, da se izvrši kastracija iz asketsko-religijskih vzrokov, zaradi pridobitve haremskih evnuhov, v medicinske svrhe, iz osvete ali za kazen, slednjič iz umestnostnih razlogov. Vsako poglavje za-se zaključuje avtor z navedbo zakonodaje, ki se je tikala teh problemov, in pa z razlago stališča katoliške cerkve v istih pogledih. Naj samo čisto na kratko navedem, da se je po avtorju cerkev v mnogih primerih starejše dobe bavila z vprašanjem dopustnosti ali nedopustnosti kastracije, da pa je samo eno uzakonila oficialno za ves svet, namreč, da je asketskoreligijsko skopljenje klerikov in menihov strogo obsodila. Zabranjevala je skopljenje haremskih čuvarjev, vendar so se v grški cerkvi pred shizmo in po njej dogajale mnoge zlorabe. Skopljenje iz zdravstvenih in kazenskih razlogov je katoliška cerkev pod izvestnimi predpostavkami trpela, ni pa nikdar o tem izdala avtoritativne odločbe. Da bi utemeljili take dovolitve, so

cerkveni očetje in bogoslovci postavili načela, ki vsako skopljenje v druge svrhe kot neetično zavračajo. Vendar pa so nekateri cerkveni krogi, zlasti v Španiji in Italiji, po tedajšnjih nazorih o cerkveni glasbi trpeli petje kastratov v cerkvi in s tem kastriranje celó pospeševali. Ali tudi v tem pogledu so se mnogi teologi odločno zavzemali za načelo, da človeško dostojanstvo zahteva opustitev kastriranja cerkvenih pevcev. Kakor se iz teh kratkih posnetkov razvidi, Browe raz cerkveno stališče uvodom omenjene uradno izvedene kastracije spolnega nasilneža niti ne obsoja niti ne odobrava; očitvidno, ker jo šteje med operacijo iz evgeničnih razlogov. Če bi jo obsojal, bržčas njegova knjiga v Nemčiji ne bi bila izšla.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Condanari Michler-Slavomir: Zur frühvenezianischen Collegantia. Münchener Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte. 25. Heft. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. München 1957. Str. 124.

Predhodnica sedanje tihe in komanditne družbe je srednjeveška komenda t. j. družba v katero je vložil komendator-kapitalist blago, ladjo in denar, portator-prevoznik pa je prevzel prevoz blaga in oba sta si delila dobiček. Kot vrsta komende je v literaturi navedena kolegancija (nazvana tudi societates maris) t. j. družba, v kateri je poleg komendatorja (socius stans) udeležen s kapitalom tudi prevoznik. Vprašanje o nastanku komende odnosno kolegancije je bilo že predmet resnih znanstvenih prizadevanj. Odgovori so bili različni: Willy Silberschmidt je smatral za izvor komende rimski depositum regulare, italijanski znanstvenik Guido Astuti pa je podal rešitev, da se je komenda razvila iz rimskega pomorskega posojila (pecunia traiectitia) v delu: Origini e svolgimento storico della commenda fino al secolo XIII, izišlem v Documenti e studi per la storia del commercio e del diritto commerciale italiano III (1955) str. 65 in sl. C.-Michler je v zgoraj označeni monografiji Astutijevega izvajanja preskusil na podlagi pravnih virov in prišel do drugih zaključkov.

Po Astutiju se je komenda razvila iz rimskega pomorskega posojila, vmesno razvojno stopnjo pa predstavlja bizantinska *χοροκοινωνία* (normira jo Nomos rhodion nautikos) t. j. pomorsko posojilo z udeležbo posojilodavca na dobičku in izgubi pomorskega prevoza. C. M. pa po podrobni analizi določil o atiškem pomorskem posojilu in o koleganciji ugotavlja, da sta imenovana pravna instituta povsem različna, ki sta pa lahko dosegala v različnih dobah isti gospodarski cilj. Sorodna sta si hreokoinonia in kolegancija in je razlika med njima predvsem ta, da v hreokoinonii interesenta delita dobiček in izgubo po istem ključu, v koleganciji pa si socii collegantes delijo dobiček po polovici, izgubo pa sorazmerno vložkom. Ker med časom redakcije zbirke Nomos rhodion nautikos (7 ali 8 stol.) in med nastankom kolegancije (verjetno že v 9. stol.) ni prevelikega časovnega razdobja, zaključuje C. M., da je v zgodnjem srednjem veku začela pomorsko posojilo na vzhodu spodrivati hreokoinonia, v Benetkah pa kolegancija, toda neodvisno ena od druge.

Pri proučevanju postanka kolegancije je C. M. posvetil posebno pozornost ohranjenim zapisom benečanskih kolegancijskih pogodb, ki datirajo iz 11. in 12. stoletja. Opazil je, da so benečanski notarji v pogodbah prevoznikovo dolžnost skrbnega prevoza in razpečavanja blaga izrazili z besedami: „laborare et procurare promitto“. Z istimi izrazi pa so se v zapisih zakupnih pogodb v gornje italijanskih obmorskih pokrajinah zavezovali zakupniki zemljiškemu gospodu, da mu bodo zemljo obdelovali in jo zavarovali, da salin in obrežnih vino-

gradov ne bo morje niti izpiralo, niti zasipalo s prodom. Uporaba enakih izrazov torej kaže na neko zvezo med kolegancijo in zakupno pogodbo.

Ni pa z zakupno pogodbo v nikakem odnosu že navedeno načelo o delitvi dobička in izgube v koleganciji, katerega izvor C. M. ne išče v rimskem ali bizantinskem, marveč v langobardskem pravu, po katerem so živeli na benečanskem ozemlju naseljeni Langobardi. Edictus Rothari (cap. 138, M. G. M. leg. tom IV [1868 ed. F. Bluhme] pag. 31) določa, da mora v primeru, če je drevo slučajno ubilo enega od dveh drvarjev, preostali drvar plačati rodbini ubitega polovico krvnine. Krvnina pa je tu odškodnina. Oba drvarja sta vložila v družbo enake deleže. Izpostavila sta v enaki meri svoje življenje v nevarnost in zato nosita enak riziko, vsak polovico krvnine. Take določbe pozna tudi salijsko, zapadnogotsko in staro norveško pravo; v vseh navedenih germanskih pravih se gornji predpis nanaša na krčenje gozdov. Na benečanskem ozemlju so krčili gozdove osebno svobodni Langobardi, ki so bili stanovsko prav blizu obrežnim naseljencem, kateri so svojim gospodarjem obdelovali zemljo, pridobivali sol in jo prevažali preko morja. C. M. sklepa, da so bile prve kolegancije vsaj v Benetkah sklenjene le z zemljiškim gospodom in med zakupnikom; zato se je zakupnik tudi v koleganciji zavezal k delu z „laborare et procurare“ kot v zakupni pogodbi. Določilo o delitvi rizika pa je bilo v kolegancijo privzeto iz langobardskega prava.

C. Michlerjevo delo je pisano z dobrim poznavanjem in skrbno uporabo pravnih virov ter strokovne literature in treba je priznati, da so njegovi zaključki prepričevalni. Pravilno pa poudarja, da se njegovi izsledki ne nanašajo na kolegancijo izven Benetk iz razloga, ker je svoja raziskavanja omejil na benečansko kolegancijo. Pri tem se nehoti vsiljuje vprašanje, pod kakšnimi vplivi je stopila v življenje in se razvijala kolegancija v dalmatinskih obmorskih mestih. Že po svojem nazivu kaže kolegancija romansko oziroma določneje italijansko poreklo in statuti dalmatinskih mest predstavljajo kolegancijo kot splošno znan pravni institut, tako da nje postanka in bistva ne pojasnjujejo. Vsebujejo le posamezne določbe, tičočee se kolegancije n. pr. o delitvi dobička in zgube, o končnem obračunu, o deklaraciji rizika in o vlaganju pupilarno varnega denarja v kolegancijo. (Prim.: dr. G. Čremošnik: Naša trgovačka društva v srednjem veku. Glasnik zemaljskog muzeja v Bosni in Hercegovini XXXVI 1924 s. 69—84.) Toda pravna določila dalmatinskih statutov glede kolegancije se vsebinsko ne skladajo vselej z benečanskimi kolegancijskimi pogodbami. Tako pozna dubrovniški statut deklaracijo rizika, t. j. pred notarjem zapisano izjavo, na čigav riziko komanditistov ali komplementarjev gre v kolegancijo vloženi kapital v promet. Isti statut prisoja komanditistu $\frac{2}{3}$, komplementarju pa $\frac{1}{3}$ čistega dobička. Ni prezreti, da sta si v istem razmerju delila dobiček družabnika hreokoinonie, ker sta njihova vložka praviloma bila v razmerju $\frac{2}{3} : \frac{1}{3}$. Vpliva hreokoinonie na dubrovniško kolegancijo torej ne bo izključiti, dočim je pritrđiti C. Michlerju, da prevzem določb bizantinske hreokoinonie v benečansko kolegancijo ni dokazan. Zadrski, šibeniški in dubrovniški statut predpisujejo, da mora komplementar ob prestanku družbe položiti končni obračun in ista dolžnost je naložena prevozniku v treh zapisih benečanskih kolegancijskih pogodb in sicer iz. l. 1156, 1167 in 1190. Brez dvoma v ta namen zapoveduje šibeniški statut, da mora komplementar točno voditi trgovske knjige. Zadrski in šibeniški statut določata tudi pogoje, pod katerimi sme biti pupilarno varni denar v kolegancijo vložen, dočim sličnih določb benečanske kolegancijske pogodbe ne poznajo.

Iz gornjih samo splošnih ugotovitev pa izhaja, da se je kolegancija v dalmatinskih mestih razvijala tako, kot so to zahtevale potrebe trgovskega prometa; koliko pa so na posamezne različne določbe statutov o koleganciji vplivala partikularna prava italijanskih mest ob Adriji na eni in bizantinsko pravo na drugi strani, bi pa bilo mogoče ugotoviti le na podlagi podrobnih raziskavanj.

Dr. C. Kržišnik.

Dr. Schnell Karl: *Anlage und Umwelt bei 500 Rückfallsverbrechern. Kriminalistische Abhandlungen, herausgegeben von Dr. Franz Exner, Leipzig, 1935, Str. 119.*

Osrednje mesto v nauku o vzrokih zločinstvenosti ali v tzv. kriminalni etiologiji zavzema vprašanje o vplivu podedovanih nagnjenj na eni in okolja na drugi strani in o relativnem pomenu teh momentov v genezi zločina. Monografija Schnella je posvečena vprav temu važnemu problemu. Podlago za njegova raziskovanja v tej smeri tvorijo tzv. psihobiograme iz posebne kartoteke obsojencev na Bavarskem (bayerische Kriminalbiologische Sammelstelle). Ta zbirka je že l. 1934 obsegala skrbno zbrane podatke o 9200 zločincih, ki so prestajali kazen v treh bavarskih kazenskih zavodih. Iz tega obširnega gradiva je avtor obdelal podatke o 502 večkratnih moških povratnikih z najmanj petimi pokaznitvami. Omenimo ob tej priliki, da je v isti Exnerjevi zbirki „Kriminalistische Abhandlungen“ že prej izšlo več razprav o povratnikih (Schurich, Beyer, John). Schnellovo delo tvori v bistvu nadaljevanje te posebne serije kriminalno etioloških raziskavanj.

Na osnovi podrobne analize prihaja avtor do zaključka o prevladujočem pomenu podedovanih nagnjenj v etiologiji zločinstvenosti večkratnih povratnikov. Nasprotno stališče, ki pripisuje odločilno vlogo zunanjim, zlasti gospodarskim činiteljem, označuje avtor kot idejno dediščino zgodnjega socializma, ki je smatral zločinstvenost kot posledico gospodarskih in vobče socialnih razmer. Po izsledkih Schnella pa postane velika večina mnogokratnih povratnikov (okrog 80%) kronično kriminalna vsled podedovanih dispozicij. Zunanje okolnosti imajo pri tem manj važen, subsidiaren pomen. Značilna je nadalje pisčeva ugotovitev, da so gospodarske razmere pri povratnikih v 60% proučenih primerov bile relativno ugodne.

Če upoštevamo rezultate avtorjevih raziskovanj, potem je umljivo, da so tudi njegove socialne prognoze zelo pesimistične. Vzgojne poskuse v pogledu omenjenih zločincev karakterizira Schnell kot „psihoterapeutične in socialno-pedagoške finese na nesposobnem predmetu“. „Kriminogene Charakterstrukturen sind grundsätzlichen irreparabel“. (Str. 118). Kot učinkovita sredstva za pobijanje zločinstvenosti te vrste preostaneta potemtakem le očevalno sredstvo trajnega pridržanja in preprečitev razplojevanja povratnikov kot psihično manjvrednih subjektov.

Skrajno pesimistični zaključki nemškega kriminalista niso povsem v skladu z njegovimi lastnimi ugotovitvami. Tako n. pr. prišteva na str. 16 le 58% probandov v skupino nepoboljšljivih, dočim uvršča 38,7% med dvomljive in 12,5 med poboljšljive. Posebno neskladnost pa vidimo v kriminalno-politični klasifikaciji preiskanih zločincev-povratnikov. Od njih tvorijo kronični zločinci le 33,2%, priložnostni pa celih 60% (!), (str. 110). Ta zaključek naravnost preseneča, če upoštevamo, da gre vseskozi za kvalificirane povratnike. Za priložnostne zločince pa se običajno smatrajo le tisti, ki podležejo vplivu zunanjih činiteljev in ne kažejo nagnjenja k ponovitvi kaznivih dejanj. Na str. 60 priznava avtor, da se pri znatnem delu povratnikov prirojenim

nagnjenjem kot vzroku zločinov pridružuje tudi pomanjkljiva vzgoja, torej eksogeni činitelj. In končno na str. 74 avtor vobče zavrača ostro zoperstavljanje vpliva nagnjenja in okolja na kriminaliteto ter naglaša, da „das Problem der individuellen Entwicklung nicht in einem Gegensatz, sondern in einer Art Wechselwirkung von Persönlichkeit und Umwelt liegt.“ Če je temu tako, potem ni jasno, zakaj uvršča avtor pretežno večino povratnikov med „echte Anlageverbrecher“.

Vse omenjene neskladnosti in notranja nasprotstva pričajo o tem, da avtorjevi zaključki o relativnem pomenu pirojjenih nagnjenj in okolja v etiologiji zločinstvenosti žal niso povsem zanesljivi in da celoten problem potrebuje še nadaljnje in sicer bolj poglobljene in bolj skrbne proučitve. A. Maklecov.

Kostić M. Lazo: Teoriska statistika. — Beograd 1957, Izdavačko i knjižarsko preduzeće Geca Kon a. d. — VIII in 346 str.

Po načinu, kako podaja tvarino, je ta Kostićev spis tipičen visokošolski učbenik v najboljšem smislu, s pregledno in stvarnolično dispozicijo, z lepim številom definicij, sklenjenimi kategorijami, enostavnimi razlagami in opisi, porazvrščenimi učenim namenom ustrezno po odmerjenih lekcijah. Brez vidne ambicije obogatiti stat. znanost z novimi teoretskimi dognanji se, kakor je za spis takega namena prav, omejuje na sicer znanstveno, pa precej lahko umljivo razlaganje zanesljivo dognanih in obče priznanih pravil stat. metodologije in praktičnega stat. udejstvovanja.

V pedagoškem oziru bo ta knjiga ustrezala univerzitetnim namenom v naši državi kakor tudi širšim krogom, ki niso večji metod višje matematike, vsekakor bolj, kakor dela, ki so že prevedena na srbski jezik (Livi, Julin, Janson, Rümelin). V ostalem pa prinaša Kostićevo delo več oz. podaja vsebino jasneje in pregledneje, kakor po navadi spisi te vrste in podobnega namena, osobito kar se tiče kritike stat. gradiva in stat. disgresij. Zelo praktična je tudi priloga s svojimi formularji, slikami in grafikonii. V dobro je spisu še šteti, da jemlje mnogoštevilne primere, ki služijo ponazorjevanju tvarine, iz jugoslov. statistike, tako da se čitatelj seznanj kar mimogrede z najvažnejšimi stat. ugotovitvami domačih razmer, ki se smatra njih poznavanje danes kot del obče akademske izobrazbe.

Mislím, da bi kazalo v drugi izdaji delo dopolniti z izdatno razširitvijo in poglobitvijo poglavja o znanstveni analizi in praktičnem ukoriščanju stat. izsledkov, zato pa, kolikor le gre, skrócić uvodno poglavje, ki prinaša na prvih 80 straneh polno raznovrstnih zanimivosti o stat., ki se pa njih poznavanje od resnih čitateljev velik del lahko predpostavlja, oz. ki postanejo za čitatelja zanimivosti šele, ko je knjigo predelal. Nadalje bi dijakom in drugim čitateljem, ki ostanejo itak skoraj vsi le „konzumenti statistike“, koristilo dodati poglavje o materialni statistiki in sicer samo v obliki opozoril, kako presojeti vsebino, dosegljivo stopnjo eksaktnosti, sistematične hibe in dokazno moč onih stat. izsledkov, ki so predmet pogostejšega in širšega zanimanja, n. pr. trgovinske in plačilne bilance, izvoza in uvoza, obsega produkcije in strukture potrošnje, sestavljenosti nacionalnega obrtnega in agrarnega gospodarstva, življenske ravni, davčnih in socialnopolitičnih bremen, združništva in denarništva, narodnega dohodka, posevkov in žetvenih donosov i. pod. Ravno takih obče važnih pa statistično le do neke mere zanesljivo ugotovljivih podatkov prevesni del akademsko izobraženih ne zna pravilno in samostojno čitati, presojeti in interpretirati. Obseg knjige bi tudi zbog tega ne moral narasti, ker bi se lahko izpustile še razlage nekaterih samoumevnosti, nekatera po-

navljanja in razvlečenosti, ki izvirajo deloma iz avtorske gorečnosti in vneমে: čisto odveč pa te tudi niso, ker je treba pri nas zanimanja za statistiko šele vzbujati s propagando; brez zanimanja za stat., razumevanja ali vsaj privajenosti števencev na pravilno sodelovanje pa ne more biti zanesljive in zato uporabne statistike, vsaj ne javne: o tem imamo, kakor tudi Kostić na več primerih pokaže, baš v naši državi bogata, dasi ne slavna izkustva. A. Ogris.

Dr. Zuglia Srečo: Gradjansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije. II. sveska: Vanparnični postopci (izvršno, stečajno i vanparnično procesno pravo). Geca Kon. Beograd. 1938. Str. 913.

V drugi knjigi svojega obsežnega dela, obsegajoče celotno procesno pravo, prikazuje prof. Zuglia t. zv. „nepravdne postopke“. Če smo razumeli svoj čas, ko je izšla prva knjiga, pod tem izrazom nekaj več kakor samo zunanje, torej ne nekaj, kar je samo v nasprotju s pravnim postopkom, ampak kar je tudi med seboj v organski zvezi, potem moramo reči, da pisec sicer tega naziranja ni povsem opustil, da je pa uvidel, da med vsemi tremi postopki vendar ni tiste povezanosti, ki bi jih predstavljala kot enotno skupino nasproti pravnemu postopku. V sistematičnem prikazu je moral postaviti nepravdni postopek, po katerem je imenoval vso skupino, celo na zadnje mesto.

Tako je prišel izvršilni postopek kot „največji in najmasivnejši“ prvi na vrsto. Škoda, da pisatelj iz te ugotovitve tudi ni izvajal zaključkov. Izvršilni postopek je namreč prikazan sumarno, le kot obris. Podaja pač pravila postopka in osnovne pojme, izogiba pa se vsake podrobnosti in se tudi v razlago pravne narave posameznih norm in institutov ne spušča (n. pr. prisilnega upravitelja, ponovne dražbe itd.). Morda so zakrivali to oziri na založnika, ki je izdal ob istem času obsežno knjigo o izvršilnem pravu iz peresa drugega pisca. Sorazmerno drugim delom te knjige, bi moral biti izvršilni postopek, ne samo kot „najmasivnejši“ izmed nepravdnih postopkov, ampak kot gospodarsko najvažnejši, pa tudi kot najtežji, ker dopušča sodniku najmanj prostega udejstvovanja, obdelan najtemeljiteje in najobširneje. Škodo občutimo tembolj, ker bi obširnejša obdelava na podlagi, na kakršni je zasnovan obris, izpadla brez dvoma kar najuspešneje.

Temu nasproti je zasnovano stečajno pravo zelo na široko. Pod tem zaglavjem pisatelj ne obravnava samo stečajnega postopka, marveč tudi izvenstečajni poravnalni postopek in izpodbijalno pravo, prva dva skupaj vzporedno. Zdi se pa, da bi bilo bolje, da bi bila obravnavana stečajni in izvenstečajni poravnalni postopek vsak posebej. Res zavede sličnost obeh postopkov, da se obravnavata često skupno, drug poleg drugega, vendar ima to za posledico nepreglednost in končno obravnavanje ene in iste snovi na več mestih. Sorodnost t. zv. prvenstvenih terjatev s stečajnimi terjatvami prvega in drugega razreda je privedla do tega, da se obravnavajo te terjatve enkrat med ločitvenimi zahtevki, drugič poleg stečajnih terjatev prvega in drugega razreda, potem zopet na straneh 414 in 415. Dalje se podaja pregled najvažnejših pojmov stečajnih predpisov v § 91. Med temi je omenjen tudi upravitelj stečajne mase. O njegovem pravnem položaju razpravlja celo drugo poglavje drugega oddelka (§§ 102 do 105), o pravni naravi istega kakor tudi stečajne mase in stečajnih organov pa je govora šele v dodatku k 2. in 3. oddelku (§ 125). Ne hotel bi s tem sicer prigovarjati kaj vsebini, toda zdi se mi, da bi bila drugačna porazdelitev prikladnejša, vsaj pa da bi nudila boljši pregled.

K obilici v IV. knjigi izraženih pravnih misli in naziranj naj bo dovoljena samo ena vsebinska pripomba. Znan je spor o pravni naravi

upravitelja stečajne mase. Prof. Zuglia ga veže ozko s pojmom stečajne mase. To predstavlja kot predmet ali skupino istih, ki so imovina stečajnega dolžnika, kar je tudi pravilno. Sklicujoč se na § 102 cpp. pa proglašča stečajno maso kot „juristično osebo na področju procesnega prava“ kakor tudi vse druge imovinske mase, ki morejo biti pravdne stranke. Pojem „procesualne juristične osebe“ postavlja nasproti pojmu „juristične osebe materialnega prava“. Procesualno-pravne juristične osebe torej niso isto kakor materialnopravne. Če se hoče osvetliti s tem le dejstvo, da morejo nastopati te skupine kot samostojni subjekti pravnega razmerja, potem to ne bo zadosten razlog, da se prevzame pojem materialnega prava, ki ima trdno in strogo določeno vsebino ter pomen. Saj bi mogli potem storiti isto n. pr. za imovinski predmet zastavnega dolžnika, ki ni obenem osebni dolžnik in jamči torej le z enim predmetom svoje imovine, torej nekam podobno, kakor jamči stečajni dolžnik za čas stečaja samo s stečajno maso. Če se pa namerava obeležiti s tem pojmom več, potem izgine kot samostojni pojem in se zlije z materialnopravnim v enega, kakor to tudi delajo nekateri, n. pr. dunajski procesualist Petschek. Eksistenčno pravico bi imelo edinole to zadnje, saj masa ni omejena zgolj na postopek, marveč se srečavamo z njo prav pogosto tudi na materialnopravnem področju. Tako gredo materialnopravni zahtevki, ki se oblikujejo v stečajnem postopku (gl. §§ 21 sl. in celo vrsto drugih določb stz.), v stečajno maso in zoper njo. Stečajna masa je zato materialno- in procesualnopravno en in isti pravni lik, zato pa tudi iz § 102 cpp. ne moremo izvajati drugačnih posledic, kakor edino tistih, ki jih ta določba dopušča in t. j. zgolj sposobnost stečajne mase, biti pravdna stranka. Pa še to le tedaj, ako ima ta zakonita določba v mislih res vse imovinske mase, ne pa samo onih, ko ni tu nobenega skupnega pravnega subjekta zanje, kakor n. pr. pri ležeči zapuščini. Zlasti pri stečajni masi ni to nujna posledica, ker moremo sprejeti tudi naziranje, da je pravdna stranka upravitelj stečajne mase, kakor se izraža zakon (§ 7, 8, 36, 87/1), ki govori vedno le o njem, kadar gre za aktivnost, ki naj izhaja s te strani. Zato se zdi, da je bil stvorjen pojem procesualnopravne juristične osebe le zato, da se je dobila podlaga za opredelitev pravne narave upravitelja stečajne mase, ki je označen kot zakoniti zastopnik te mase. S tem je pisatelj nekoliko preoblikoval pojem stečajnega upravitelja, ki ga je Jäger označil kot zakonitega zastopnika stečajnega dolžnika kot nosilca posebne stečajne mase. Premostil je sicer očitke, da nastopa upravitelj enkrat za stečajnega dolžnika, drugič zoper njega, toda drugih pomislekov ni razpršil. Zakaj naj bo upravitelj odgovoren vsem udeležencem za škodo iz rednega poslovanja (§ 87/2), če je samo zastopnik mase? Prav tako ni prepričljiva primerjava z varuhom, kajti tega noben zakon ne omenja kot organa nepravdnega postopka, dočim upravitelja šteje med organe stečajnega postopka. In končno je organska in službena (publicistična) teorija modernemu pojmovanju stečajnega postopka in sploh procesnega prava mnogo bližja, kakor zastopniška, ki je zasidrana povsem v liberalističnem naziranju o procesu. Prav tako imam pomisleke zoper teorijo, da je skupnost vseh upnikov juristična oseba procesnega prava in da so upniški odbori in zbori organi te korporacije. V §§ 101 in 102 ni določeno, kdo je član te korporacije in kako se izraža njena volja, marveč samo to, kaj je upniški zbor in kako se doseže večina na njem. Po vsem tem pa morejo predstavljati stečajni upniki ali neko pravno skupnost, ali pa le neki skupek upnikov. In ker zakon prvega nikjer ne odreja, ker skupnost ne daje nobenih materialnih pravic in procesualnih upravičenj ali pooblaščenj, mora

veljati le zadnje. Na upniškem zboru naj se izve le za voljo večine upnikov, ki niso združeni v nobeno celoto ali skupnost. Zato pa so tudi upniški zbori organi sodne oblasti v stečajnem postopku.

Tretja knjiga obravnava nepravdni postopek v ožjem smislu, kakor ga pojmuje pisatelj. Prikazana ni samo tvarina našega nepravdnega postopnika, marveč tudi ustrezna snov, ki jo obsegajo zakoni o javnih beležnikih, zemljiških, intabulacijskih, hipotečnih in zastavnih knjigah, o tapijah, o trgovinskih, zadružnih, ladijskih in zrakoplovnih registrih, o registrih za zaščito industrijske svojine, o sodnih depozitih itd. Skratka, pisatelj je podal celokupno snov, ki se obravnava po načelih nepravdnega postopka.

Rekli smo gori, da je škoda, ker pisatelj tudi izvršilnega prava ni obdelal tako izčrpno in temeljito kakor stečajnega in nepravdnega. Glede teh zadnjih dveh je zbrana sistematično obilica gradiva, in obdelana po znanstvenih in praktičnih vidikih. Zato ne dvomimo, da bo dobila knjiga svoj vpliv tako na teorijo kakor tudi na prakso. In to knjiga tudi zasluži. Le eno željo bi izrazili. Vsebina kaže sicer, da se je pisatelj oziral tako na judikaturu kakor tudi na pomembno literaturo, vendar tega ne citira. Želeli bi, da bi podprl svoja izvajanja s kakim kasacijskim izrekom, prav tako, da bi označil avtorja, s katerim polemizira ali čigar naziranje si osvaja. Ne mislimo s tem člankov tiste vrste, ki so najštevilnejši po naših pravnih časopisih, ki zatrjujejo vedno zgolj eno in isto, ne ozirajoči se na prav nobeno literaturo, ampak resne razprave, predvsem na obstoječe komentarje in monografije. Tako pa avtor ne citira niti svojih lastnih prejšnjih del, iz katerih je nekaj naziranj tudi spremenil.

Pisatelj pripominja po pravici, da je njegovo delo prvo in edino te vrste v celi naši pravni literaturi. Temu bi dodali še to, da je tudi sploh, ne glede na vrsto, med najpomembnejšimi in najsolidnejšimi.

Dr. Rudolf Sajovic.

Dr. Godina Dionis: Trgovački zakon za Kraljevino Jugoslaviju s sa obrazloženjem ministarstva pravde, štamparija „Svetlost“. Beograd 1937; 8°, XXXII + 485 str.; cena broš. Din 60. (lat.).

Pahorukov Nikolaj D.: Trgovački zakon za Kraljevino Jugoslaviju sa obrazloženjem ministrstva pravde. Geca Kon d. d. Beograd 1938; 8°, VI + 669 str.; cena broš. Din 80. (cir.).

Trgovački zakon Kraljevine Jugoslavije. Predgovor napisao dr. Pavao Rastovčan. Tisak „Tipografije“ d. d. Zagreb. 1937. mala 8°, str. XLIV + 378; cena vez. 42 din.

Dorotka-Ehrenwald Wilhelm v.: Das Handelsgesetz für das Königreich Jugoslawien. Graphische Anstalt Pilišer et Komp., Novi Sad; 8°, VIII + 384; broš. cena ?

Trgovinski zakon za kraljevino Jugoslavijo (I. in II. del) od 2. oktobra 1937, Sl. N. št. 245—LXXIV—572 od 28. oktobra 1937 (Sl. list br. b. upr. drav. ban. 93 kos od 20. novembra 1937) stopi v moč šele po posebnem uvodnem zakonu, ki še ni predložen Nar. predstavništvu. Vendar so že izšle navedene štiri izdaje, prvi dve z obrazloženjem, s katerim je vlada pospremila svoj predlog v Nar. predstavništvo, tretja in četrta, nemški prevod, brez njega. Prireditel obrazloženja za besedilo zakona ni bilo povsem lahko delo, ker se je predlog v Nar. skupščini, zlasti v njenem odboru, na nekaterih mestih spremenil, pa tudi za to, ker je bilo obrazloženje na mnogih mestih izdelano sistematski, tako da ni bilo vedno lahko reči, kaj naj se navede pri posameznem paragrafu zakonskega besedila. Oba prirejevalca sta to nalogo rešila, dasi ne povsem enako, vobče zadovoljivo. Le malo mest je, ki bi jim bilo

prerekati (na pr. Godina str. 16, 26, 35 pri § 40, str. 44, 48, 161, 234, 255, 350, 370, 371, 461; Pahorukov str. 18, 22, 31, 38, 43, 230, 303, 642. Nekaj teh pogreškov ne bi bilo, ko bi bil odbor Nar. skupščine v svojem poročilu za plenum dodal obrazložjenje. To je bilo mogoče, ker se je o razpravi v odboru pisal etnografski zapisnik; žal se, kolikor vem, ni prenesel v navadno pisavo.

Popravke napak v zakonskem besedilu, ki so izšli v Sl. N. št. 283—LXXXI—643 sta upoštevala oba prirejevalca, vendar jima jih je nekaj, res da vseskozi prav „nedolžnih“, ušlo, na pr. Godina §§ 78, 106, 184, 188, 190, 197, 204, 217, 240, 245, 263, 284, 305, 329, 332, 406, 487, 488; Pahorukov §§ 106, 181, 190, 197, 204, 305, 488. Prepričal sem se, tako na slepo, ali ni v besedilu novih napak. Res jih je nekaj, na pr. Godina §§ 81, 202, 212, 292, 302 odst. 2 (ne odst. 3, „izdavati“, ne „izvaditi“), 332 (tri nedolžne, v odst. 7 pa manjkajo besede „dobitka ili čistog“), 352, 392 („pronošene“, ne „prenošene“), 402, 412 (v t. IV. ne „336“, nego „335“), 442, 482 odst. 4 (ne „§ 385“, nego „§ 384“); Pahorukov §§ 161, 311, 332, 401, 411 (vse „nedolžne“). Pregledal sem po eno desetino paragrafov; upam, da novih napak ni desetkrat toliko, ali da so vsaj enako nedolžne.

Besedilo zakona se je v teku razprav v Nar. predstavništvu in v ministrstvu pravde vsaj štirikrat pregledalo, ne pa besedilo obrazloženja. V njem so ostale napake, tako one, ki so ostale v rokopisu (malo), kakor one, ki jih je zagrešil tiskarski škrat (mnogo več). Teh napak — ene in druge vrste — je popravil Godina precej, Pahorukov manj. Tu naj navedem samo nekaj napak, ki motijo smisel. 1.) Skupne obema prirediteljema: § 149 ne „produženjem“, nego „produženje“; — na str. 127 (165) ne „režija“, ampak „revizija“ — na str. 129 (167) ne „postojanja“, ampak „postajanja“; — § 224, ne „isplačeno“, nego „uplačeno“; — § 233, ne „one pripadaju“, ampak „ona pripadaju“; — str. 187 (266) ne „granama“, ampak „organima“; — § 274 ne „novčanim“, ampak „nenovčanim“; — str. 226 (320) ne „da li mogu deoničari“, ampak „da li mogu neodeoničari“; — str. 228 (322) isto; — § 302, ne „retko“, ampak „neretko“; — 305 ne „izdavati“, ampak „izazvati“; — na str. 307 (436) ne „društvo (samo večina — —)“, ampak „društvo samo (večina — —)“; — § 369 ne ograničiti prestanka“, ampak „ograničiti pre prestanka“; — str. 329 (466), ne „predvideti“ ampak „prevideti“; — str. 361 (510) ne „personalnog društva“, ampak „personalnog karaktera društva“; — § 423 in § 441 ne „novčana“, ampak „nenovčana“; — str. 404 (567) ne „fizički“, ampak „nefizički“; — str. 407 (572) za besedami „od 20 drugara moraju“ treba dodati: „a manja mogu imeti nadzorni odbor; ako ga nemaju“; — § 483 ne „udelu i imovini“, temveč „udelu u imovini“; — § 499 ne „§ 299“ („§ 229“), ampak „§ 499“; — str. 452 (630) ne „stranim položajem“, temveč „stvarnim položajem“, 2.) Samo Godina: § 509 ne „već svota, iznosa koji“, nego „već svota iznosa, koji“. 3.) Samo Pahorukov: § 111 ne „od kojeg u zadocnenju“, temveč „od kojeg je u zadocnenju“; — § 124 ne „na te parnice“, ampak „na tok parnice“; — § 161 ne „ekspedicije“, nego „evidencije“; — str. 166 ne „simulantsko“, ampak „simultansko“; — str. 168 ne „napora“, nego „apora“; — § 197 ne „uplaćivanje, koje u“, ampak „uplaćivanja, koje je u“; — § 297 ne „koliziji“, temveč „koluziji“; — § 331 ne „procenjivanja § 371“, nego „procenjivanja § 351“; — § 404 ne „delikatnoj“, ampak „deliktnoj“; — § 420 ne „gornja svrha“, temveč „gornju svrhu“; — § 463 ne „ista slična“, ampak „ista lična“; — § 474 ne „u prvom redu isti je“, ampak „u prvom redu, isti je“; — str. 605 ne „d. d. i tu će“, nego „d. d. J tu će“; — str. 631 ne „vrste pri tome“, ampak „vrste. Pri tome“. Omeniti je slednjic par važnejših pomot, ki jih v uradnem obrazlo-

ženju ni. Pahorukov: § 16 ne „bar“, ampak „sam“; — § 71 ne „u §-u 65“, temveč „u §u 68“; — § 104 ne „§§ 107, 128“, temveč „§§ 107, 117, 128“; — § 162 ne „dakle“, nego „dokle“; — § 165 ne „odnosno izmedju“, ampak „od odnosa izmedju“; — § 182 ne „izlaz bi u svakom“, temveč „izlaz bi u takvom“; — § 190 ne „ili su“, nego „ili sud“; — § 197 ne „620“, ampak „629“; — str. 227 ne „nameće“, temveč „nameće pitanje“; — str. 266 ne „najveći“, nego „najviši“; — § 269 ne „§ 278“, temveč „§ 268“; — § 332 ne „koji se ne objavljaju“, nego „koji se objavljaju“; — § 340 ne „na supstance“, ampak „iz supstance“; — str. 406 ne „da bi previše“, nego „pa bi previše“; — str. 467 ne „za društvo primera radi“, nego „za društvo; primera radi“; — str. 506 manjka vejica med „zadruge“ in „i ograničen riziko“; — str. 567 manjka vejica za „ne odredjaju“; — § 595 ne „zaključak prestanka“, ampak „zaključak pre prestanka“; — str. 599 za besedami „Život u izvesnim slučajevima“, manjkajo besede „bilo da su se izmenile prilike druga“. Saj bi bilo lažje in krajše reči, da je v obeh izdajah precej napak, toda s tem bi bilo malo pomagano. Obe izdaji zaslužita, da se razširita, ker bo obrazloženje pri proučevanju novega zakona lahko dokaj koristilo, dokler ne izidejo komentarji — ki brez uvodnega zakona potrebam prakse ne morejo povsem zadostiti —, napak pa zlasti v obrazloženju skoraj ne more vseh odkriti, komur ni pri rokah rokopis obrazloženja. Zlasti pa je bilo potrebno opozoriti na številne napake v izvirnem odtisku obrazloženja, ki je precej razširjen med pravniki. Omenim naj še, da pripombi Godine na str. 154 in 155 nista osnovani, sprememba, ki bi jima ustrezala, radi boljše koncentracije prakse nalašč ni izvršena.

Obe knjigi imata stvarni kazali. Godinino je popolnejše, izčrпно pa nikakor ni.

Tretja knjiga vsebuje razen sicer kratkega, pa jedernatega in jako dobrega predgovora samo besedilo zakona in stvarno kazalo, ki ni baš popolno. Knjiga je, mislim, izšla prej kot službeni popravki zakonskega besedila, vendar je večina napak že popravljena; žal pa ne nekaj nerodnih (v §§ 245, 335 (nadpis), nadpis za tretji odsek IV. poglavja II. dela, § 479).

Četrta knjiga je sama po sebi dokaz, da se čuti potreba po nemškem besedilu. Saj so se nekateri priznani nemški strokovnjaki pobavili na podstavi nenatisnjenega prevoda, ki ga je preskrbel član komisije za sestavo načrta novega trg. zakona dr. Štefinović, že z načrtom, kakršen je bil po drugem čitanju v komisiji. Prevod samega zakona bi tako delo le olajšal in delo bi bilo prav koristno tudi za nas. Toda prevod bi moral biti za znanstveno delo precej drugačen kot je ta. Primerjal sem na slepo 104 paragrafe z izvornikom. Od njih je 24 prevedenih povsem pravilno in dobro, 37 je prevedenih dovolj dobro ali vsaj tako, da je zadet smisel, dasi je prevod nespreten, v kakih 25—30 so manjše netočnosti ali le posamezne napake, v ostalih je zgrešen smisel ali so napake hude (n. pr. §§ 16, 21, 51, 101, 212, 231, 296, 316, 386, 421). Prav nerodno je razen tega, da prevajalcu ni dovolj znana nemška (trgovinsko-) pravna terminologija, dasi je nemščine brez dvoma prav dobro vešč, in da v terminologiji ni dosleden. Pogosto rabi tujke brez potrebe; „zadocnenje“ mu je Verspätung, dasi gre za zamudo v pravnem smislu; — „odgovornost“ je Verantwortung mesto Haftung; „sporedna povremena nenovčana davanja“ so nebensächliche nicht in Geld bestehende Giebigkeiten (pa tudi drugače, samo ne prav); „opravdanost“ (§ 296) naj bo Begründung; „objašnjenje“ je Aufklärung ali Information, med „nadzorna ustanova“ in „nadzorni organ“ se ne razlikuje; „nije znao ni znati morao“ je „nichts wussten noch wissen mussten“, „nichts wusste oder nicht wissen musste“, „nicht

wusste und nichts wissen musste“; „nicht wussten und nicht wissen mussten“; „velika nemarnost“ je včasih „grosse Nachlässigkeit“, včasih „grosse Fahrlässigkeit“; — podružnica je „Zweigstelle“, enkrat pa „Zweiganstalt“; „drugar“ je včasih Gesellschafter včasih Teilhaber; „naknadne doplate“ so nachträgliche Zuzahlungen namesto Nachschüsse; „objava“ (vpisa v trg. register) je včasih Kundmachung, včasih Verlautbarung, samo ne Bekanntmachung; „posvedočiti“ je bezeugen mesto beurkunden; „naknadne nabavke“ so nachträgliche Anschaffungen, enkrat pa nachträgliche Leistungen; „naslednik“ je Erbe (prav), pa tudi Rechtsnachfolger; „prestanek“ (družbe, članstva) je Aufhören, Auflösung; — „vpis“ je Eintragung, pogosto pa Protokollierung, „nevršeni poslovi“ (v likvidaciji) so enkrat noch nicht abgeschlossene Geschäfte (!) enkrat pa nicht abgewickelte Geschäfte; — „stvarni uložak“ je enkrat celo Sachleistung; — „družba z omejeno zavezo“ je dosledno Handelsgesellschaft mit beschränkter Haftung. To vse v eni petini prevoda, ki sem ga pregledal. Morda bo prevod za informacijo zadostoval, toda kaj si bo o našem zakonu in njegovi terminologiji mislil Nemeč — pravnik, ki ne bo vedel, da prevod ni ne točen ne dosleden!

M. Škerlj.

Strena Dolenciana — Krekiana — Kuseiana — Skerliana. Volumen prius. Spomenica Dolencu, Kreku, Kušeu in Škerlju. Prva knjiga. Ljubljana. Založil dr. J. Štefinović. 1938. Str. 656.

Spomenica obsega trinajst prispevkov, posvečenih Metodu Dolencu, Gregorju Kreku, Radu Kušeu in Milanu Škerlju od prijateljev, tovarišev in učencev, ob šestdesetletnici njihovega življenja. Prispevali so: 1. dr. Fritz Sander: Das Verhältnis von Staat und Recht. 2. dr. Heinz O. Ziegler: Herrschaft und Legitimität. 3. dr. Zlatko Herkov: Kazneno-pravna odgovornost u krivicama prema Zakonu o neposrednim porezima. 4. dr. Josip Bösendorfer: I. Plemenski in donacionalni posjedi. II. Seljački ili kmetski posjed Podanstvo ili kmetstvo. III. Daće i prestacije u sredovječnoj Slavoniji. 5. dr. Julije Mogan: Kako je danas s ratifikacijom Haških pravila. 6. dr. Mladen Pliverić: Odgovornost za pomoćnike ispunjavanja obveze. 7. Vojko Koprivnik: Tri rasprave k zakonu o šumama. 8. dr. Ernst Mandicevschi: Das eheliche Güterrecht im Königreich Rumänien. 9. dr. Cornel Chiselija: Bevorstehende Reform des Zivilprozessrechtes in Rumänien. 10. dr. Čeda Marković: Predosnova građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. 11. dr. Hans Sperl: Das jugoslawische Zivilproces- und Exekutionsrecht. 12. dr. Bertold Eisner: Das Eherecht im jugoslawischen Vorentwurf und im tschechoslowakischen Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches. 13. dr. Srećko Zuglia: Medjusobni uticaj tužbe zbog ništavosti i tužbe radi obnovljenja.

Izdanja rimskega instituta za zakonodajne študije. Izšle so naslednje nove knjige:

1. *Annuario di diritto comparato e di Studi legislativi*. Vol. XIII, zv. 4. obsega članka M. Domke: Die amerikanische Goldklauselgesetzgebung in J. Goldschmidt: Bemerkungen zum italienischen Zivilprozessentwurf. Razen tega še eno recenzijo in francosko civilno judikaturu za leta 1933 do 1936 (nadaljevanje iz prejšnjega zvezka).

2. *Bibliografia giuridica internazionale*. Vol. IV., zv. 2. in 3. prinašata bibliografske preglede za leto 1935 za naslednje države: Bolgarija, Letonska, Finska, Turška, Egipt, Litva, Norveška in Nemčija. Poslednji zavzema tri četrtine obeh zvezkov.

3. *Giurisprudenza comparata di diritto commerciale — marittimo — aeronautico — industriale e d'autore*, Vol. II. Pregledi obsegajo v pri-

merjalni obdelavi pravosodstva Francije za leta 1934 do 1936, Italije za leta 1932 do 1936 in deloma tudi še od l. 1950, Nemčije za leta 1932 do 1936.

4. Giurisprudenza comparata di diritto corporativo sindacale e del lavoro. Vol. I. zv. 2. in 3. Vsebina obeh zvezkov je zadevna francoska judikatura za leta 1933 do 1936 in italijanska za leta 1932 do 1936.

Dr. Kušej Rado: *Die Form der Einweisung in Amt und Pfründe in den katholischen Diözesen Jugoslawiens:* Posebni odtis iz Kirchenrechtliche Abhandlungen, Heft 117/118, Festschrift, Ulrich Stutz zum siebzigsten Geburtstag dargebracht von Schülern, Freunden und Verehrern, Stuttgart. 1938. Str. 430—449.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: *Komentar zakona o izvršenju i obezbedjenju.* Tretja knjiga, Prvi zvezek §§ 1 do 2. Beograd, Štamparija Svetlost, 1938. Str. 617—696.

Dr. Steska Henrik: *Ustroj nove nemške države.* Ponatis iz Trgovskega lista. Ljubljana. 1938. Str. 11.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LIII, 5: Martis G.: Izjednačenje sudske prakse putem vrhovnog suda u uporednom pravu. Dolenc M.: Nekoliko primedaba k tekstaciji Zakonika o sud. kriv. postupku. Vladislavljević M.: Pokušaj klasifikacija država. Blagojević B.: Savremene tendencije razvoja privatnoga prava. Milić Dj.: Pravni značaj procene u bilansu akcionarskih društava. Mirković Lj.: Noviji pravci u pravu zaštite žigova u Francuskoj. Marković T.: Kolebanje u svetskoj privredi. Prokopijević M.: Nadležnost vlasti opšte uprave po državljskim predmetima. — **Branik 5:** Petković D.: Nedopuštena dela protiv blagonaravljia ili dobrih običaja kao izvor štete. Blagojević V.: Osnovna načela na Predpredlog Francuskog zakonika o sudskom građanskom postupku. Lazarević A.: Pravo na tužbu i parnična legitimacija u materijalnom i formalnom smislu. Radović N.: Da li prinadležnosti državnih službenika mogu biti predmet cesije. Radović J.: Suparničarstvo. — **Mjesečnik 4:** Žilić F.: Nadležnost sudova u drugom stepenu u izvršnom postupku. Horvat M.: Savremeni nazori o postanku i značaju dvodiobe rimskoga privatnoga procesa. Miličić A.: Hoffmanova ili Karpzova metoda i Par conditio. § 13/5 stz. Šik A.: O nelojalnoj utakmici, davanjem ispod cijene, u bescjenje. Magjer D.: Da li namještenici javnih burza rada, koji su bili u službi preko 10 godina, imaju pravo na otporninu u slučajevima kada se razrješuju od dužnosti radi bolesti. Leitner M.: Za raspust jevrejske ženitbe nadležan je sud poslednjeg zajedničkoga prebivališta ženitbenih drugova, makar su oni sklopili i građansku ženitbu. — **Mjesečnik 5:** Gropuzzo A.: O pravu na amnestiju za privatne delikte po čl. 50 ustava od god. 1931. Klarić F.: Umorstvo i ubojstvo. Horvat M.: Savremeni nazori o postanku i značaju dvodiobe rimskoga procesa. Veček E.: O tumačenju § 5 t. 6 i § 7 ovrš. novele iz god. 1876 u vezi s § 113 ip. Milović A.: Uslovna osuda i mjera bjezbednosti iz § 55 kz. — **Policija 5:** Janković D.: Opravdanje društva za zaštitu oslobođenih osudjenika i maloletnika. Kulaš J.: Rasmatranja o uslovnoj osudi. Stanić D.: Ko je opasniji kao zločinac: čovek ili žena? Mišić D.: Da li je dužnost i pravo sudova da cene ustavnost zakona prema jugoslovenskom ustavu. Tauber L.: Prenos preduzeća, poverioci i naš novi T. Z. Gavrilović R.: Povodom petgodišnjice osnivanja katedre za identifikovanje kradja sa obijanjem. — **Pravosudje 5:** Hodüm G.: O pravosudju u Belgiji. Perić Z.: O značaju Uporednoga prava. Djordjević N.: Zakon o izvršenju i obez-

bedjenju i zabrane na prinaldežnosti državnih službenika po njihovom pristanku. Matijević I.: O zabranama na prinaldežnosti državnih službenika po njihovom pristanku i novi Zakon o izvršenju i obezbedjenju. Branković S.: Neuračunljivost kao uzrok nesposobnosti za testiranje sa gledišta tereta dokazivanjem.

Razne vesti.

Kronika društva „Pravnika“. Za društvene člane so bili sprejeti naslednji gg.: dr. Zalo kar Vinko, obč. tajnik na Jesenicah, dr. Humar Vinko, odv. pripravnik v Mariboru, Verstovšek Ciril in Bajd Franc, političnoupravna pripravnik v Beogradu, dr. Bratina Karel, sreski načelnik v Murski Soboti, dr. Kržišnik Anton, upravni sodnik v Celju.

Osebnosti vesti. Za namestnike državnega tožilca so postavljeni: dr. Fellacher Julij v Celju, Sever Fran v Ljubljani, dr. Juhart Albin v Mariboru. — Odvetniško pisarno je odprl dr. Krule Franjo v Mariboru. — Umril je javni beležnik Detiček Juro.

Okrožno sodišče v Murski Soboti. Na podlagi zakona z dne 14. aprila 1938. je bilo osnovano v območju apelacijskega sodišča v Ljubljani novo okrožno sodišče s sedežem v Murski Soboti in slovesno otvorjeno dne 1. junija t. l. Novo okrožno sodišče obsega okrajna sodišča v Murski Soboti, Dolnji Lendavi, Ljutomeru in Gornji Radgoni, ki so pripadala doslej okrožnemu sodišču v Mariboru.

Z osnovanjem novega okrožnega sodišča sta bili izpolnjeni želja in potreba po novem sodnem središču, ki bo v pravosodstvu sledilo gotovo stopnjam svoje matice, — mariborskega okrožnega sodišča in s tem tekmovalo za dobro, hitro in pravično pravosodstvo. Za predsednika novemu okrožnemu sodišču je bil imenovan dr. Fran Žiher, doslej predsednik okrožnega sodišča v Mariboru, za državnega tožilca dr. Albin Juhart, namestnik državnega tožilca v Mariboru.

Divji lov in finančni zakon za leto 1938/39. Finančni zakon za leto 1938/39 odreja v določbi § 85 št. 5 nekatere spremembe lovskega zakona. Med temi je za kazensko pravosodje važna določba, ki odreja, da je divji lov kaznovati po določbi § 314 kz., torej kot tatvino. Ta določba se glasi tako: § 91 l. z. se dodaje 4. odstavek, ki se naj glasi: „Divji lov v zverinjakah, v lastnih in občinskih loviščih, kaznujejo redna sodišča kot tatvino po § 314 kazenskega zakona.“ Doslej je bilo tako v teoriji kakor v praksi sporno, ali se naj divji lov kriminalno kaznuje in po kateri kazenski določbi se naj kaznuje. Z gori navedeno določbo finančnega zakona (§ 85 št. 5) so ti dvomi odstranjeni. Zato je ta določba koristna in jo je s tega vidika pozdraviti. Ne moremo se pa strinjati z načinom, kako je bilo to vprašanje rešeno. Način je teoretsko in praktično zgrešen. Divji lov ni tatvina, ker divjačina, dokler živi na svobodi, ni niti v tuji lasti niti v tuji posesti. Zato je ni mogoče „odvzeti“ (§ 314 kz.). Prisvojitve z „odvzmem“ pa je glavni kriterij pojma tatvine. Divjačina, dokler živi v svobodi, ni v tuji lasti. Lovski upravičenec ima le privilegirano pravico, da si divjačino prisvoji z okupacijo. Divji lovec posega torej z neupravičenim lovom zgolj v tujo prisvojitveno (okupacijsko) pravico, ne pa v tujo lastnino. Tatvina pa je tipičen lastninski delikt. Zato določbo § 314 kz. ni mogoče uporabiti za divji lov.

Danes ima od vseh kulturnih držav edinole Avstrija — sedaj že del nemške države — določbo (§ 174 II f avstr. k. z.), po kateri se kaznuje divji lov kot tatvina. Ne sme se pa pozabiti, da je bil avstrijski kaz. zakon uzakonjen leta 1852. Prof. Nagler je to določbo avstr. kaz. zakona (§ 174 II f) kritiziral že l. 1906 z besedami: „Als letztes Zeugnis dieses unrühmlichen Kapitels... hat das österr. Str. GB (§§ 171, 174 II f) zu gelten. Es ist als einziges aller zivilisierten Strafrechte noch gänzlich in dem Vorstellungskreise der anderwärts längst überwundenen Epoche befangen... Dass sogar der Ausschussbericht des Abgeordnetenhauses... es für erforderlich erachtet (mišljen je osnutek iz l. 1867), die Ablehnung des Diebstahlsgedanken ausführlich zu rechtfertigen, zeigt, wie wenig noch in Österreich die Erkenntnis durchgedrungen ist, dass §§ 171, 174 II f. nur ein beschämender Anachronismus ist.“ (Nagler, Jagdwilderei. Verl. Darst. B VIII str. 448). Določba § 85 št. 5 fin. zakona za l. 1958/59 ni torej v nasprotju le z elementarnimi nauki kazenskopravne vede, marveč nasprotuje tudi pravnemu čutu ljudstva. Ljudstvo ne smatra divjega lova za dejanje, ki onečašča. Ljudstvo točno razlikuje med tatom in divjim lovcem. S to določbo tudi lov ne bo zaščiten tako, kakor je treba. Prestroge in neskladne določbe često zgrešijo svoj cilj.

Kriminalizacijo divjega lova je treba po gori povedanem zakonodajno rešiti na način, ki ustreza pravni vedi in pravnemu čutu. Tako so rešile ta problem vse kulturne države. Naš kazenski zakon bi bilo treba dopolniti s posebnimi določbami o prepovedanem lovu in ribarjenju (glej članek: Divji lov v naši bodoči zakonodaji. Lovec 1955.). Začasno pa bi se bila dala stvar urediti tako, da bi se bila odredila za kaznivo dejanje po § 88 št. 1 l. z. sodna kompetenca. Po tej določbi se kaznuje, kdor (vedoma) lovi v tujem lovišču brez dovoljenja lovskega upravičenca. Obsodbe po določbi § 88 l. z. izrekajo občeupravna oblastva I. stopnje (§ 91 l. z.). Tej določbi (§ 91) bi bilo s finančnim zakonom dostaviti besede: „Obsodbe po določbi § 88 št. 1 pa izrekajo sodišča. Dejanje se kaznuje z zaporom do enega leta (okrajno sodišče), če pa je dejanje storjeno obrtoma ali iz navade, s strogim zaporom (sodnik poedinec okrožnega sodišča).“

Želeti bi bilo, da se predmetna določba fin. zakona za l. 1958/59, če ne prej, vsaj v prihodnjem finančnem zakonu spremeni tako, da bo ustrezala zahtevam vede, sodne prakse in ugledu naše zakonodaje.

Dr. Munda.

Pobot pravnih stroškov v izločitvenih pravnih? Finančni zakon za leto 1958/59 ima v § 33 tč. 5 to-le določbo: „Če je zahtevajoči upnik pri rubežu bona fide mogel sklepati iz obstoječih okolištin, zlasti ker so predmeti, ki se rubijo, v posesti zavezanca, da so ti predmeti zavezančeva last, trpi v sporu o lastnini zarubljenih predmetov vsaka stranka svoje pravdne stroške.“

Na prvi pogled predstavlja pričujoča določba nekaj novega v našem procesualnem pravu, ker opuščata temeljno načelo, da plača pravdne stroške stranka, ki je v pravdi popolnoma propadla in predvideva pobotanje pravnih stroškov le za primer, da je zahtevajoča stranka bona fide t. j. v dobri veri zarubila stvari pri zavezani stranki.

Po zakonitem predpisu § 212 ip. je dopustno brez dovolitve tretje osebe zarubiti pri zavezanecu le stvari, ki se nahajajo v njegovi hrambi, in je tako zahtevajoča stranka ob rubežu vedno v dobri veri. Pogoji dobre vere pa odpade pri pravilni pravni razlagi, čim je prejela zahte-

vajoča stranka od osebe, ki uveljavlja pravico, zaradi katere bi bila izvršba nedopustna, opomin s potrebno obrazložitvijo, na katera pravna dejstva opira svojo lastninsko pravico. Prizadeta oseba bo v tem primeru navedla vsa dokazila in se bo mogla zahtevajoča stranka na podlagi tega opomina prepričati o tem, če so navedbe tretje osebe o pridobitvi lastnine resnične ali ne. To je bila stalna dosedanja praksa naših sodišč, ki ima oporo v zakoniku o sodnem postopanju v civilnih pravnih pravnih.

Opomin, ki ima namen preprečiti pravdo, je predviden v § 147 c.p.p.: stranka, ki opusti tak opomin, je v nevarnosti, da nasprotnik prigovarja, da s svojim postopanjem ni dal povoda tožbi, in mora stranka, ki je opustila tak opomin, plačati vse pravdne stroške. Čim pa pogoj dobre vere odpade, novi predpis ni prinesel ničesar novega in je brezpredmeten. Zakonodavec ga je v zadnjem trenutku vnesel v vsakoletni „omnibus“ in je očitno spregledal njegovo nepomembnost.

Določba pa utegne tedaj v krajinah, ki niso imele opisane prakse in kjer je stopil novi zakonik o sodnem postopanju v civilnih pravnih pravnih šele pred par leti v veljavo, povzročiti zmedo in skrajno krivico strankam, katerih se izvršba med zahtevajočo in zavezano stranko ne tiče, če bodo hotela sodišča ta nelogični in z ostalimi predpisi neskladni predpis ad verbum razlagati. Bati se je, da bodo sodišča izven Slovenije in Dalmacije to napačno razlago tem raje sprejela, ker je načelo o pobotanju pravnih stroškov, izraženo v § 33 fin. zak. 1937/38, veljalo v drugih pokrajinah v splošno.

Načelo, naj stranka, ki v izločitveni pravdi zmaga, trpi vedno svoje stroške, ki so po navadi višji nego stroški nasprotne stranke, ker je izločitvena stranka morala vložiti tožbo in plačati še kolke za vse sodno postopanje, je nesprejemljivo. Oseba, ki izločuje zarubljene stvari, je storila svojo dolžnost, da je obrazložila zahtevajoči stranki z opominom dejanski stan o pridobitvi lastnine na zarubljenih predmetih, podprtem s potrebnimi dokazili. Če zahtevajoča stranka kljub temu izvršbe ne ustavi, mora vsekakor trpeti vse pravdne stroške, ker je pač odpadel pogoj dobre vere za pobot pravnih stroškov.

Nova določba je jasen dokaz, da vsakoletni finančni zakon ni primerno mesto, v katerem bi se spreminjala temeljna načela, ki so sprejeta v glavnih zakonikih kakor so to c.p.p., ip. in podobno.

Dr. Anton Urbanc.

Zveza advokatskih komor Kraljevine Jugoslavije je imela dne 29. maja t. l. redno skupščino v Dubrovniku. Na prvem mestu dnevnega reda je bilo poročilo o delu Zveze v preteklem letu, ki ga je podal predsednik dr. B. Janković in v katerem je zlasti naglašal, kolikokrat je intervenirala Zveza v stanovskih, občih pravnih in zakonodajnih stvareh. Nato je bil določen za sedež Zveze za prihodnje leto Zagreb in izbran predsednik zagrebške zbornice za predsednika Zveze, dr. I. Politeo. Pod njegovim predsedstvom so podali nato poročevalci zaključke svojih referatov, na kar so bile sprejete resolucije o naslednjih točkah:

1. Zahteva se od ministra pravde, da naloži sodiščem, da obračajo največjo pažnjo zakotnim pisarjem in da preganjajo to pisaštvo, zahteva se dalje ob spremembi c.p.p. sprememba § 130 c.p.p., tako da se uvede povsod relativno prisilno zastopanje z odvetniki, oziroma v skrajnem primeru, da se dopuščajo kot zastopniki samo oče, sinovi, mož in zakoniti zastopniki pravnih strank. Zastopnik siromašnih se mora dati stranki vselej, kadar zastopa nasprotno stranko odvetnik.

Zahteva se črtanje t. 2 čl. 8 ucpp., odvetnikom pa nalaga, da izzovejo vselej formalno odločbo sodišča, kadar zastopajo javne ustanove, občine, organizacije, društva njih uradniki ali druge osebe namesto odvetnika ali državnega pravobranilca.

2. Zahteva se dopolnitev § 20 ip. in točna opredelitev zaščiteneh imovinskih objektov, kakor je to v § 20 zdrpr., težišče postopka zoper državo, samoupravna telesa, javne in obče koristne ustanove mora biti preneseno zopet na sodišče, uredba št. 11432 je v nasprotju z zakonom in se mora zato spremeniti, odrediti je, da odločajo sodišča po svobodnem prepričanju na podlagi poročila upravnega oblastva, kdaj in kateri imovinski objekti naštetih pravnih oseb in ustanov so izzeti od izvršbe.

3. Predlog zakona o prekrških je v nasprotju z osnovnimi pojmi vede o kazenskem pravu in z osnovnimi postulati našega kazenskega zakonodavstva, pa je zato v interesu dobre zakonodaje in državljanske varnosti treba, da se odkloni in prične z delom novega, strokovno izdelanega predloga.

4. Zbornicam se priporoča, da vrše strogo izbiro in da vestno preiskujejo pogoje za vpis v imenik odvetnikov, da postopajo najstrože zoper one, ki se pregreše težko in pri katerih ni pričakovatiboljšanja.

5. Stanovska dolžnost, ne samo uljudnost je, odgovarjati odvetniku na vprašanja svojega tovariša.

6. § 195 cpp. naj se uvede v veljavo v poštnem prometu in pisma zastopnikov siromašnih naj se osvobode od poštnine.

7. Zvezi se prepušča, kdaj in kako naj se zahteva sprememba v stilizaciji § 120 za.

8. Uzakoni naj se nov zakon o taksah, ki naj velja za vso državo, naj bo kratek in jasen, taksne postavke pa pravično zmerne.

9. Substitut po pravilu od substituenta ne sme zahtevati višjo nagrado od one, ki mu zato gre po tarifi oz. po sodni odmeri.

10. Odvetništvo in javno beležništvo sta v načelu nezdružljivi, zato naj se ločitev izvede povsod in brez izjeme.

11. Poslovnemu odboru se nalaga v dolžnost, da skrbi, da se bodo izvedli vsi predpisi za, da se preneha s kršitvijo odvetniških pravic v pogledu zastopanja pred vsemi oblastvi, da se preneha z izdajanjem zakonov in uredb, s katerimi se krši odvetniški privilegij zastopanja pred sodišči in oblastvi, da se zagotovi stalno sodelovanje predstavnikov vseh odvetniških zbornic pri pripravljanju novih zakonov, uredb itd., da se predlagajo vsi zakonski načrti vsem odvetniškim zbornicam.

12. Pri ministru pravde naj se izposluje, da bodo uporabljala sodišča pravilnik o odvetniških nagradah enako in pravično.

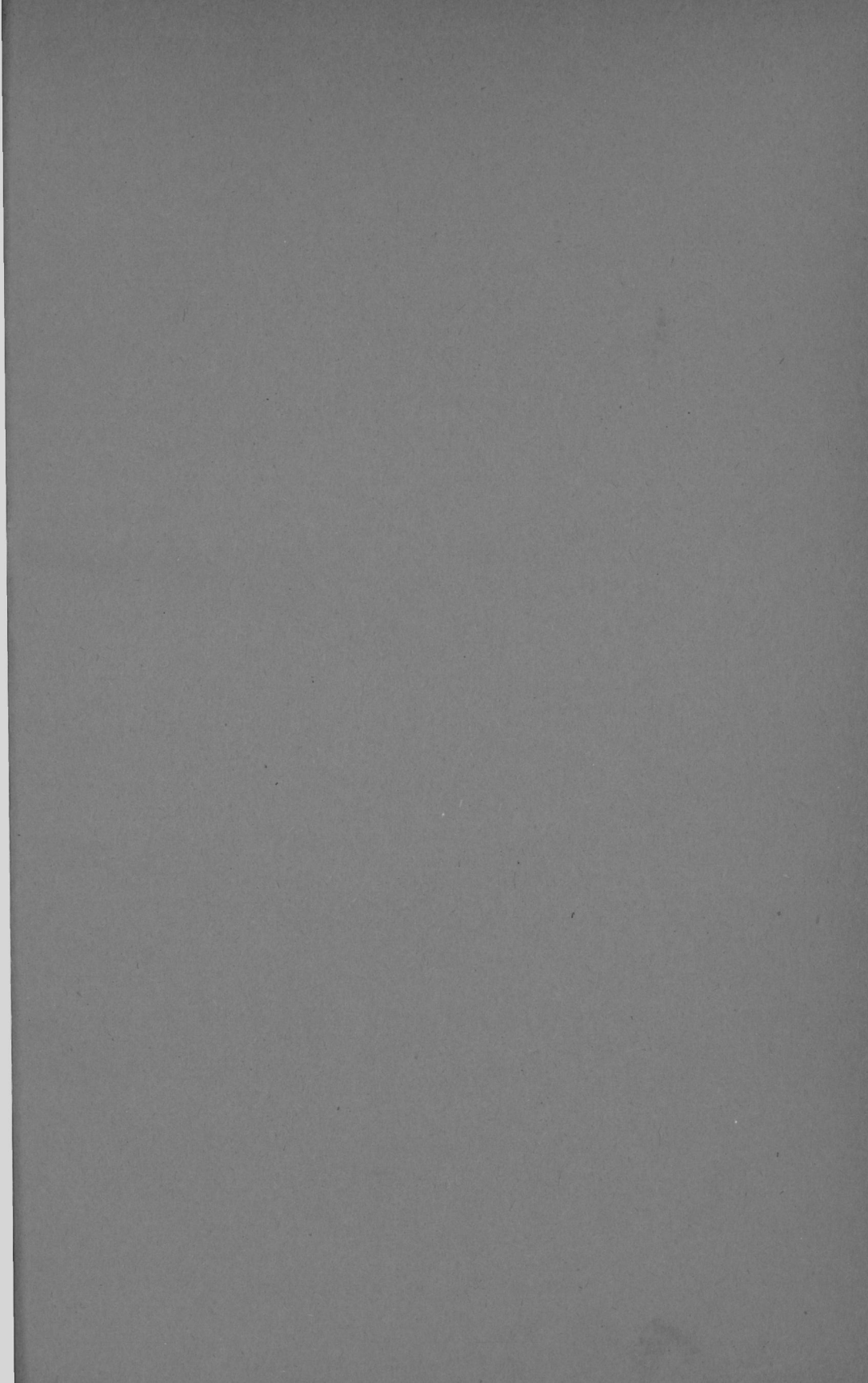
13. Potrebna je uredba o tem, katere predpise morajo obsegati borzna pravila o ureditvi borznih razsodišč in o postopku pred njimi.

14. Poslovni odbor naj tudi določi, v katerih točkah je ip. že po dosednji praksi potreben spremembe.

15. Poslovni odbor naj predvzame potrebno, da se bo izvršila razdelitev sodne in upravne oblasti in da se bosta pri tem dodelili preiskava in sojenje o zločinih izključno sodni oblasti.

16. Nadaljuje naj se akcija, da se odvetniškim zbornicam prizna upravičenost, uporabljati pokojninske taksne znamke.

17. Sedaj obstoječe odvetniške zbornice naj se ne dele, četudi bi se ustanovila nova apelacijska sodišča, ker bi imele sicer premalo članov. Izjema bodi za podgoriško zbornico, ki bi se mogla priključiti kaki drugi zbornici.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Mnenja o Predhodnem načrtu državljanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 70 Din. Posamezne pole po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uparedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Izšel je

Sodni kazenski postopnik.